DET KONGELIGE NORSKE

VIDENSKABERS SELSKABS

SKRIFTER.

1879.

THRONDHJEM.
INTERESSENTSKABETS BOGTRYKKERI.
1880.

DET KONGELIGE NORSKE

VIDENSKABERS SELSKABS

SKRIFTER.

1879.

Hermelin

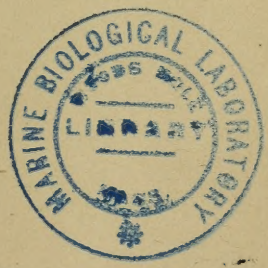

THRONDHJEM.

INTERESSENTSKABETS BOGTRYKKERI.

1880.

Indhold:

1. Faste Fornlevninger og Oldsagfund i Søndre Throndhjems Amt af K. Rygh . . . . . Pag. 1.
2. Bidrag til Kundskab om Throndhjemsfjordens Fauna af V. Storm . . . . . „ 109.
3. Nogle Forøgelser til den zoologiske Samling af Vertebraternes Række af V. Storm . . . . . „ 127.
4. Direktionens Aarsberetning for 1879 . . . . „ 133.

Faste fornlevninger og oldsagfund

i Søndre Throndhjems amt

af K. Rygh.

Nærværende arbeide er en fortsættelse af den i selskabets skrifter for 1878 trykte oversigt over fornlevninger i nordre Throndhjems amt og følger samme plan som denne. Følgende forkortelser ere brugte i de hyppigst forekommende citater: N. Fornl. = Norske Fornlevninger af N. Nicolaysen, Aarsb. = Aarsberetning fra Foreningen til norske fortidsmindesmerkers bevaring, Vidsk. Skr. = det kgl. norske Videnskabers selskabs skrifter, Sv. Forns. = Svenska Fornsaker af O. Montelius, C. = universitetets oldsagssamling i Christiania, B. = Bergens Museums samling, T. = Videnskabsselskabets samling i Throndhjem, idet det tilføiede tal betegner numeret i samlingernes kataloger, æ. j. = ældre jernalder, y. j. = yngre jernalder.

Bjørnørs præstegjeld.

Vidsk. Skr. VIII, 93 f. Reiseberetning af 1873 af I. Undset (i selskabets archiv).

Præstegjeldet bestaar af 3 sogne: Roans hovedsogn i midten, Osens sogn i nord og Stoksunds sogn i syd. Det støder mod nord til Flatanger pgd. i nordre Throndhjems amt. I oldtiden og middelalderen udgjorde det den nordligste del af Nordmøre fylke. Det er et kystland, indskaaret af en mængde smaa fjorde, og har kun to noget længere beboede dalfører.

Osens sogn. Paa *Drageid* ved grænsen af Flatanger fandtes i 1873 nogle halvt udkjørte røser. — Paa *Ramsø* er i et grøfteopkast fundet en liden tveegget *kniv* af sort *flint*, 14 cm. lang, hvis skaft ender i en tykkere klump (T. 950). Et andet sted paa øen i mundingen af en dal er fundet en omtrent egformet *sten* med omgaaende fure efter længden, mulig fra hedensk tid (T. 1168). Paa *Stageneset* var i 1873 en røs. — Paa *Strand* har der oprindelig været en stor samling hauger, hvoraf der i 1873 endnu var 6—8 tilbage. Nær en halv udkjørt stenrøs

havde tidligere staaet en 2 m. høi bautasten. — Ved *Sundet* fandtes paa samme tid paa Urdsøren 2 store og 2 smaa røser. — Ved *Osens* kirke saaes i 1873 mange store og smaa hauger, runde og aflange, hvoraf en del uskadte. — Paa *Mo* er fundet en vævskyttelformet *beltesten* af kvartsit af den korte og brede form uden fure, med slidningsmerker paa de flade sider (T. 1215). I 1873 saaes paa gaarden flere hauger af jord og sten; i enkelte var fundet kullag. — Paa *Melland* i Stensdalen fandtes i 1873 3 aflange og 2 runde hauger af sand; i en af dem skal der for over 20 aar siden være fundet et *sverd*. — Paa *Melhus* fandtes paa samme tid en langhaug. — Paa *Stensaa* er i en haug fundet en tveegget *spydspids* af jern med indtrykte elliptiske figurer paa falen (T. 1640; y. j.). Paa samme sted skal endnu findes flere hauger. — Paa *Sørgjerd* fandtes i 1873 nogle røser.

Roans sogn. Paa *Vik* findes flere hauger og røser, deriblandt en stor langhaug af sand. Paa *Vikaunet* ligeledes flere, deriblandt en langhaug, omtr. 25 m. i omkreds, hvis midte blev gjennemgravet i 1878, hvorved der fandtes et slags skaal af jern, 12 cm. i tverm., nogle brudstkr. af jern, deriblandt rimeligvis af en *sax*, et *haandsneldehjul* af *bly* (T. 2367—2369) og en aflang, ottesidet *perle* af karneol. — Paa *Aurvollan* saaes i 1873 nogle hauger og røser. — Paa *Besaker* har der været 3 hauger, hvoraf der i 1873 var 1 tilbage, og i nærheden en røs. Ved pløining fandtes i en liden forhøining nær husene en spydspids af jern, der dog ikke kan være fra hedendommen. — Paa den udenfor liggende *Børø* (Byrða) var i 1873 flere røser. — Paa *Hopstad* i Brandsfjorden skal der før 1873 være fundet endel *glasperler*. — Paa *Somstad* findes 1 stor og 2 smaa bautastene ved nogle næsten udjevnede hauger. En beretning om, at der paa den ene skulde findes en runeskrift, har vist sig urigtig. Paa et andet sted saaes i 1873 ogsaa en samling hauger, hvoraf nogle havde indeholdt kul og brændte ben. Paa Haaganeset ligeoverfor gaarden paa den anden side af en vig blev i en liden stenrøs, 2 m. i tverm., fundet et *sverd* af jern, hvoraf hjalterne ere bevarede, brudstkr. af en *spydspids* og en firesidet, meget

slidt *hein* (T. 1562—1564; y. j.). — Paa *Roan* (prestegaarden) er fundet et redskab af haard, rød sandsten, spidst afrundet i den ene ende, men forøvrigt med kvadratisk tversnit og glatslebne sider, rimeligvis brugt til *slibesten* for stensager, 15 cm. langt (T. 1556). I 1873 saaes levninger af 2 udkjørte stenrøser; i den ene af dem skulde være fundet nogle sager af jern. — Paa *Utro* saaes i 1873 nogle udkjørte hauger og paa *Almenningsøen* ude i skjærgaarden nogle røser. — Paa *Kjeran* blev for 70—80 aar siden udgravet en haug ved en af de nederste husmandspladser, i hvilken der fandtes et *sverd* af jern ved siden af et ubrændt lig. Siden blev en anden haug af sand udgraven, hvorved der fandtes et brudstk. af en tveegget *spydspids* af jern (T. 1560; y. j.) en „hammer" af jern og en *hein*. — Paa *Joskjør* findes paa et nes udenfor gaarden en samling af temmelig smaa røser, dannede af smaa sten; engang blev der udkastet noget af en af dem, hvorved der fandtes kul. — Ved *Haavik* inde i Skjørfjorden fandtes i 1875 en gravhaug, for det meste dannet af sten. — Ved *Tømmervik* (ei i matr.) fandtes i 1873 en røs og paa *Langholmen* to. — Paa *Høgholmen* en røs, hvori der var fundet en firesidet *hein*.

Stoksund Sogn. Ved *Sundskjør* saaes i 1875 nedenfor gaarden nogle stenrøser, som mulig kunne være gravrøser; paa gaarden er fundet endel aflange *stene* med hul. — Ved *Harbak* findes tæt ved søen en bjerghule, der synes at have været beboet i gammel tid. Den er ved indgangen omtr. 60 m. høi og 25 m. bred og beholder disse maal i en længde indover af 90 m. Midt over denne del gaar en tvermur af løftingstene, ovenpaa og paa indsiden belagt med mindre stene. Derpaa aftager hulen i høide og bredde og deler sig tilsidst i 2 smale gange, hvoraf den ene ender i et rundt rum, 3 m. i tverm. Hulens bund er ikke bleven undersøgt*). — Paa *Løvvik* fandtes i 1873 en røs. — Paa *Hosen* paa Stokøen skal i en udkjørt røs før 1873 være fundet 2 „salvekrukker", formodentlig smaa lerurner. I en sandhaug skal ifølge indberetn. af 1873 være fundet et par

*) Beskrivelse med tegninger af O. Krefting i Ill. Nyhedsblad 30te april 1865.

skaalspender af bronce og et *øxeblad* af jern, i en anden en *kjedel* af grøtsten og en *spydspids* af jern, og paa *Harsvik* paa samme ø er fundet en aflang *sten* med hul igjennem. — Paa *Gutelsvik* er i en gravhaug sammen med kul fundet en vævskyttelformet *beltesten* af kvartsit, omtr. 12 cm. lang, med flad underside og lidt convex overside med slidningsmerker (T. 1127). Fremdeles en *pilespids* af rødbrun *skifer* med agnorer og rette sidekanter indtil nær odden, der er skarpt tilspidset, kun 6 cm. lang (T. 1212). I 1873 fandtes endnu 2 bevarede røser, og i en tredie, der tidligere var udkjørt, skal der være fundet en urne af ler og to „messingskillinger" med hemper, hvilket formodentlig har været runde hængesmykker. — Paa *Linnesøen* ellev Voksøen (Aarsb. 1873 s. 21 f.) skal der findes endel hauger paa Stimmen og paa det nordlige nes af øen en samling runde og aflange hauger af sand. Paa Sørgaarden findes flere røser; i en, der blev opbrudt nogle aar før 1873, fandtes paa bunden lag af kul og aske og ved midten under nogle store stene bunden og endel af kanten af et *fad* af *bronce*, der har været omtr. 13 cm. høit og 37 cm. vidt oventil, af omtr. samme form som Worsaae 301, men uden hanker, en *øse* af *bronce* med haandtag med fliger, omtr. som Sv. Forns. 376, og en *sil* af *bronce* med afbrækket haandtag (T. 1281—1283; æ. j.). Ved fundet laa silen inde i øsen og denne var igjen hvælvet oppe i fadet.

Fra Bjørnør prestegjeld kjendes saaledes følgende fund af nogenlunde bestemmelige oldsager: Stenaldersfund fra Ramsø, Gutelsvik og Roan (?); ældre jernalders fund fra Mo, Gutelsvik (1 eller 2) og Linnesøen; yngre jernalders fund fra Ramsø (?), Stensaa, Vikaunet, Somstad, Kjeran (1 eller 2), Høgholmen og Hosen (2); ældre eller yngre jernalders fund fra Melland og Hopstad.

Aafjordens prestegjeld.

N. Fornl. 567 f. I. Undsets indberetninger: Aarsb. 1873 s. 11—21, 1874 s. 15—23 og 1875 s. 16 ff. Reiseberetning fra 1879 af H. Hanssen (i T.'s archiv).

Prestegjeldet bestaar af Aa og Jussund sogne. Det er et kystdistrikt ligesom Bjørnør, men har større fjorde, navnlig Skraafjorden og Aafjorden,

og flere fra dem opgaaende længere dalfører, Imsdalen, Norddalen, Stordalen og Sørdalen. Jussunds sogn er en labyrinth af smaa fjorde og indtungede halvøer. Det hørte fordum til Nordmøre fylke.

Aa sogn. Ved *Thorhaug* findes paa det eid, der forbinder den halvø, hvorpaa Thorhaug og Thornes ligger, med fastlandet, mange røser og aflange og runde hauger samt en temmelig stor trekant med indbøiede sider, der har en stor, paa den indre side flad sten reist ved hvert hjørne. Nedenfor gaarden findes der flere ret betydelige sandhauger; nogle ere blevne udjevnede, hvorved der skal være fundet et *øxeblad, klinksøm* m. m. — Paa *Thornes* ligger der vestenfor og nedenfor gaardene flere meget store, runde og aflange hauger af sand; 2 af de runde ligge tæt ved siden af hinanden. I en stor langhaug er der gravet en kjelder, hvorved der blev fundet *klinksøm*. I sydvest for gaardene paa nogle nes ligge flere store røser, hvoraf 2 blev undersøgte i 1875. Den ene, den største i den hele samling, 66 m. i omkreds og henimod 2 m. høi, havde om foden en rand af større stene. Omkring midten i en kreds af omtr. 6 meters tvermaal fandtes paa bunden et kullag, indtil 8 cm. tykt; ved midten var sammenlagt en del større stene, omhyggeligt indkilede med mindre; dog fandtes ingen levning af begravelse. Den anden, paa det høieste, vestlige nes, 52 m. i omkreds og 1,5 m. høi, havde paa bunden omkring midten et kullag af et par meters tvermaal, ovenpaa hvilket fandtes en ualmindelig stor *perle* af *rav*, 3 cm. bred (T. 1547). Ogsaa her var der ved midten en samling omhyggelig sammenlagte stene. Ved myrene ligge runde og aflange hauger af sand; i en af dem skal være fundet en „benspade" (et vævspyd af hvalben?), over 60 cm. lang. I Baadviken ligge 2 store runde og en aflang haug af sand. paa fjeldpynterne ovenfor gaardene flere røser. For flere aar siden blev der kastet ud endel sten af en af de sidste, og der skal da være fundet en *perle* af blaat glas og et hængesmykke, sandsynligvis en *berlok* af *guld;* isaafald et fund fra æ. j. I en ager mellem den østre og den vestre gaard sees der spor af 2 langhauger af sand; i den ene er fundet en fladtrykt kugleformet *perle* af gult *glas*, i den anden en *perle* af rødt *glas* af

form som to med grundfladerne sammenstødende afskaarne kegler (T. 1552—1553). — Paa *Brekken*, en seter under Kvendal paa nordsiden af Skraafjorden, fandtes i 1873 nogle store hauger. — Paa *Nittamark* langt oppe i Norddalen fandtes i 1873 i et bekkeleie en *hulmeisel* af graa *sten*, 13 cm. lang med 4. cm bred eg og tykt ovalt tversnit (T. 1336). Østenfor gaarden ligge nogle hauger af jord og sten. — Ved *Berdal*, længere nede i samme dalføre, har der ligget nogle runde hauger, hvoraf i 1874 endnu 1 var tilbage. — Paa *Rømmen* i Stordalen saaes i 1873 nogle sandhauger ved elven; langt oppe i udmarken under fjeldet var der en samling hauger af sand paa et sted, som nu er overgroet med skov. — Ved *Horstad* og *By*, længere nede i dalen, men ovenfor Stordalsvandet, skulde der findes nogle hauger i 1873. — Paa *Gilla* (vel = Hjelle i matr.) paa den anden side af elven fandtes paa samme tid nær gaarden 2 noget udkjørte langhauger, hvori der er fundet kul; i nærheden er fundet flere *perler*, hvoraf 2 ere bevarede, en af grønligt og en af gult *glas* (T. 1278). — Paa *Staven* findes nogle hauger; under gaarden hører en seter, Roa, omtr. ½ mil oppe i marken, hvor der i 1873 skulde findes flere hauger; for 30—40 aar siden fandtes her et *sverd*, hvis haandtag (d. e. hjalter?) var belagt med sølv, et *øxeblad* og *heiner* m. m., altsaa et fund fra y. j. — Mellem den nedre ende af Stordalsvandet og *Fossmoen* var paa Klüwers tid en strækning langs elvens høire bred paa ⅛ mil fyldt med hauger, dels runde, dels aflange, de sidste indtil 25 m. lange. Nu er en mængde af dem udjevnede ved dyrkning, hvorved der skal være gjort fund af *sverd*, *øxeblad*, *heiner* og en *stegepande* m m. Ved Skaalviken ved selve elvens udløb af vandet findes en anden samling runde og aflange hauger og en opreist sten; paa Klüwers tid var der her 2 bautastene, hver ved den østre ende af en langhaug. I denne samling skal der ogsaa være gjort fund, hvoriblandt et bredt *øxeblad* af jern og en *kjedel* af *sten* med hadde af jern (jf. Aarsb. 1873 s. 19) Disse samlinger af gravsteder høre vistnok i sin helhed til y. j. — Paa klokkergaarden *Aa* var der i 1874 paa en høide ved søen en røs, hvoraf der var udkjørt en del sten; derved havde man truffet paa en gravkiste af heller,

hvori dog intet fund var gjort. — Paa prestegaarden *Aa* er under brydning af sten i en urd dybt nede i grunden fundet en stor *bøilespende* af *sølv*, rigt ornamenteret, af en i den ældre jernalders sidste tid almindelig form; den er afbrækket og skjødet i gammel tid (T. 1821, afb. Aarsb. 1877 fig. 17). Paa pladsen Buenget under prestegaarden er fundet en *spydspids* af sortgrøn *skifer*, over 16 cm. lang, afrundet i den ene ende og der paa begge sider forsynet med en langsefter gaaende fure og et hul til befæstelse af skaftet (T. 1555, afb. Aarsb. 1875 fig. 1). — Paa *Frønes* (Frøines, matr.) laa i 1879 to store runde hauger, hvoraf eieren dog agtede at rydde bort den ene; under pløining er i nærheden af den fundet et *bryne* af *kvarts* med ovalt tversnit og et stykke af en *hein* af skifer (T. 2231. 2232). — Paa *Monstad* var der i 1874 nogle hauger af jord og sten i øst for gaardene; i en af dem er fundet en *hein*. — Paa *Strand* paa nordsiden af Aafjorden var der paa Schønings tid nær husene en stor haug, hvorpaa laa en kuldkastet bautasten, over 4 m. lang. Denne er nu forsvunden. Paa vestre Strand saaes endnu i 1873 spor af nogle smaa hauger i nordøst for gaarden; i en af dem er fundet en *bøilespende* af *bronce* fra y. j., med ornamenter i keltisk stil, i brudstkr., især merkelig ved, at den paa bagsiden har følgende fint indridsede indskrift med yngre runer: SIGLISAHAILI (ɔ: sigli sá heilli, gid han maa seile lykkelig) sammen med et stykke af et *haandsneldehjul* af brændt ler (T. 1010. 1011, se Aarsb. 1872 s. 58). Paa østre Strand fandtes, formodentlig i en haug, en *kjedel* af *grøtsten*, hvoraf nogle brudstkr ere bevarede (T. 1277), og en *spydspids* af jern. Under en sten fandtes en nu tabt *spydspids*. Ved pladsen Kraakneset findes flere runde og aflange hauger og ved en af de sidste en opreist sten. I Kleivafjeldet ovenfor gaarden var der i 1873 flere store røser, og i en af dem havde man ved at vælte paa nogle stene fundet store ben. Det er formodentlig de samme, Schøning mener, naar han omtaler endel store hauger i skoven og udmarken vestenfor gaarden. Nylig indkom fra den vestre gaard et *haandsneldehjul* af *sten* (T. 2230). Man skal oftere paa gaarden have fundet halvrunde redskaber af brændt

ler af omtr. et gaaseægs størrelse med hul igjennem efter længden. I en myr udenfor gaarden skal man paa over 1 meters dybde have fundet nedrammede støre (Aarsb. 1875 s. 18). — Paa *Kobbernes* fandtes i 1873 i syd og øst for gaarden flere røser paa fjeldknatter og nærmere søen flere store sandhauger. Under jordarbeide er der fundet flere oldsager, hvoriblandt en *kjedel* af *sten*, *sverd*, *øxeblad* og *klinksøm* af jern, et par *heiner*, hvoraf en med hul i den ene ende. Senere er fundet en *perle* af rødt *glas* (T. 1554). — Paa Dragseidet, et smalt eid mellem Aafjorden og Skraafjorden, under gaarden *Eide* (Aarsb. 1874 s. 18 ff.) findes en stor gravplads af omtr. 40 runde og aflange hauger af sand, en trekant med svagt indbøiede sider, en 3 m. høi bautasten i midten og mindre stene ved hjørnerne, samt en stenlagt ring med en 3 m. høi bautasten i midten. I 1874 blev følgende undersøgte: 1) Trekanten, der havde 7—8 m. lange sider og var omtr. 60 cm. høi; i det sydvestlige hjørne fandtes 2 *klinksøm* af jern (T. 1316) et sterkt kullag, men ingen ben; 2) den stenlagte ring, omtr. 30 m. i omkreds, med en række store stene om kanten, men forøvrigt ikke hævende sig over jordfladen; i bunden fandtes overalt et 6 cm. tykt kullag; 3) en rund haug ovenfor trekanten, 28 m. i omkreds, 1,5 m. høi; i den vestlige del et 5 cm. tykt kullag og deri *brændte ben* og 4 *perler*, 1 af broncetraad og 3 af glas*), et *bryne af* kvarts og et lidet stykke *flint* (T. 1313—1315); 4) en rund haug nordøstlig i samlingen, 19 m i omkreds og lav, havde over hele bunden et kullag; 5) en rund haug i vest for den sidste, 15 m. i omkreds og lav, havde i midten et kullag, hvorfra der gik 3 kulstriber mod yderkanterne og ved midten en samling *brændte ben*; 6) en rund haug i det sydligste nærmest veien, 46 m. i omkreds og 2 m. høi; i den sydvestlige halvdel fandtes et tykt kullag, hvori var spredt en mængde *brændte ben*, et stykke i sydvest for midten 2 stykker af klingen af et tveegget *sverd* af jern, der synes at have været sønderbrudt før nedlægningen, nogle *klinksøm*, et *beslag* og brudstykker af en *skjoldbule* af jern samt en firesidet *hein* (T. 1309—1312). Alle disse fund tilhøre y. j., og sandsynligvis skriver den hele gravplads sig fra denne

*) Aarsb. 1874 s. 49; sm. st. s. 22 findes en noget forskjellig beskrivelse.

tid. — Lidt søndenfor Dragseidet ligge flere smaa røser paa bjerghøiderne ved veien; af dem blev 6 undersøgte i 1874, alle fra 17 til 19 m. i omkreds og indtil 1 m. høie. I dem alle undtagen en fandtes paa bunden kul, fornemmelig ved midten, i fire af dem derhos *brændte ben*; i en fandtes benene i en med smaa heller omsat fure i fjeldet, i en anden i en af heller dannet liden kiste, 30 cm. i tvermaal; i en fandtes ved midten en omtr. 1 m. lang kiste af heller, hvori der foruden kul og brændte ben ogsaa laa et *ubrændt kranium*. Denne gravplads synes snarest at tilhøre æ. j. Endelig er der paa den anden side af eidet ved den vei, som gaar til Skagset, 3 større røser, som ogsaa undersøgtes i 1874: 1) Noget aflang 16 × 8 m. i tverm., 1,5 m. høi, i midten et gravkammer af flade stene og heller, 4,5 m. langt og omtr. 1 m. bredt, med bund af fint sand, hvorover der var spredt et lag kul; i den nordre ende fandtes spredt 2 brudstkr. af et *glaskar*, der har havt ophøiede striber, og paa forskjellige steder i rummet 41 *perler* af *glas*, hvoraf 1 sort med gule flekker, resten ensfarvede, samt nogle brudstkr. af *jern*, hvoriblandt en liden *ring*, nogle *spendenaale* (?) og et par *nagler* (T. 1317—1320); 2) rund, 36 m. i omkreds, omtr. 2 m. høi, havde i midten et kammer, henimod 2 m. langt og over 1 m. bredt, dannet af svære stene, som holdte sammen, og dækket af nogle flade heller; i bunden, ligesom over hele røsen, et kullag, derover et lag sand, hvorpaa var lagt et gulv af tynde heller; kammerets øvrige rum var fyldt med jord, og deri fandtes i den østre ende en *urne* af *ler*, knap 10 cm. høi, af hovedform som Aarsb. 1872 fig. 8. i den vestre ende en anden *urne* af *ler* med hank, omtr. 13 cm. høi og af omtr. samme form som Aarsb. 1872 fig. 13, begge i brudstkr., ved den søndre væg *brændte ben*, i et hjørne 10 *glasperler*, hvoraf nogle riflede, samt paa forskjellige steder nogle brudstkr. af *jern*, deriblandt, som det synes, af en *pilespids* med fal, 2 *remspender*, hvoraf 1 med levning af uberedt skind, en *spendenaal* og *nagler* m. m. (1321—1327); 3) rund, 28 m. i omkreds og 1,5 høi, havde i midten et kammer af kantreiste heller, 2 m. langt, med svære overliggere, der ragede ud over siderne, flade heller i bunden og der-

over fyldt med aursand; i den sydlige ende var af smaa heller dannet et mindre, femkantet rum, aabent mod det store kammer og deri stod en urtepotformet *urne* af *ler*, ornamenteret med linjer og punkter; ved kammerets midte fandtes en del *brændte ben*, brudstkr. af nogle runde *pilespidser*, af en *kniv* m. m. af *jern* (T. 1328—1331). Senere er paa Eide i en ager fundet et *haandsneldehjul* af brændt *ler* (T. 2234). Nær husene paa Eide saaes i 1874 en tildels udkjørt røs; en anden var fuldstændig udkjørt, og i den skulde man bl. a. have fundet endel „glasstykker" (Aarsb. 1874 s. 28). — Paa *Grimstad* fandtes i 1873 paa en liden ø udenfor gaarden en mængde runde og aflange hauger. I flere af dem var der gravet noget, hvorved der var fundet et *øxeblad*, et *sværdhaandtag*, *klinksøm* m. m. Paa flere steder paa øen fandtes røser af sten, hentet fra stranden, oplagte i smaa bjergkløfter. Paa bjerghøiderne ovenfor gaarden skal der findes flere store røser. — Paa *Aakernes* er under pløining i 1873 funden en *hulmeisel* af *sten*, omtr. 10 cm. lang med noget over 3 cm. bred eg og omtrent rundt tversnit (T. 1335). — Paa *Eidem* saaes i 1874 en liden røs paa en bjerghammer nedenfor gaarden. Oppe paa fjeldet skulde ogsaa findes nogle røser. I en myr fandtes 1873 en større kvartsblok, der har været brugt som *slibesten* for *stenredskaber*, 28 cm. lang og 17 × 9 cm. tyk (T. 1595). — Paa *Øian* er fundet et *bryne* af *kvarts* med ovalt tversnit (T. 1662). — Paa *Selnes* skal der være nogle hauger øst for gaardene i udmarken. Udenfor ligger den lille ø *Snotra*, der er landfast ved lavvand. Her findes omtr. 16 hauger, hvoraf 10 i en samling østligst paa øen, 6 runde og 4 aflange. I en stor langhaug, der blev udgraven i 1864 fandt man et *ubrændt lig* og en del *klinksøm*, der laa, som om en baad havde været hvælvet over liget, ved siden af hovedet en *kjedel* af *sten* med merker efter en hadde af jern og udvendig sodet, noget tilside henimod haugens kant 2 *skaalspænder* af *bronce* med enkelt plade, der har havt 9 paanaglede knopper (if. Montel., Boh. Forns. 71), fremdeles odstykket af et tveegget *sværd* af *jern*, et *endebeslag* til en rem (?) af bronce, 4 ringformede *glasperler* og et brudstk. af en *ravperle* samt en omtr. ægformet

sten med en slidningsfure paa den ene side (T. 318—324 og 1270; y. j.). I en rund haug fandtes samtidigt en tveegget *spydspids* af jern (T. 320; y. j.). 3 andre hauger bleve udgravne paa samme tid, uden at der i dem gjordes fund. Af de øvrige 5 bleve 4 undersøgte i 1874: 1) Middels stor, rund haug gav intet udbytte; 2) en langhaug, 15 m. lang, 6 m bred; i den vestlige halvdel fandtes merker af en *baad*, som det syntes af furu, omtr. 7 m. lang; *klinksøm* i 2 størrelser fandtes med en regelmæssig indbyrdes afstand af 18 cm.; i den vestlige ende af baaden fandtes et *skelet*, udstrakt med hovedet mod vest, og nær derved en *ring* af jern, maaske af et mundbid (T. 1306—1307; y. j.); 3) rund haug, 44 m. i omkreds og omtr. 2 m høi; ogsaa her fandtes levninger af en *baad* af omtr. samme størrelse som den foregaaende, staaende øst-vest, og midt i den et *skelet* med hovedet mod øst, en mængde *klinksøm* af 3 størrelser og ved siden af den ene stevn en *paalstav* af jern med aaben fal (T. 1304—1305; y. j); 4) aflang haug, 18 m. lang, 9 m. bred; ved midten fandtes levninger af en *baad* af omtr. samme størrelse og i dens midte et *skelet* med hovedet mod nordøst, en mængde *klinksøm* og et beslagstykke af jern (T. 1308; y. j). — Paa den nær Snotra liggende *Førsholm* fandtes i 1873 en haug. — Paa *Løvøen*, der ligger udenfor aabningen af Skraafjorden, fandtes i 1873 ved den vestligste gaard 2—3 lave røser og ved den midterste en større røs; her skal ogsaa være fundet en vævskyttelformet *beltesten* og en anden tildannet sten. Omtr. 1 m. dybt i en myr er fundet et *vævspyd* af hvalben, 94 cm. langt, som det synes ufuldført, da det har tvert afskaarne, 1 cm. tykke kanter (T. 2235). Efter en meddelelse af en af opsidderne skal der for adskillig tid tilbage her være fundet et stykke af en *ringbrynje*, som var bleven overgivet til den daværende prest for at indsendes til en samling. Maaske beror dette paa en forveksling med brynjen fra Rimul i Melhus (C. 201), som man ved blev ført til Aafjorden omkring 1830 og derfra blev indsendt til selskabet for Norges vel. — Paa *Tiltrim* paa sydkysten af Aafjorden findes paa en myr søndenfor gaarden en noget udgraven haug af sten og jord. Paa

et nes østenfor gaarden findes 4 hauger af sten, blandet med lidt jord, der bleve undersøgte i 1874. De vare 18—30 m. i omkreds og indtil 1 m. høie; i 3 af dem fandtes paa bunden i den midtre del et kullag og samlinger af *brændte ben*, der i 2 vare nedlagte i furer i fjeldgrunden. Paa Hellesvikneset mellem Tiltreim og *Hellesvik* findes 3 røser, der samtidig undersøgtes. 2 vare runde, 30 og 44 m. i omkreds og henimod 2 m. høie; i begge fandtes kullag omkring midten og i den mindste ogsaa en samling *brændte ben;* i den tredie, som var aflang, 9 × 4,5 m. i tvermaal, fandtes intet. Paa Hellesvik er i en myr fundet en 3—4 m. lang stok, som finderne antog, af et fartøi (Aarsb. 1875 s. 18). — Paa *Fleinstad* øverst i Sørdalen saaes i 1879 i et bakkehold ved en myr østenfor gaarden en rund haug, omtr. 60 skridt i omkreds og 2,5 m. høi med en liden fordybning i midten; ifølge Aarsb. 1873 s. 19 skal der være endnu en haug paa gaarden. — Paa nabogaarden nedenfor, *Vinman*, fandtes i 1879 nede ved elven i den sydlige udkant af et skovkrat omtr. 20 runde og aflange hauger, de fleste betydeligt udgravne, saa at de nu vare temmelig lave; langhaugene ligge i øst og vest. Nordenfor denne samling saaes 6 runde hauger, hvoraf 3 fuldstændigt udgravne og de øvrige med dybe hul i midten, omtr. 30 skridt i omkreds og 1,5 m. høie. Paa en af gaardene var i en bakke fundet 3 *perler* af rød masse tilligemed en rund sten, hvilket fund gjemmes paa gaarden. Løst i jorden er fundet en firesidet *hein* (T. 1279). — Paa nabogaarden *Bredvoll* paa sydsiden af elven saaes i 1879 følgende samlinger af hauger: 1) Nordenfor husene 12 hauger, deraf 4 aflange; de sidste vare fra 14 til 26 skridt lange, med retning øst-vest, de runde fra 30 til 40 skridt i omkreds; en var ganske udgraven, endel havde større og mindre hul i toppen, de øvrige syntes urørte; 2) imellem den første samling og husene 8 runde hauger tæt sammen, 20—55 skridt i omkreds; en syntes ganske udgraven, to urørte, og de øvrige havde mere eller mindre dybe hul efter gravninger *);

*) Det er den samme samling, som er omtalt Aarsb. 1872 s. 38 og der, maaske rettere, er angivet at ligge vestenfor gaardene.

3) 2 langhauger tæt nordenfor den vestligste gaard, 14 og 15 skridt lange, den ene meget bredere i den ende, saa at den ligner en trekant; ved gravning i den er der fundet et *sverd* af jern, som er bleven opsmedet; 4) strax søndenfor gaardene og lidt vest for pladsen Einhaugen 4 aflange hauger, 30—32 skridt lange, alle med fordybninger paa midten og den ene næsten gjennemskaaren, og 1 rund haug, omtr. 40 skridt i omkreds med et stort hul i midten; i nærheden fandtes desuden flere mindre betydelige og tildels udgravne hauger. Ifølge Klüwer, N. M. s. 85, fandtes i sommeren 1816 i en haug paa gaarden „i en forraadnet trækiste" nogle ben, et meget stort *sverd* med fæste af forgyldt bronce, en „landse af træ, beklædt med tyndt jern, gjennemsat med staalnagler" (d. e. en spydspids med træskaft?) og en urne af metal med 2 hanker (en skaalspende?), og i en anden haug et *øxeblad* af jern og 2 *heiner*. Paa en af gaardene er, formodentlig i en haug, fundet overpladen af en *skaalspende* af bronce med eiendommelige ornamenter, hvoriblandt 6 dyrehoveder (T. 1280). Desuden skal der under gravninger i hauger være fundet *klinksøm*. — Paa *Møre* nederst i Sørdalen saaes i 1879 en rund haug, 34 skridt i omkreds, strax nordenfor husene, og et stykke søndenfor dem ligge flere hauger, hvoraf dog ikke mere end 3—4 syntes at være gravhauger, 30—60 skridt i omkreds og for største delen af sten. — Ved *Arnviken* fandtes i 1873 paa et sted kaldet Svea en langhaug; paa dette sted skal engang være fundet et *sverd*.

Jussunds sogn. Langs *Lysøsundet* mellem *Lysøen* og fastlandet er der paa begge sider en stor mængde røser og hauger. Paa fastlandet ligger paa Tretvikhammeren ved det nordlige indløb til sundet 3 røser, hvoraf den nordligste er den største. Længere syd ved den nordligste af gaardene *Sundet* sees ved gaardstunet en tildels udjevnet haug, hvori der engang er fundet en *ring* af jern, omtr. 16 cm. i tverm. Strax søndenfor har der ligget en haug af jord med en kjerne af sten, der blev udkjørt i 1868 eller lidt før, hvorved der under nogle paa skraa stillede heller blev gjort et fund fra æ. j., bestaaende af: en urtepotformet *urne* af *ler* med 4 fremspringende knopper og en

ophøiet skraariflet rand under kanten og forresten prydet med dobbelte zigzaglinjer, et brudstk. af et tveegget *sværd* og nogle andre brudstykker af jern, en baandformet *fingerring* af sølv med en fure langs hver kant, en ufuldstændig *bøilespende* af bronce, belagt med forgyldt, presset sølvblik og med indfattede glasflus, i det væsentlige lig spenden fra Baunshøi, Worsaae 384, samt nogle brudstkr. af et smykke af *sølv*, et lidet *haandsneldehjul* af bronce og en *perle* af *rav* (T. 488—495). Længere syd er rækken af hauger afbrudt ved dyrket mark, hvori der dog sees spor af 3—4 hauger. Videre syd findes en trekant med sterkt indbøiede sider, hvoraf hver er 40 m. lang, omtr. 1 m. høi; ved dens nordlige hjørne stod i 1873 en lavere, opreist sten, medens stenene ved de to andre hjørner vare bortførte; den syntes at bestaa af sten, hvorunder der var et sterkt kullag paa aurgrunden. Strax søndenfor trekanten ligger en rund haug, 60 m. i omkreds, henimod 2 m. høi, med stenrand omkring. Ved undersøgelse i 1873 viste det sig, at den bestod af sten med et tykt dække af jord; paa bunden havde den et omtr. 6 cm. tykt lag kul, og over hele midtpartiet var der strøet ud en mængde *brændte ben*. Efter et mellemrum af dyrket jord findes længere syd en samling store runde hauger, 5 i række, parallele med sundet og en 6te, der er den største, udenfor rækken nærmere stranden. Den næst nordligste, som undersøgtes i 1873, var 35 m. i omkreds og 1,5 m. høi og bestod af jord med en kjerne af sten, under hvilken bunden var dækket med et tykt lag kul. Ved midten fandtes 2 samlinger *brændte ben* mellem store stene, den ene paa bunden, den anden lidt høiere. Ved sydenden af sundet ved Stangholmvik og Svartviken ligger store røser paa udspringende nes; den sydligste ved indløbet til sundet er den største. — Paa kysten af *Lysøen* langs den ydre side af sundet har man ligeledes sydligst ved indløbet en meget stor røs paa en bjerghammer, der ligesom den tilsvarende paa fastlandet kan sees langt syd over seilleden. Nordenfor ligge 2 andre røser ogsaa paa bjerghøider i nogen afstand fra hin. Længere nord paa et nes tæt søndenfor Gaasholmen er en røs, 19 m. i omkreds, knap 1 m. høi, der undersøgtes i 1873. Den

var sammenlagt af store heller paa fjeldgrunden; ved midten var en stor helle reist paa kant. Lidt længere nord staar en opreist sten, der ligner en bautasten, men skal være opreist i nyere tid. Ligeoverfor gaardene Sundet er en jevn skraaning mellem to husmandspladser ganske opfyldt med gravlevninger. Ved hver af pladserne findes nogle større røser og midt imellem dem paa en fremspringende hammer den største af alle, 53 m. i omkreds og 3 m. høi. Den viste sig ved undersøgelse i 1873 at være sammenlagt af kuppelsten med en stenrand om foden; ved midten var et 5—7 cm. tykt lag kul over grunden, og en aflang fordybning i fjeldet var ganske fyldt med kulblandet jord, hvori var nedlagt en mængde smaa *brændte ben*. Ligeledes undersøgtes i 1873 en røs i det sydvestligste af feltet, 30 m. i omkreds og 1,5 høi; omkring midten fandtes kullag og under nogle stene *brændte ben*. I en røs ved den nordlige plads, 33 m. i omkreds, over 1 m. høi, fandtes kullag over hele grunden og ved midten, under og mellem nogle store stene *brændte ben* og mellem dem en *perle* af grønligt *glas* med omgaaende dobbelt gul zigzagrand mellem røde linjer, samt nogle ubestemmelige stykker *jern* (T. 1275). Forøvrigt er det hele felt opfyldt af en mængde lave røser med regelmæssig kredsrund stenrand om foden, fra 12 til 30 m. i omkreds, nogle saa lave, at de snarest ere at betragte som brolagte ringe, vistnok over 100 i tal. 2 af dem undersøgtes i 1873; den ene, 12 m. i omkreds, gav intet udbytte; den anden, 20 m. i omkreds, knap 30 cm. høi, bestod kun af et lag kuppelsten over grunden, og under det laa lige til kanterne et indtil 5 cm. tykt kullag. Ved den sydligste plads blev en røs bortkjørt for henimod 40 aar siden, hvorved der i et kullag paa bunden skal være fundet et *sverd* og en *spydspids* m. m. I nord for dette felt ligger en røs for sig selv paa et nes, og ved det nordlige indløb til sundet paa en bjerghammer, Bjørnhovedet, ligge 3 store røser, svarende til de 3 ligeoverfor paa Tretvikhammeren liggende; ogsaa her er den nordligste den største. De to andre, 33 og 37 m. i omkreds, 1 og 1,5 m. høie, undersøgtes i 1873. I den ene fandtes et kullag i bunden, især i en fure i fjeldet; i denne var reist en svær, fladagtig sten med den ene

kant i furen, og om den var der muret med mindre stene. I den anden fandtes et svagt kullag ved midten og i en fure i fjeldet *brændte ben*. — Etsteds paa Lysøen skal være fundet en *pilespids* af *jern* med bred kløftet eg (T. 116; y. j.). I en ager vestenfor Lysøgaardene er fundet 2 tøndeformede *cylindere* af brændt *ler*, maaske haandsneldehjul (T. 2233) og „en hvidagtig, aflang rund sten med en fure omkring efter længden" (vel neppe en beltesten). I en myr er funden en liden tveegget *kniv* af *flint*, 13,5 cm. lang (T. 2229). — Paa *Rømen* fandtes i 1879 paa bruget Opaakran 3 anseelige runde hauger. Paa bruget Rømesviken nede ved søen laa 2 runde hauger, 60 og 80 skridt i omkreds og omtr. 2 m. høie; begge ere temmelig meget udgravne i midten, hvorved i den ene en stor opreist helle er kommen tilsyne. I sydøst for disse nede ved søhusene laa en betydelig, men meget udkastet røs og i vest for dem paa et tredie brug 8 hauger, runde og aflange, tildels noget udgravne og temmelig smaa. I en myr er fundet en vævskyttelformet *beltesten* af rød kvartsit med fure (T. 2227). Dybt nede i en myr er længe før 1875 fundet flere redskaber af træ saasom høslæder og et stykke af en egestamme og i bunden af den stumper af nedrammede støre i regelmæssige rækker (Aarsb. 1875 s. 18). — Paa *Vikan*, som ligger ved en af de mange viger, som den store bugt Rømesviken danner, har der været 2 røser, som i 1879 vare bortførte. Ved en indenfor liggende indsølignende bugt, Holkjeilen, laa paa den nordvestlige side inde under fjeldet 2 røser, den ene omtr. 10 skridt i omkreds og noget udkastet, den anden ganske liden. Nedenfor disse laa mindst 5 andre nær sammen, deriblandt 2 store og saa godt som urørte. — Nedenfor *Aastøen* tæt ved elven fandtes i 1879 en langhaug, 8 skridt lang, 5 skridt bred og temmelig lav. Strax vestenfor husene har man i en vid strækning fundet kul i jorden og endel større samlinger stene, og desuden en rundagtig aflang sten, 15 cm. lang med to omgaaende krydsende furer efter længden og en fure tvert over midten. — Paa *Teksdal* saaes i 1879 paa bruget Markens grund et stykke nedenfor husene en rundagtig haug, 30 skridt i omkreds og 1 m. høi,

omgivet af en stenlagt ring. Ikke langt nord for denne laa paa Fremregaardens grund en afrundet trekantet haug, 1,5 m. høi, hvis sider vare 12, 9 og 8 skridt lange. Paa en tredie part laa tæt nedenfor veien en rund haug, 60—70 skridt i omkreds og 1 m. høi, med spor af en udgravning i midten. Paa den sidste gaard blev i 1874 fundet en enegget *kniv* af rødbrun *skifer* (T. 1334). — Søndenfor *Jussund* saaes i 1873 vest for pladsen Vikan en stor røs og ikke langt fra den ved stranden en langhaug af sand, paa en bakke derovenfor 2 mindre røser og endnu længere vest ved Storviken 3 røser paa et nes. For omtr. 20 aar siden blev ved pladsen Vikan en aflang haug af sten og jord udbrudt, hvorved der fandtes *klinksøm*, et *øxeblad* og en *skaal* af *grøtsten*, som ikke blev bevaret. I et bekkeleie i nærheden er fundet en ægformet *sten* med omgivende fure efter længden, som ogsaa er tabt. Paa Eidshaugen nedenfor Jussundgaardene laa i 1873 en langagtig røs, længere øst paa Løvaasen 2 røser og paa en holme i Koet lige nedenfor kirken ogsaa 2 røser. Paa en af gaardene er ved torvskjær i en myr fundet en *kile* af *flint*, 17 cm. lang og 6 cm. bred ved eggen, kun sleben paa den nedre halvdel af bredsiderne (T. 919) og sammen med den et firesidet *bryne* af kvarts, 13 cm. langt (T. 1274). Senere er fundet et *bryne* af kvarts med ovalt tversnit (T. 1551). — Paa *Mandal* saaes endnu i 1879 paa en bjerghammer nordenfor gaarden en stor røs. Vestenfor den paa en eng ved søen har der tidligere været en samling langhauger af sand, hvoraf der i 1873 kun saaes ubetydelige spor. — I sydvest for *Fauskan* saaes i 1879 en langhaug af sand, 17 skridt lang, 7 skridt bred og omtr. 1 m. høi. — Paa *Sandneset* ved Sandnesvaagen laa paa samme tid en næsten udkjørt stenrøs et stykke ovenfor husene. I en anden røs, der blev udkjørt for nogle aar siden, fandtes kul. I nærheden af den første er under optagelse af nyland fundet en enegget *kniv* af *skifer*, hvis skaft kun danner en svag vinkel med bladet (T. 2228.). — Paa *Kvenngjerdet* paa sydsiden af Borgfjorden fandtes i 1879 vestenfor husene en kreds af stene, kun ubetydeligt hævet over jordfladen og næsten overgroet med lyng, 23 skridt i omkreds; indenfor ringen findes ingen stene,

men ved gravning har der vist sig et tyndt kullag; maaske er det levning af en bortført røs. Lidt nedenfor fandtes paa en bjergknaus en meget udkastet røs. I gaardens udmark paa skraaningen ned mod Koet laa paa et sted 3 temmelig smaa røser, paa et andet 3—4 lignende. — Paa *Borgfjord* paa den anden side af Borgfjorden er i en lav fra søen opgaaende li i en liden forhøining, tildels af sten, fundet et enegget *sverd* af jern med hjalter og en stor knap og en mangefarvet *perle* af *glas* (T. 1237. 1238; y. j.). Under pløining nær gaarden er fundet en *øxe* af *sten* med skafthul af almindelig form, som det synes opsleben (T. 1550). — Ved *Valdersund* blev i en ikke fuldstændig udgraven haug fundet et par *klinksøm* af jern (T. 1128). — Paa den sydøstre side af *Valsøen* laa ifølge Schøning i 1775 en udgraven langhaug. — Paa *Flatø* fandtes i 1873 flere røser paa høider ved søen.

Fra Aafjordens prestegjeld kjendes saaledes følgende nogenlunde bestemmelige fund: Stenaldersfund fra Nittamark, Aa, Aakernes, Eidem, Lysøen, Teksdal, Jussund, Sandneset og Borgfjord; ældre jernalders fund fra Thornes, Aa, Eide (3), Løvøen, Lysøsundet, Lysøen (?) og Rømen; yngre jernalders fund fra Thorhaug (rimeligvis flere), Thornes (4 eller 5), Gilla, Staven (Roa), Fossmoen (1 eller flere), Skaalviken (1 eller flere), Frones (?), Monstad (?), vestre Strand (2), østre Strand (1 eller 2), Kobbernes (flere), Eide (3), Grimstad (flere), Snotra (5), Løvøen (1 eller 2), Vinnan (2), Bredvoll (mindst 5), Lysøen (2), Jussund, Borgfjord og Valdersund; ældre eller yngre jernalders fund fra Arnviken og Lysøen.

Bjugns prestegjeld.

N. Fornl. 567. Aarsb. 1872, 11—25 og 33—37. Aarsb. 187 , 7—11.

Prestegjeldet indbefatter 3 sogne, Bjugns og Nes sogne omkring Bjugnfjorden og Valsfjorden og Stjørns sogn omkring Stjørn, en arm af Throndhjemsfjorden. Det har saaledes kyststrækning baade mod havet mellem Aafjorden og Ørlandet og mod Throndhjemsfjorden mellem Ørlandet og Stadsbygden. Det hørte fordum ligeledes til Nordmøre fylke.

Nes sogn. Paa *Meleim* ved grænsen mod Aafjorden fandtes der i 1775 ifølge Schøning paa en flade nordenfor husene

20—30 hauger, dels runde dels aflange, og ligeved husene saaes i 1872 i en bakkekant nogle store hauger. Søndenfor mellem Meleim og Val ligger i udmarken en mængde smaa, ganske lave og lynggroede hauger af sten. Paa sydsiden af veien sees østligst en gruppe paa 14, længere øst en anden paa 8, paa den anden side af veien en tredie gruppe paa 18 hauger. I 1773 undersøgtes en i den første gruppe, 12 m. i omkreds, ikke 1 m. høi, med en kant af sten og forøvrigt bestaaende af sten; ved midten fandtes et lag kul og deri en liden flad, blaa *glasperle* (T. 1271). Paa Randeidet, et nes, der stikker ud paa nordsiden af fjordarmen Koet, ligge 2 røser. Ved Haldorshavn i nordvest for gaarden skal der for lang tid siden være fundet forskjellige redskaber af *sten* og fiskeben. Et stykke vestenfor gaarden skal der tidligere have været at se smaa forhøininger lig nutidens grave (Beretning fra 1879 i T.'s archiv). Paa Valseidet under gaarden *Val*, det smale eid mellem Valsfjorden og Koet, har der været en mængde gravlevninger. I 1872 fandtes endnu følgende: 1) i den sydlige del af eidet under et fjeld en ualmindelig stor røs, der hvilede paa en rund grundvold, omtr. 95 m. i omkreds og 1 m. høi og ovenpaa flad; paa denne hævede røsen sig med en omkreds af 55 m. og en høide af 3 m., saa at grundvolden strakte sig 3 m. udenfor røsens kant; ved undersøgelse i 1872 viste det sig, at grundvolden bestod af store stene med mellemrummene udfyldte med mindre stene og løftinger; i bunden fandtes et lag kul og aske, blandet med halvbrændte stykker furu og ildskjørnede stene, ved midten 50 cm. tykt og strækkende sig med aftagende mægtighed ud til 1,5 m. indenfor røsens kanter. I midten af selve røsen var en indre kjerne 4 × 2,5 m. i tvermaal og 1 m. høi, dannet af vel sammenføiede stene, tættede med indkilede mindre, og over den laa et lag kul og aske. Midten af den var tidligere opbrudt, men lidt til siden fandtes et tresidet kammer, 30 cm. i tverm. og 45 cm. høit, hvilende paa selve bunden, dannet af 3 heller med en fjerde paa bunden, medens overliggeren var knust, saa at rummet var fyldt med grus; i det havde der staaet et *trækar*, hvoraf kun kitten var bevaret (T. 1030), som

det synes, omtr. 16 cm. i tverm. i bunden; det havde været fyldt med *brændte ben*, hvoraf de største og fladeste af hjerneskallen havde været lagt øverst. Ved siden deraf laa i gruset 2 *hasselnødder*. Paa den modsatte side af midtpunktet fandtes 2 smaa kammere tæt sammen, hvert dannet af 4 heller med en femte som overligger, fyldte med fin, hvid sand, hvori en mængde *brændte ben* og smaa stykker kvarts. 2) Tæt nordenfor ligger en kreds, omgivet af 8 reiste stene, 14 m. i tvermaal, der ligeledes undersøgtes i 1872. Den var helt brolagt med kuppelstene, afvekslende med heller, især paa en linje fra øst til vest, med en stor helle ved centrum; denne brolægning hvilede igjen paa et lag større stene i bunden. Under midthellen fandtes kun fin aur, blandet med smaa stykker kvarts; herfra gik et smalt kullag ovenpaa auren til den vestlige kant, og paa den østlige side fandtes et større lag kul og aske, over 1 m. i firkant. Stenene, der tidligere vare væltede om, ere nu reiste paany. 3) Strax i vest for kredsen ligger en haug, undersøgt ved samme leilighed, 9 og 12 m. i tverm., over 1 m. høi, dannet af jord og grus, blandet med en mængde sten; fra nord til syd gik gjennem haugens midtpunkt en 3 m. bred stenlægning og under denne fandtes paa aurgrunden et svagt lag aske og kul. 4) I øst for den største røs ligger en ganske liden, der er opbrudt i midten. 5) Et stykke i nord for nr. 3 tæt vestenfor veien, ligger en meget lav røs eller stenlagt ring, 40 m. i omkreds, henimod 1,5 m. høi, hvori der ved undersøgelse i 1873 intet andet fandtes end et lag fed, mørk muldjord, omtr. 2 m. langt og 1 m. bredt ved midten, under nogle store stene og dybere end den omliggende aurgrund, hvori man vel kan se levninger af et ubrændt lig. Paa østsiden af veien og nærmere bredden af Koet ligger først: 6) Sydligst en middels stor haug eller røs. 7) Et stykke nordenfor en ganske liden. 8) Længere nord i samme række som disse en røs 50 m. i omkreds, 2 m. høi, med en rand af meget store stene. Lidt i øst og i vest for midten store samlinger af *brændte ben;* ved den østlige samling desuden en itubrukken *ring* af *bronce* af omtr. 2,5 cm. tverm. med spiralfurer (T. 1024) og omtrent i midten en anden

ring af *bronce* af omtr. samme størrelse, flad paa den ene side, convex paa den anden, tverriflet og med fremstaaende knopper, rimeligvis af en liden ringspende (T. 1023). Noget over bunden fandtes 3 *øxer* af *sten* med skafthul, den største kun 10 cm. lang, af omtr. samme form som Sv. Forns. 40, den mindste kun 5 cm. lang. De laa tæt sammen, men maa dog vel ansees som tilfældig indkomne (T. 1020—1022). 9) Strax nordenfor den foregaaende og i samme række en røs, 47 m. i omkreds, 3 m. høi, med stenrand. I den nordvestlige del fandtes et mindre kullag, 1 m. i vest for midten et kammer af 6 heller med retning nord—syd, 60 cm. langt, 30 cm. bredt, noget høiere end røsens bund, fyldt med fin sand, hvori var nedlagt *brændte ben;* tæt østenfor midten et andet kammer, ogsaa noget over bunden, knap 2 m. langt i øst—vest, 40 cm. høit og 30—36 cm. bredt, med sidevægge murede af flade stene og en stor sten for hver ende; mod nord et tredie kammer af 5 heller uden bundhelle ogsaa noget over bunden, 60 cm. langt i øst—vest, 18—23 cm. bredt, 25 cm. høit, havde øverst et lag næver og birkebark, derunder mose og derunder et lag flade smaa stene, lagte over hverandre som tagsten; derunder fandtes fin sand med *brændte ben* og en mængde smaa stykker kvarts; bunden dannedes af sammenlagte mindre stene. Ved midten, mellem kamrene, fandtes et lidet *beslag* af *bronce* af et smalt, retvinklet bøiet baand, hvis ene arm ender i et hjul, samt meget forrustede brudstkr. af et tveegget *sverd,* en *spydspids* og en *skjoldbule* m. m., alt af jern (T. 1025—1029). Jevnsides med denne række og indenfor den gaar en anden, hvoraf 10) den sydligste røs, som ogsaa undersøgtes i 1872, var 34 m. i omkreds og 1,5 m. høi, med en stenrand ved foden. Over hele røsen undtagen den yderste kant fandtes et lag kul og aske, indtil 6 cm. tykt. Ved midten og 1 m. i øst og vest for denne fandtes 3 gruber i bunden, fyldte med sand og *brændte ben,* og over enhver af disse var væltet en stor sten, der var bedækket med et lag aske; ved den midterste af dem fandtes derhos en aaben glat *fingerring* af sølvblandet guld, hvis ender gaa om hinanden, omtr. som Worsaae 434 (T. 1031). 11) En røs nordenfor den sidste, undersøgt i 1873, 37 m. i omkreds

og 1 m. høi, med en stenrand om foden og store stene i bunden; omkring midten var et kullag og ved midten en samling *brændte ben* paa aurgrunden under nogle store flade stene og 1 m. i nordvest derfor en anden samling. 12) I nord for denne en liden røs og lidt til siden for den sidste 13) en stor, meget udkastet røs. Nordenfor denne ligge igjen 14—16) 3 ganske smaa hauger eller røser i en række tvert over eidet. Foruden de her nævnte levninger har der paa Schønings tid desuden været en kreds, omsat med reiste stene. De i denne gravplads gjorte fund tilhøre æ. j., og den maa vistnok i sin helhed henføres til denne tid. — I Dønviken, en arm af Valsfjorden, ligeledes paa Vals grund, findes en større rund røs og en langhaug af sand, 11 m. lang og 5 m. bred, med 3 opreiste stene, hvoraf 2 i 1873 vare omkastede. I den sidste fandtes ved undersøgelse i 1873 i midten en fordybning i grunden, 3 m. lang og 2 m. bred, og deri levninger af 2 menneskeskeletter med hovederne mod syd. Paa bugtens vestside ligger en 25 m. lang langhaug, hvori der ved gjennemgravning af midten er fundet nogle *klinksøm* (y. j.). I et lidet dalføre, Einviken, der gaar op fra denne bugt, laa i 1872 tre mindre røser i en række fra nord til syd og en fjerde paa en nærliggende bjergknaus. — Paa Valsneset vestenfor husene paa Val ligge 2 store runde hauger af sand med dyb veit omkring, hvoraf den mindste, omtr. 50 m. i omkreds og 2,5 m. høi, undersøgtes i 1873; ved midten fandtes tydelige levninger af en hvelvet *baad*, 6—7 m. lang og indtil 2,5 m. bred, med 19 cm. afstand mellem *klinksømmene*, der vare 3 og 6 cm. lange, og under baaden levninger af et *ubrændt lig* i en fordybning i grunden (T. 1284; y. j.). Desuden fandtes samtidig ogsaa nogle mindre sandhauger paa Valsneset. — Paa *Oksvolls* grund findes der paa en lodret fjeldvæg, der gaar tvert opover fra søen paa Valsfjordens sydside, omtr. 12 m. fra stranden en *runeskrift* med 22 runer i det *ældre alphabet*, der kunne gjengives saaledes: HAGUSTALDIrÞEVArGODAGAS. De synes indgnedne, ikke indhugne og ere anbragte i en lodret linje nedenfra opad, saa at de maa læses fra høire til venstre (Aarsb. 1872 s. 32 og S. Bugge i Chnia. Videnskabsselskabs Forh. 1872).

— Paa *Tøreim* ved den sydvestlige ende af Koet ligge 7 røser i en udmark paa et nes, hvoraf 4 undersøgtes i 1873: 1) 30 m. i omkreds og omtr. 2 m. høi med stenrand om foden; ved midten fandtes kul og endel *brændte ben* i en revne i fjeldet, som dannede bunden; 2) af samme omfang, men kun halvt saa høi; omkring midten et kullag og i midten en stor samling *brændte ben;* 3) noget mindre af omfang, lidt blandet med jord; over hele grunden et lag kul og aske og ved midten *brændte ben*, hvorimellem fandtes 2 stykker af en *ring* af *bronce*, omtr. 2,5 m. i tvermaal, sandsynligvis af en ringnaal (T. 1272); 4) 25 m. i omkreds og 1,5 m. høi, med kullag over hele bunden undtagen ved kanterne og spredt i dette *brændte ben* og et brudstk. af en tveegget *spydspids* af jern (T. 1273). I nærheden af disse røser findes nogle store stene med runde gruber og fordybninger i form af fodsaaler af samme slags som de, der forekomme paa helleristninger, 5—10 cm. lange (Aarsb. 1872 s. 37, 1873 s. 10). Paa Karihammeren, et nes i Koet i sydøst for Valseidet laa i 1872 paa en høide 3 røser; i den ene er ved bortkjørelse af sten fundet kul og aske. — Paa *Nes* fandtes 1872 udenfor kirken en langhaug og en omtr. rund haug, begge af sand; i den sidste er der blevet gravet noget, hvorved der skal være fundet stykker af jern. Nede ved søen skulde der findes flere langhauger, i en af hvilke der skal være fundet nogle *klinksøm.* I en myr ovenfor gaardene er fundet den ydre halvdel af en *pilespids* eller en liden tveegget *kniv* af sort *flint*, nu 7 cm. lang (T. 1015). — Paa *Tunnol* fandtes paa Schønings tid ved veien fra søen 5 hauger og nedenfor dem 2 staaende og 1 kuldkastet bautasten; søndenfor husene endel hauger, i et par af hvilke var fundet ben og *klinksøm*, og et stykke vestenfor husene 10—12 runde og aflange hauger. Nu findes i udmarken nede mod søen 2 runde sandhauger og spor af nogle flere. Den østligste af dem blev udgraven i 1872. Den var 16 m. i tverm. og dens indre del omgiven af en mur af sten. I dette rum fandtes 2 rækker *klinksøm* i en længde af 2,5 m. øst-vest og med 2 m. indbyrdes afstand paa midten, og ved den østlige ende levning af en baadstevn, rimeligvis af eg, med et stort

hempeformet beslag af jern, saa at der utvivlsomt har været nedlagt en *baad*. Imellem begge rækker laa levninger af et *ubrændt lig*, omgivet af stene, med hovedet vendt mod vest; ved dets ene hofte en glat *armring* af *sølv* med om hinanden snoede ender, paa dets anden side et velbevaret *skaalvegtapparat* af *bronce* med 2 lodder af bly og tilhørende halvkugleformet æske af bronce; fremdeles en *skjoldbule* af jern, 2 hele og 2 ufuldstændige *spildrer* af *ben* med stregezirater, maaske af knivslirer, samt en firesidet *hein* (T. 1042—1048; y. j) Et stykke ovenfor gaarden findes oppe i fjeldet en hule, Duvehelleren, indtil 15 m. høi og 4 m. bred, som gaar omtr. 60 m. ind i fjeldet, i det inderste som en ganske smal gang. Paa Schønings tid saaes ved dens aabning en mur af store stene med mindre indkilede i mellemrummene; nu sees kun en stenurd. Selve hulens bund er tildels dækket med store nedfaldne stenblokke. Ved en forsøgsgravning i 1872 fandtes i mellemrummene mellem disse under et tyndt muldlag kløvede marvben(som det ikke har lykkedes at faa bestemte) og skjel (hjertemuslinger, blaamuslinger, patellae og litorinae) og derimellem en *terning* af ben (T. 1067) med cirkler om punkter, der maa være arbeidet med et metalredskab. I det ydre af hulen fandtes en fladagtig sten uden bestemt form med et hul, der synes boret paa samme maade som paa stenøxerne (T. 1066). I den indre, trange del var der et indtil 60 cm. dybt lag ren aske. Ved grøftegravning er paa gaarden fundet et *haandsneldehjul* af sten (Aarsb. 1875 s. 15). Paa nogle bjerghamre vestenfor pladsen Vikan saaes i 1875 to røser.

Bjugns sogn. Paa *Krokvik* (maaske = Brandvik i matr.) findes paa en bjerghammer ved søen 2 røser (Aarsb. 1875 s. 15). — Paa Pladsen under *Møllergaarden* er ved nylandbrydning fundet 3 ovale stene med omgaaende fure efter længden, hvoraf 1 bevaret (T. 1549). — Paa *Botngaarden* ved bunden af Bjugnfjorden fandtes i 1873 paa almueskolens jord en *spydspids* af graa *skifer* med agnorer, omtr. 12 cm. lang (T. 1288). Omtr. 100 m. derfra fandtes i 1874 en anden *spydspids* ligeledes af graa *skifer*, meget beskadiget i den nedre ende, rimeligvis uden

agnorer (T. 1332). Paa et andet brug fandtes en enegget *kniv* af rødbrun *skifer* med kort, bredt blad og et skaft, der er lodret paa linjen mellem eggens hjørner (T. 1333, afb. Aarsb. 1874 fig. 1). Derhos er paa en af gaardene fundet en oval *sten* med omgaaende fure efter længden og i den ene ende en kort fure tvert over denne (et bismerlod? T. 1337). Ifølge en meddelelse fra 1879 (i T.s arkiv) skal der paa Botngaarden oftere være fundet ægformede redskaber, omtr. af et gaaseægs størrelse, af brændt ler, gjennemborede med et hul efter længden.

Stjørns sogn. Paa *Eide*, sydligst paa fjordens vestside, har der været adskillige røser, som ere blevne udkjørte, uden at noget fund vides at være gjort (Aarsb. 1874 s. 13). — Paa *Hegvik* er paa den østre gaard fundet en *øxe* med skafthul af grønlig *sten*, smukt arbeidet og velsleben med sexsidet tversnit, af samme hovedtype som Sv. Forns. 40 (T. 1548). — Paa *Fevaag* paa fjordens østside er paa bruget Elvebakken fundet et *øxeblad* af jern (T. 1528; y. j.) sammen med et ubestemmeligt redskab af jern i en bakkekant, hvor der havde været en aflang forhøining. Paa en anden gaardpart er fundet et slags *meisel* af haard skifer (T. 1527; if. Aarsb. 1875 s. 59). Paa en af gaardene er fundet en samling *perler*, 10 af *rav* og en af rød glasmasse, tøndeformede, omtr. 1 cm. lange (T. 1715). Paa en plads paa sydsiden af vaagen er i sin tid fundet en *kjedel* af *sten*, et *sverd* af jern og en *ringnaal*, formodentlig af bronce, den sidste solgt, det øvrige forkommet. Paa en naboplads skal der i en langstrakt haug være fundet en muret grav, omtr. 2,5 m. i tvermaal i begge retninger, og deri endel *klinksøm* med paasiddende træ og en *pilespids* med levning af træskaft. Paa en aflang forhøining længere oppe saaes i 1875 endnu en opreist bautasten, 1,5 m. høi. Paa en af de inderste gaarde skal der i 1874 være fundet en *fingerring* af *guld*, spiralformet med 2½ omgang (sandsynligvis æ. j.), der blev solgt til en guldsmed. (Efter efterretninger, samlede paa gaardene i 1875). — Paa *Branman*, lidt nordenfor Fevaag, er oppe paa en bjerghammer fundet en *spydspids* eller dolk af *flint*, 21 cm. lang (T. 2028).

I Bjugns prestegjeld er saaledes gjort følgende nogenlunde

bestemmelige fund af oldsager: Stenaldersfund fra Meleim (?), Val, Nes, Tunnol (?), Botngaarden (3), Hegvik og Brannan; ældre jernalders fund fra Val (4), Tøreim (?) og Fevaag (?), hvortil kommer runeskriften paa Oksvoll; yngre jernalders fund fra Val (2), Nes, Tunnol (2 eller 3), Møllergaarden (?) og Fevaag (4); ældre eller yngre jernalders fund fra Meleim.

Ørlandets prestegjeld.

N. Fornl. 563 ff. Vidsk. Sk. VIII, 23—34 (1874). Aarsb. 1875, 7—15.

Prestegjeldet bestaar af 2 sogne. Ørlandets sogn nordenfor Throndhjemsfjordens munding, en fordetmeste meget lav og flad halvø, og Vernes sogn eller Sørbygden søndenfor fjorden, et kystland, indskaaret af mange smaafjorde. Det hørte i gamle dage til Nordmøre fylke. Navnets oprindelige form maa være Yrjaland; i middelalderen kaldtes bygden Yrjar.

Paa *Østraat* (Austrátt) laa paa Klüvers tid et godt stykke søndenfor husene nær søen en udkastet stenrøs, og et stykke i nordøst for denne paa en bjergknaus en anden meget større, ogsaa udkastet røs, der begge skulle have baaret navnet Skjeggehaugen, idet folkesagnet har gjort dem begge til Jernskjegges gravhaug. Rundt omkring dem fandtes i 1818 en mængde smaa hauger, navnlig 11 i en klynge nær den sidste røs. Paa en husmandsplads under gaarden paa et sted, hvor der ikke kunde sees nogen forhøining, fandtes i 1872 over 50 cm. dybt i jorden sammen med nogle *ubrændte ben*, hvoriblandt et underarmben af et menneske, en *„skavekniv“* af hvalben (lig Aarsb. 1873 fig. 35), brudstk. af en *kam* af hvalben med svagt buet overkant, omtr. 9 cm. lang, hvis overdel er sammenføiet af 3 ved jernstifter forbundne plader, 3 cylindriske *perler* af *rav* og en duppeformet *perle* af *bergkrystal* samt brudstkr. af en *sax* og af en *linhekle* m. m. af *jern* (Aarsb. 1872 s. 62 f., T. 1075—81; y. j.). I en af haugerne paa gaarden blev i 1842 fundet en flad, jevntsleben sten med afrundede smalsider, 13 cm. lang og 5 cm. bred, af uvis bestemmelse (T. 12). I nord for gaarden ved veien til Stjørn ligge 2 isolerede fjeldkletter tæt sammen; paa den nordligste og mest ubestigelige af disse, omtr. 90 m. høi, sees der paa den østre side, den eneste, hvorfra den kan bestiges, levninger af en mur, ialt omtr. 90 m. lang, oprindelig

mindst 1,5 m. høi, med en bredde af henimod 1 m. oventil og 3 m. ved grunden, opført af større løftningstene uden bindemiddel (jf. Aarsb. 1874 s. 6 f. med rids af kletterne og muren). Den skanse paa bjerget Nypa, som Schøning omtaler, er formodentlig den samme som denne. Ved en bugt, som gaar ind til gaarden i nordøst, saa Schøning et „skibsstade", 40 skridt langt og 18 skridt bredt. — Paa *Rødstad* saa Schøning en bautasten, 2 m. høi, og tæt ved bækken mellem gaarden og Ophaug en temmelig stor rund haug. Paa et andet sted er 60 cm. dybt i jorden ved venstre side af et *skelet* fundet et vel bevaret enegget *sverd* af jern med nedre hjalt og knap (T. 302). Paa Skardet, en part af Rødstad*), fandtes i 1861 en sexsidet *celt* af *bronce*, afslidt oventil, lidt udvidet ved eggen, der er 4,5 cm. bred (B. 1406). Paa bruget Gjelvollen under samme gaard fandtes i 1862 i en myr en *spydspids* med tange, et kileformet, svært *øxeblad* og et 28 cm. langt *knivblad* af jern (B. 1462—1464). — Paa *Berg* blev for lang tid siden fundet et *sverd*, en *spydspids* og et *øxeblad* af jern, der skal være bleven indsendt til selskabets samling og maaske er T. 1825—27 (y. j.; jf. Aarsb. 1877 s. 34). — Paa *Hov* var der nordenfor husene paa Schønings tid 3 runde hauger og ved et fjeld Ljørberg nær veien 7 hauger, hvoraf 2 aflange. — Paa *Ophaug* (Upphaugr) ligger ved den ene gaards huse en usedvanlig stor rund haug af jord, der har været omtrent 135 m. i omkreds; nu er omtrent halvdelen af den udkjørt, hvorunder man i 1875 henimod midten begyndte at finde store *søm* af *jern* samt ben. Paa en anden af gaardene er fundet en vævskyttelformet *beltesten*, der i furen havde et broncebaand med løkke i den ene ende; den er senere forkommet (Aarsb. 1875, 14). — Paa *Døsvik* saa Schøning i udmarken søndenfor husene mellem 2 myrer mindst 21 aflange og runde hauger i 2 rader og nærmere mod Ophaug 2 hauger midt i en tørvmyr. Ifølge Klüver (N. M. s. 86) var hele sletten fra Ophaug til Bjugnfjorden i 1818 fyldt med runde og aflange

*) I Loranges Katalog s. 42 kaldes det en part af Østraat, men neppe rigtigt.

hauger og stenkredse. — Et stykke østenfor husene paa *Utstrand* laa paa samme tid nogle hauger, paa *Uthaug* i vest for husene øverst paa Nøkkelhaugen en usedvanlig stor røs, paa *Røne* flere hauger midt i de dybeste myrer og paa *Vik* paa begge sider af veien endel langhauger og endnu flere runde hauger. Paa Uthaug saa Schøning derhos paa sletten ved siden af Nøkkelhaugen en firkantet lav mur eller indhegning af kuppelstene, 26 skridt fra syd til nord og 16 skridt fra øst til vest med en 4 skridt bred aabning midt paa bredsiderne; den er rimeligvis ikke fra oldtiden. — Paa prestegaarden *Veklem* (Veiklin) ligger nær kirken en ualmindelig stor haug, omtr. 150 m. i omkreds. Længere nede mod søen saaes i 1874 endnu nogle smaa hauger; paa Schønings tid laa der mod øst for den store haug og ned imod søen en hel samling runde og aflange hauger, først en langhaug, 64 skridt lang og 24 skridt bred, og ved dens nordre side en rund, i øst for den 2 runde jevnsides og dernæst 3 runde efter hverandre; i sydøst for langhaugen en lignende, 35 × 18 skridt, videre i samme linje atter en langhaug og søndenfor den en stor rund haug; et godt stykke derfra mod syd 2 runde hauger, i nord for dem nogle smaa og mod sydøst nærmere søen en større rund. — Paa *Brekstad* og *Hovde* fandtes der i 1773 ifølge Schøning store samlinger af hauger, der tildels gik i et. Tæt ved husene paa Brekstad laa en stor rund haug, hvis øverste del var borttaget. Nordenfor nøstene og et stykke derfra laa 3 runde hauger med stensætning om og østenfor den nordligste af dem en næsten udpløiet langhaug, 36 skridt lang. Længere syd fandtes en stor samling: først en større og 2 mindre runde hauger og en langhaug, 44 skridt lang, i en række, videre mod syd først en rund, dernæst 2 aflange efter hinanden, 36 skridt lange, og østenfor den nordligste 3 runde hauger og mod nordvest for den 1 mindre og 2 større runde hauger. Derhos omtales hos Schøning en række hauger langs veien til Hovde, hvilke synes at være forskjellige fra denne samling. Endnu i 1872 saaes levninger af endel sandhauger langs den vei, som gaar op fra søen forbi Brekstadgaardene. For nogle aar siden fandtes paa en af gaardene i en mindre sandhaug et *sverd* og et *øxe-*

blad af jern tilligemed *klinksøm*; deraf er kun nogle brudstkr. af sverdet bevaret (T. 1453; y. j.). — Paa *Hovde* fandtes paa Schønings tid langs stranden paa en høi havmel en række hauger og røser nemlig nærmest ved gaarden 2 runde, et stykke længere mod nord en tildels udgraven rund, videre en rund med grøft omkring, dernæst 2 større og 3 mindre runde og længere mod nord, henimod grænsen af Brekstad, en 56 skridt lang aflang haug. Tæt ved gaarden laa en anden samling af 7 runde hauger, deriblandt en meget stor, men allerede dengang tildels udgravne eller udpløiede. Søndenfor gaarden paa en bjergknoll ved søen ligger en stor stenrøs, 96 m. i omkreds, hvoraf der allerede før 1773 var bortført en mængde sten til bygningerne paa prestegaarden; i 1875 saaes det, at en stor del sten var kastet ned over bjerget, men gravstedet var dog ikke afdækket. Vestenfor denne paa flad mark laa i 1773 paa sydsiden af veien 3 runde hauger, og paa den østligste af dem laa en kuldkastet bautasten, 3 m. lang, den eneste, Schøning havde seet paa Ørlandet. I 1874 saaes der endnu spor af en del hauger paa Hovde (Aarsb. 1874, 13). — Paa *Grande* har der tidligere været nogle hauger, som nu ere udjevnede; paa et sted, hvor der ingen forhøining saaes, fandtes omtr. 60 cm. dybt i jorden ved nogle *skeletter* en *plade* af *ben*, firkantet med den ene smalside udskaaret som 3 buer, 23 cm. lang og 19 cm. bred, vistnok en talerken eller et bret (T. 1074, jf. Aarsb. 1874, 13). — Ved gaarden *Fosen* paa øen Stor-Fosen fandt man før 1775 paa en stor fjeldknaus, Valbjerg, under stenbrydning et *sverd* af jern. Nær gaarden saaes endnu i 1875 levninger af en rund sandhang, over 90 m. i omkreds, der blev udkjørt omkring 1840, ved hvilken leilighed der fandtes et *sverd* af jern ved et *ubrændt lig*. Ogsaa nogle røser saaes i 1875 paa øen. I sydøst for den store haug nærmere søen har der været en anden, som allerede paa Schønings tid var næsten udpløiet.

Vernes sogn. Paa østre *Selven* (Sølvi) er der oppe ved sommerfjøset fundet en *hammer* af *sten*, uregelmæssigt og raat dannet, maaske kun et øvelsesarbeide, med et hul, der er lige langt boret fra begge sider (T. 1382). Nede ved stranden er

fundet en *vævsten* af almindelig form (T. 1542). Paa Selvneset er fundet en ægformet *sten* med omgaaende fure efter længden, 13 × 8 cm. (T. 1541). Her ligger adskillige røser, og i en af dem skal være fundet et *sverd* af jern, der senere er forkommet. Paa den øverste af gaardene Selven er i en ager fundet et smykke, antagelig af bronce, bestaaende af „flere trekantede plader af en kobberskillings størrelse, forsirede med figurer af mænd og heste og forbundne med et par lænkeled mellem hver plade.“ Ovenfor gaardene paa det høieste af overgangen mellem Selven og Vasbygden er der en slette, Slottet, hvor der findes en samling af 12 runde og 1 aflang haug, hvoraf 7 ligge omtrent i en linje fra veien af mod sydøst. Af disse undersøgtes i 1875 5 runde. 4 af dem vare dannede af sten, tildels blandet med grov sand eller jord, og vare fra 18 til 24 m. i omkreds. I 2 af dem fandtes kulstumper paa bunden, i en tredie et 5 cm. tykt kullag nær midten, 25 cm. i tverm. og forøvrigt kulstumper over bunden; over hele bunden var i den sidste lagt flade stene og nær den østre kant en stor helle, under hvilken der var et 14—15 cm. tykt lag fin sort muld. Den femte var en sandhaug, 25 m. i omkreds og noget over 1 m. høi; i dens sydlige halvdel var over grunden lagt stene og under disse fandtes nogle *klinksøm* med levninger af træ og en stump af en firesidet *hein* (T. 1582); ved midten fandtes nogle stumper *brændte ben*. Den sidste haug tilhører y. j., og sandsynligvis maa den hele samling henføres til denne tid. — Ved *Agdenes* (Agdanes) findes 3 røser lige nedenfor fyret mellem 2 bjerghamre og paa tre i lige linje fra sydvest mod nordøst liggende fjeldtoppe 3 overmaade store, men noget udkastede røser (Aarsb. 1868 s. 174). I syd for Agdenes gaard fandtes i 1874 nogle mindre hauger og røser. Mellem Agdenes og Vardset saaes samtidig ved stranden en stor sammenkastet stenvold, over 60 m. lang og ved hver ende af den nogle hauger. — Indenfor Selven og Agdenes ligger en grend, Vasbygden, omkring et par vande med gaardene Fremstad, Vatn o. fl. Paa *Fremstad* har der paa bruget Nordgjerdet ligget 7 hauger, hvoraf 1 langhaug (Aarsb. 1868 s. 174; i Vidsk. Skr. VIII s. 24 nævnes kun 6);

i en af dem, som blev udkjørt omkring 1850, fandtes et *sverd* af jern, som er forkommet og en liden *hein*, 5 cm. lang, med et hul ved den ene ende (T. 1384; y. j.). Paa bruget Hegbakken fandtes i 1874 3 hauger. Paa Reitan er fundet en *vævsten* af almindelig form (T. 1383.) I en grøftekant er fundet en tildannet flad sten af firkantet form, 14 × 10 cm., hvori der paa hver langside er indskaaret 2 og paa hver tverside 1 dybt hak, saa at kanterne danne 6 tunger (T. 1543). Paa en anden part af Fremstad er ogsaa fundet en *vævsten* (T. 1385). — Paa øvre *Lødstad* er ved udjevning af en haug fundet et kammer af sten, hvori der laa nogle store hestetænder. Paa et sted kaldet Klomstadbakken fandtes i 1874 3 store hauger. — Paa *Vatn* findes nede ved vandet under en bjergkol, Bengtsberget, 4 langhauger, liggende i en række øst—vest, og sønden-for dem en enkelt rund haug. I den næst vestligste af de lange fandt eieren i 1871 et stykke fra den vestlige ende en sten af løs skifer med *runeindskrift*, stillet paa kant med indskriften vendende ind mod haugen. Indskriften, der er anbragt paa den ene fladside, bestaar af 7 tegn, der med latinske typer kunne gjengives: RHOALTr, ihvorvel enkelte af tegnene ikke ere fuldstændig tydelige, og den indeholder altsaa et mandsnavn, Hroaldr. Den er navnlig merkelig, fordi den tilhører en overgangstid mellem æ. j. og y. j., idet enkelte tegn tilhøre den ældre bogstavrække (T. 1397). Haugen, der undersøgtes i 1875, var 7,5 m. lang, henimod 3 m. bred og omtr. 75 cm. høi, bestod af jord, sterkt blandet med sten, og ved midten fandtes en større stenlægning. De øvrige hauger udgroves ligeledes i 1875. De to østlige, 13 m. lange og omtr. 4 m. brede, bestod ligeledes af jord, sterkt blandet med sten. I den ene fandtes langs den nordlige side i en linje med jevn høide over bunden af 4—5 meters længde en række *klinksøm* med paasiddende stykker træ og ved siden af dem nogle stumper kul (T. 1577). I den anden fandtes ved midten en bred stenlægning og under denne paa lergrunden nogle meget forrustede stumper *jern*, et stykke træ og stkr. af et slags liden *kop* af *sten* med flad bund og indad heldende sider, der indesluttede en hvidgul masse (T.

1581). I den fjerde langhaug, 7,5 m. lang, der bestod af jord med enkelte stene imellem, fandtes en fordybning i lergrunden, 2 × 1 m. vid og 40 cm. dyb, og i den nogle *klinksøm* og levninger af nogle andre jernsager samt 3 *perler* af *gult glas*, den ene med blaa striber (T. 1579—80). Den runde haug var 23 m. i omkreds og lidt over 1 m. høi og bestod næsten kun af jord. I midten fandtes en fordybning i bunden, lidt over 1 m. i tverm. og 30 cm. dyb, og deri endel forrustede jernstykker, hvoriblandt maaske stykker af *klinksøm* og af en *skjoldbule* samt en kugle af svovlkis (? T. 1578). Disse hauger tilhøre y. j. — Paa *Eidem* skulde der i 1874 findes nogle hauger. — Paa *Hegg* fandtes for en 30 aar siden i en haug et stort *sverd* med tange og et *øxeblad* af jern samt en *hein*, som alt er forkommet. I 1874 var der endnu en stor og nogle mindre hauger paa gaarden. For længere tid siden fandtes under opbrydning af nyland en *spydspids* af *flint*, 18 cm. lang, omtr. = Sv. Forns. 51 (T. 1915). — Paa *Vardset* (eller Valset) har der været nogle røser vestenfor nøstene, som bleve udkjørte omkring 1870; i den ene fandtes ved et *ubrændt lig* et tveegget *sverd* af jern, hvoraf et stykke af klingen blev bevaret (T. 1386; y. j.), i en anden en ring af en *ringnaal* af *bronce* (T. 1387; y. j.). I en ager blev funden en liden *perle* af rød masse (T. 1388). — Paa pladsen *Røisa* ligger nede ved søen paa en bjergknaus en stor røs, 120 skridt i omkreds og henimod 3 m. høi. — Nær gaarden *Raudsten* ligger nede ved søen en stor røs, Laukhaugen; i dens ene side er endel sten udkastet, hvorved man var stødt paa en mur af flade stene. I nærheden af den saaes i 1874 levninger af mindst 4, maaske 7 smaa aflange stenkredse, liggende i en række, hver dannet af 5—9 temmelig store reiste stene, hvoraf dog de fleste vare væltede overende. Nær dem fandtes flere mindre røser. — Ved *Rishaug* er fundet en *spydspids* af *flint*, som er forkommet. — Paa Vernestangen udenfor gaarden *Vernes* yderst ved Verafjorden fandtes i 1874 en stor samling betydelige røser paa høiderne, og nede ved stranden flere hauger af sand. Paa *Terningen* ved bunden af en arm af Verafjorden er fundet en *spydspids* af graasort *skifer* uden agnorer 12 cm.

lang (T. 1389). Senere er i en bakke ovenfor husene fundet en *pilespids* af *flint*, 5 cm. lang, tresidet med kort tange (T. 1864). Nogle ualmindelig store blokke raa flint ere ogsaa fundne paa gaarden. Inde i Verafjorden skal der kun ved pladsen Øra findes nogle hauger; her er der ogsaa fundet nogle gjennemborede *stene* (vævstene?). — Paa *Seternes*, der ligger ved den samme fjordarm som Terningen, er fundet et brudstk. af en enegget *kniv* af sort *skifer*, der maa have havt et smalt, langstrakt blad (T. 1546). Det er det sydligste hidtil i Norge kjendte fund af dette slags redskaber. Paa et andet sted er fundet et stykke af et *bryne* af *kvarts*, noget tilspidset i den ene ende (T. 1544). — Paa *Baret* er i en myr nær gaarden i en dybde af 30 cm. fundet en *spydspids* af lysegraa *skifer*, afbrudt ved tangen, sandsynligvis uden agnorer (T. 1390). Et andet sted i den samme myr er fundet 3 skeformede *skrabere* af *flint* med brede, runde blade, meget smukt arbeidede, den største 13 cm., de to andre 9 cm. lange, liggende tæt ved siden af hverandre i en dybde af omtr. 1 m. med den flade side nedad og bladene afvekslende vendende til den ene og den anden side, saaledes at den største laa i midten, og over dem var lagt en stor *flintflekke* (T. 1391—1394). Sagerne viste sig saaledes at være forsætlig nedlagte. Paa to andre steder i den samme myr er fundet brudstkr. af 2 smaa *slibestene* for stensager (T. 1395 og 1545). Paa en lynggroet sandmo lidt ovenfor gaarden saaes i 1875 endel smaa aflange firkantede forhøininger, de fleste med en tilsvarende fordybning ved den ene side. — Paa *Kongsvoll* yderst ved Imsterfjorden fandtes i 1875 nogle røser nede ved søen. Nær gaarden skal efter en meddelelse af 1877 være fundet en *øxe* af *sten* med skafthul, der ikke har kunnet gjenfindes. — Paa den udenfor Vernes sogn liggende ø søndre *Leksa (Ljoksa)* er der ved *Aakervik* fundet en *spydspids* af *flint*, som rimeligvis er forkommet. Ved *Haavik* fandtes i 1875 nogle aflange og 2 store runde hauger af sand, ved *Reksterbakken* flere røser og ved *Tinden* en røs.

I Ørlandets prestegjeld, sandsynligvis i hovedsognet, er desuden, uvist paa hvilken gaard, over 1 m. dybt i en myr fundet

et *vævspyd* af *hvalben*, 80 cm. langt med et 28 cm. langt haandtag, meget sirligt tildannet i form af et tveegget sverd (T. 249; y. j.?), og paa et andet sted en *armring* af *sølv*, snoet af 2 stænger og med enderne flere gange slyngede om hinanden, fundet sammen med 4 lignende (C. 5012; y. j.).

Fra Ørlandets prestegjeld kjendes saaledes følgende nogenlunde bestemmelige fund af oldsager: Stenaldersfund fra Selven, Hegg, Rishaug, Terningen (2), Seternes, Baret (4), Kongsvoll og Leksa, alle fra det sydlige sogn; ældre jernalders fund fra Ophaug; yngre jernalders fund fra Østraat (2?), Rødstad (2), Berg, Ophaug (?). Brekstad, Grande, Selven (1 eller 3), Fremstad (1 eller 3), Vatn (5), Hegg, Vardset (3) og 2 uden nærmere stedangivelse; fra ældre eller yngre jernalder, men rimeligst fra den sidste, 2 fra Fosen og 1 fra Selven.

Hevne prestegjeld.

N. Fornl. 562. Aarsb. 1872, 26 f. og 143.

Prestegjeldet bestaar af Hevne sogn omkring Hevnefjorden og dens arme Aasfjorden og Snildfjorden, og Vinje sogn omkring Vinjefjorden, der egentlig er den inderste arm af fjordene i Aure i Nordmøre. Det er saaledes for den største del et kystlandskab. Det hørte fordum ligeledes til Nordmøre fylke.

Hevne sogn. Mellem *Sunde*, den nordligste gaard i prestegjeldet, og pladsen Rørviken fandtes i 1872 to smaa runde røser og paa Malneset 5 lignende. — Paa de i indløbet til Hevnefjorden liggende øer saaes flere røser i 1872, saaledes en meget stor paa *Skogøen* eller Høgholmen, en stor og en liden paa den nordvestre odde af Jamtøen, en mindre paa den nordre strand af *Fugløen*, en stor paa lille *Kvalholmen* og 3 paa den nordøstre odde af *Stannesøen*. — Nordenfor husene paa *Oterneset* paa vestsiden af fjorden ligger en stor rund haug, 3—4 m. høi, med spor af at have været undersøgt paa 3 steder. Paa husmandspladsen Oternestrøen fandtes for flere aar siden ved udpløining af en hel del mindre langhauger, hvoraf der i 1872 neppe mere saaes spor, flere *sverd* og *øxer* og en *spydspids* af jern, hvilke dels bleve bortkastede, dels opsmedede. — Paa

Skjelneset fandtes paa samme tid 2 langhauger af jord og paa *Aarfærskaget* en rund røs. — Paa *Tanvik* ude paa halvøen mellem Hevnefjorden og Snildfjorden er under pløining fundet et *øxeblad* af jern af skjegøxeform og et rembeslag af bronce (T. 1123—1124; y. j., jf. Aarsb. 1873, 38). — Paa *Selnes* i Snildfjorden laa i 1872 flere runde og aflange røser nede ved søen. For flere aar siden blev nogle udrevne, og man fandt da i en af dem nogle *sverd* og *spydspidser*, *smedeverktøi*, hvoriblandt en *tang* og en *hammer*, flere almindelige *heiner* og 3 væskyttelformede *beltestene*, den ene med jernbaand omkring. I en anden fandtes en mængde store *klinksøm* og nogle andre jernsager. Det første fund maa tilhøre æ. j, det andet y. j.; begge ere forkomne. — Paa *Voll* er der i sydvest for gaarden en aas, der ender i et fremspringende nes, Vollaneset. Denne aas var i 1872 ganske bedækket med hauger og røser af forskjellig størrelse, de fleste urørte, deriblandt flere lave, vide, der i udseende nærmede sig til brolagte ringe. Nede ved stranden fandtes flere langhauger. Paa pladsen Vollaneset har man paa et sted, hvor der ikke saaes spor af nogen haug, under pløining fundet nogle *perler* sammen med kul og aske; deraf er 1 *perle* af rød glasmasse bevaret (T. 1017). I en myr nede imod søen er der fundet *støre* eller pæle, temmelig tæt nedrammede i flere rækker (Aarsb. 1875, 18). — Paa *Berdal* fandtes i 1872 nede ved søen en langhaug med en opreist sten ved hver ende. I 1878 var størstedelen af den udkjørt, hvorved der var fundet nogle *jernsager*, og af stenene stod kun 1 igjen; en lignende haug fandtes paa ryggen af en liden aas, der adskiller en indre vig fra fjorden (Vidsk. Skr. 1878, 8). — Paa *Ven* fandtes i 1872 flere hauger og røser nedenfor gaarden; blandt disse udmerker sig især en lang røs ikke langt fra stranden, omgivet med stenrand og med 2 opreiste stene ved hver ende. — Paa *Hollen* har der været en mængde gravhauger. I 1872 fandtes endnu flere af forskjellig størrelse baade nede ved søen og oppe paa en bakke, hvor der før har ligget en gaard Haug. Lige ovenfor gaardene laa derhos en smuk haug paa en høi bakke, og

paa den sydlige side af den halvø, hvorpaa gaardene ligge, 3 hauger ligeledes paa en bakke. Før 1845 fandtes ved opbrydning af en samling hauger og røser forskjellige oldsager, deriblandt *øxeblade*, *spydspidser*, *sverd* og *heiner* m. m. Det meste blev bevaret paa gaarden, men er for længe siden forkommet; til T. blev deraf indsendt et *øxeblad* og et *sverd*, hvis hjalter have havt belæg af bronce og sølv (T. 226 og 1840; y. j.). Ved samme leilighed fandtes ogsaa 2 *spydspidser* af *sten*, hvoraf den ene, som indkom til Bergens museum (B. 2700), er af rødbrun *skifer* med agnorer og tange; den anden har rimeligvis været af samme slags. I 1870 fandtes i to smaa hauger 2 *spydspidser*, en *paalstav*, 2 *øxeblade*, hvoraf det ene af skjegøxeform, og en liden *hammer*, alt af jern (B. 2688—2694; y. j., jf. Lorange s. 190). I 1869 og 1870 fandtes i en haug et i tre dele brudt, ufuldstændigt tveegget *sverd* med hjalter, stkr. af en tveegget *spydspids*, et afbrudt *øxeblad*, en 30 cm. lang *jernstang* (maaske af en fil eller et bor) og 13 *klinksøm* (B. 2695—2699; y. j., jf. Lorange s. 190); oldsagerne laa i et lag kul og *brændte ben*. Paa en husmandsplads nede ved stranden er under rydning af nyland i 1870 fundet 2 ufuldstændige ovale *skaalspender* af bronce med enkelt plade (som Bohusl. Forns. 71) og en *ringnaal* af bronce samt 2 *glasperler* (B. 2685—87; y. j.). Etsteds paa gaarden er fundet et stort, tyndt *øxeblad* af jern og et *haandsneldehjul* (B. 2702 og 2707; y. j.). I en ager er fundet en mængde „gjennemborede stene" (formodentlig vævstene). Løst i jorden er fundet en *perle* af bergkrystal (T. 1592), en skiveformet *perle* af blaat glas med mange fine, hvide striber rundt om (C. 8583) og enten her eller paa Sinnes et enegget *sverd* af jern (T. 1590; Aarsb. 1875, 63). — Paa *Kirkeseter* laa ifølge Schøning i 1773 en haug nede ved stranden, hvori der var fundet nogle smaa ringe af metal; i en ager er fundet 2 smaa billeder af *guldblik* („guldgubber", Kjøbh. mus. 544, jf. Undset, Norske Olds. i fremmede Museer s. 52). — Paa *Sinnes* ligger i øst for gaarden paa en høideryg en temmelig anseelig haug; en lignende skal findes i udmarken og en tredie paa et

fjeld, Stolsmohatten. Nede imod vandet ligge en hel del lave, runde røser, 2—3 m. i tverm., og flere lignende udjevnedes for nogle aar siden; men intet fund skal være gjort (Vidsk. Skr. 1878, 7). Imidlertid indkom der i 1875 til T. en tveegget *spydspids* og et *øxeblad* af jern (T. 1588—1589; y. j.), der opgaves at være fundet paa Sinnes, og brudstkr. af et *sverd*, der enten skulde være fundet paa denne gaard eller paa Hollen. I en røs skal der være fundet en kvernsten (Vidsk. Skr. 1878, 7). — Paa *Stolsmo* skal der findes endel hauger og røser. — Paa *Lian* er i en haug fundet en noget ufuldstændig *stegepande*, nogle brudstkr. af en spydspids, en *pilespids* og et *sigdblad* med fastrustet tøi, nogle *klinksøm* og en ægformet, glat sten (T. 1255—1258; y. j.). Senere er i en haug i lien ovenfor gaarden under rydning af nyland fundet 2 *øxeblad*, en tveegget *spydspids* og brudstkr. af et tveegget *sverd* af jern (T. 2064—2067; y. j., Vidsk. Skr. 1878, 7). — Paa *Eide* fandtes i 1773 flere hauger, liggende tæt sammen. I en af dem var fundet nogle *pilespidser* af jern og en kiste, som udenpaa var prydet med smaa runde ringe af metal. Omkring 1840 blev en hel del hauger nede ved stranden af Røvandet udjevnede, og der skal da blandt meget andet i en af dem være fundet en *kobberkjedel*, et *sverd* og nogle andre sager af jern. I vest for gaarden paa begge sider af veien var der endnu i 1872 nogle hauger igjen af en anden gruppe, hvori man oftere havde fundet sager af jern, deriblandt en *stigbøile*. I 1872 stødte man i en paa levninger af forraadnet træ, der laa i 2 firkanter som efter 2 kister, der havde staaet jevnsides. Intet af fundene paa denne gaard er bevaret. — Paa *Eidsvollen* fandtes i 1872 vestenfor gaarden 2 hauger. — Paa *Hunnes* fandtes omkring 1850 endel oldsager under opbrydning af nogle hauger; ovenfor gaarden fandtes bl. a. et *sverd* og en *hein*, „1 alen lang og med hul i den ene ende“ (?), nedenfor gaarden blev ogsaa fundet „oprustede sverd og andet skrammel“ (Aarsb. 1872, 26). — Paa *Mo* fandtes i aarene 1820—30 i forskjellige hauger endel *sverd*, *øxer* m. m., som tildels skjænkedes til selskabets samling (Kraft V,754); her kunne de imidlertid nu ikke længere paavises. — Paa *Bjerkan* skal

for mange aar siden være fundet en *kobberkjedel*, et *sverd* og nogle andre sager, hvoraf intet er bevaret (Vidsk. Skr. VIII, 34). — Paa en husmandsplads under *Strand* (prestegaarden) er fundet en ufuldstændig *pilespids* af *skifer*, afbrukket i begge ender, temmelig smal i forhold til længden; sandsynligvis har den havt agnorer (T. 1593). — Paa *Dalem* fandtes nogle aar før 1872 i en haug et *sverd*, en *spydspids* og nogle andre sager af jern. Nedenfor gaarden var der i det nævnte aar endnu nogle hauger paa den øvre side af veien. — Paa *Vitsø* fandtes paa Schønings tid 2 kredse, omgivne med stenlægning; i 1872 kunde de ikke længere paavises. I 1843 fandtes et lidet *kar* af *egetræ*, hvori der laa over 30 hele mynter af sølv og nogle brudstkr., stumper af tvunden sølvtraad og glat sølvtraad, opviklet i hespeform m. m. Af mynterne vare flere af Ethelred, adskillige af Ottonerne, 2 svenske af Olav Skøtkonung, 1 kufisk slagen i Muhamedia 767 e. Chr.), derhos 2 engelske penninge fra det 14de aarh.; skjøndt det blev opgivet, at de sidste blev fundne sammen med det øvrige, maa de dog nødvendigvis være komne sammen med dem ved sammenblanding efter fundet. Mynterne findes nu i selskabets myntsamling, medens det ikke er bekjendt, hvor det er blevet af de øvrige gjenstande. Fundet kan ikke antages at være nedlagt før noget ude i det 11te aarh., men henføres dog rettest til y. j. (Aarbøger f. N. O. 1877 s. 128). — Paa *Lien* saaes i 1872 i nordvest for gaarden paa en bakke 3 urørte langhauger. omtrent 7 m. lange og 3,5 m. brede. Ved pløining nedenfor gaarden er fundet en *perle* af *karneol*, aflang og ottesidet (T. 1018; y. j.). — Paa *Nes* blev for mange aar siden i en haug nede ved Nesvandet fundet et *sverd*, saa forrustet, at det gik istykker ved optagelsen. Oppe paa en bjergflade i sydvest for gaarden ligger en rund haug, 30 skridt i omkreds og lidt over ½ m. høi, noget udgravet i den ene kant. Paa *Aastad* skal flere aar før 1872 flere hauger være udgravne ved opdyrkning; om der ved den leilighed gjordes fund, vides ikke. — Paa *Helland* laa mellem begge gaarde i i 1872 en hel mængde hauger og røser, hvoraf flere vide og lave, næsten som ringe. Flere vare opbrudte ved veiarbeide,

hvorved der var gjort flere fund af jernsager, som *sverd*, *spydspidser* og en „*skaal*“ (en skjoldbule?) af jern, *heiner* o. s. v., men intet deraf er bevaret. — Paa *Vaagan* fandtes i 1872 ved den ytre bugt nær søen 5 langhauger af sand, parallele med stranden, og strax ovenfor disse 2 andre. Den største var 18 m. lang og 3,5 m. bred, de øvrige kun lidet mindre. I en var der gravet lidt, hvorved der var fundet *klinksøm*. Tæt østenfor disse laa en rund gravrøs, 15 m. i omkreds. Ved den indre bugt laa flere røser, ved at kjøre sten ud fra en af dem, havde man fundet kul og aske og *brændte ben*. I sydvest for gaarddene fandtes flere hauger og røser paa en bjergknaus nede i lien. Ved pladsen Vaagaunet $\frac{1}{8}$ mil længere ude laa paa østsiden af en liden bugt en delvis udbrudt gravrøs, hvori der for 30—40 aar siden blev fundet 20—30 *perler* af forskjellige farver; deraf er en aflang, ottesidet perle af karneol bevaret (T. 1016; y. j.) Paa vestsiden af samme bugt havde man ogsaa udkastet nogle røser og derved bl. a. fundet et *sverd* og en *hein*. Noget længere ude mod havkanten skulde der paa et nes findes en stor samling større og mindre røser. — Paa *Magerøen* laa i 1872 paa Kapitelsskaget 5 store, runde røser i en række fra vest til øst, og paa *Taftøen* langs efter dens høideryg 4 temmelig store røser, oplagte af fjæresten.

Vinje sogn. Paa *Sødal* fandtes i 1872 i en haug østenfor husene 2 ovale *skaalspender* med enkelt plade af bronce af form som Montel. Boh. forns. 71 (T. 1396) og sammen med dem en „benring“, der er tabt.

Fra Hevne præstegjeld kjendes saaledes følgende nogenlunde bestemmelige fund af oldsager: Stenaldersfund fra Hollen (2) og Strand; ældre jernalders fund fra Selnes, Eide (?) og Bjerkan (?); yngre jernalders fund fra Oternes (flere), Tanvik, Selnes, Hollen (mindst 7), Kirkeseter, Sinnes (1 eller 2), Lian (2), Eide, Mo (flere), Vitsø, Lien, Vaagan (2) og Sødal; fra ældre eller yngre jernalder, men sandsynligst fra den sidste fund fra Voll, Eide (2), Hunnes, Dalem, Nes, Helland (flere) og Vaagan.

Hitrens prestegjeld.

Reiseberetning af K. Lossius, Vidsk. Skr. 1878 s. 2 ff.

Prestegjeldet bestaar af den store ø Hitren med omliggende øer, hvoriblandt de større, Fjeldverø, Ulvø og Dolm. Det har 3 sogne, Dolm hovedsogn i nord, Fillans sogn i øst og Kvennvers sogn i vest. Kun kysterne ere beboede. Øgruppen sammenfattedes i middelalderen under navnet Hitrar og hørte ligesom Frøiens prestegjeld, der indtil 1877 var et annex til Hitren, til Nordmøre fylke.

Dolm sogn. Paa *Hegaasen* ligger oppe paa høiden ovenfor husene 2 stenrøser. — Paa *Hopsøen* ligger i sydvest for gaarden paa den høieste fjeldknaus i udmarken ikke langt fra søen en temmelig stor stenrøs, der ikke som sedvanligt bestaar af kuppelstene, men af skarpkantede brudstene; den kaldes Varden og har rimeligvis været brugt som varde, men kan dog lige fuldt derfor være en gravrøs. I Mortensviken ligger en stor røs paa et fjeld Kuberget. — Paa *Stavnnes* skal der findes røser ude paa neset og en stor røs paa Stenkirken, et bjerg ved Grindstrandsvandet. — Paa *Skibnes* ved Strømfjorden ligger en stor aflang røs i øst for husene, hvori der skal være fundet et 2 m. langt og 1 m. bredt gravkammer; omkring denne ligger en del mindre, tildels udkastede røser, og i vest for gaarden 2 runde røser, en stor og en mindre, og 1 aflang. — Paa *Hopstad* har man i en myr i omtrent 1 meters dybde paa forskjellige steder stødt paa rader af pæle af furu, 45 cm. lange og omtr. 10 cm. i tvermaal, nedentil tilspidsede, øiensynlig med jernøxe; den indbyrdes afstand var omtr. 30 cm. Nede ved stranden er fundet „en daase, omtr. 12 cm. lang og 8 cm. bred, der var flad og udgraveret i bunden og fyldt med ben“ (vistnok en oval skaalspende). Ved Olderviken findes en røs. — Paa *Haltnes* ligge 3 røser paa en høide mellem Haltnesvik og Bjørnvik. — Paa *Strøm* (Straumr) ligge et par store røser paa den smale ryg mellem Husvandet og søen. — Paa *Helgebostad* (Haugabólstaðr) paa Helgebostadøen ligge røser paa Kjæmpevarden, Kvitaasen og Kvennavarden; ved gravning i en af dem, formodentlig den sidste, skal der i sin tid være fundet et kammer og i dette menneskeben og enkelte andre levninger, som alt er gaaet tabt (Aarsb. 1874 s.

166). Ved gravning af en kjelder under hovedbygningen paa en af gaardene fandtes i et muret rum en „sølvspore“ og brudstkr. af meget tykke kar af brændt ler. — Paa *Vikan* (eller Viken i Kvennvers sogn?) ligger 1 røs i nord for gaarden.

Kvennvers sogn (Kvennaver). Paa *Svankil* fandtes i 1873 en i begge ender afbrudt *spydspids* af *skifer* (B. 3043), den største i sit slags, som er funden; brudstykket er 25 cm. langt og 6 cm. bredt paa midten, men forholdsvis tyndt; det er ogsaa eiendommeligt ved, at det har jevnt afrundede sider uden nogen bestemt ryg efter midten.

Fillan sogn (Fillar). Paa *Eide* findes 3 røser og nogle hauger; den ene af røserne ligger paa det høieste punkt af eidet mellem Barmfjorden og Fillfjorden. — Paa *Kjølsø* (Keflisey) skal findes nogle røser i udmarken. — Paa *Vikstrøm* ere 2 røser blevne udkastede før 1878, uden at noget fund er bleven gjort. — Paa *Henningsvikneset* paa Fillfjordens østside fandtes i 1872 et par mindre, udkastede røser (Aarsb. 1872, 143). — Noget ovenfor *Fjeldver* gaard paa Fjeldverø laa i 1878 et par røser, i en af hvilke der skulde være fundet en hovedskal og et kjæveben, og vestenfor gaarden ved en husmandsplads 1 haug. Paa gaarden skal der være fundet flere stene med hul igjennem (formodentlig vævstene). — Paa *Dalen* eller Skjerbusdal paa samme ø skal der i en større, halvt udkastet røs ved sommerfjøset være fundet *jernsager* og *ringe* af *sølv*. Nede i en myr er fundet en over 2 m. lang kiste af træ (jf. Vidsk. Skr. 1878 s. 3). — Paa *Nordbotn* nordlig paa samme ø skal der findes nogle hauger af fjæresand og skjæl i en myr. — Paa *Seter*, sandsynligvis gaarden af dette navn paa Fjeldverø, laa i 1872 lidt østenfor husene paa en omtr. 9 m. høi afsats i en fra søen lodret opstigende fjeldvæg en lang røs af større og mindre fjærestene, hvoraf der i de foregaaende aar var udkastet endel, uden at noget fund var gjort. — Paa *Akset* (Akssetr) findes 1 aflang og 1 rund haug mellem veien og søen tæt ved grænseskjellet mod Havn. — Paa *Havn* ligger en stenrøs noget i sydvest for husene. — I 1872 fandtes en rund røs paa toppen af store *Sandvikodden*, en ved *Sandstadvollen* nedenfor husene og

BIOLOGICAL

2 ved pladsen *Lilleviken* (Aarsb. 1872, 143). — Paa *Justenø* skulde der i 1878 være nogle hauger eller røser. — I *Jutulbugten* paa Aunøen saaes i 1872 en næsten udpløiet langhaug (anf. st.) og i 1878 saaes paa samme sted spor af 2 næsten udjevnede røser. — Forøvrigt skal der paa mange af de talrige øer og holmer paa Hitrens sydside i Fillans og Kvennvers sogne findes stenrøser, uden at det kan afgjøres, om det er gravrøser.

Etsteds i prestegjeldet er fundet brudstkr. af et *sverd* med store hjalter og et *øxeblad* af jern (T. 485—486; y. j.).

Foruden dette sidste kjendes der ikke andre sikkert bestemmelige fund fra prestegjeldet end 1 stenaldersfund fra Svankil.

Frøiens prestegjeld.

Reiseberetning af K. Lossius fra 1878 (Vidsk. Skr. 1878 s. 5 f.)

Prestegjeldet bestaar af den store ø Frøien i nord for Hitren og nogle omliggende øer.

Paa *Kverven* paa vestsiden af øen skal der for længere tid siden være gjort fund af oldsager. — Ved *Helleren* paa sydsiden skal der i en myr være fundet staver af et trækar med træbaand. — Ved *Sandviksseteren* ligger i en forsænkning en aflang haug, maaske gravhaug. — Paa *Dyrø* skal findes en rund og en aflang haug. — Paa *Kløven* paa østsiden af øen er ved Matsvaagen fundet 2 *kiler* af *flint*, den ene 21, den anden 9 cm. lang, fint slebne med omtrent firkantet tversnit (T. 1521—1522). Tidligere skal her være fundet en hel del flintstykker, smaa og store, uden at det vides, om det har været forarbeidede redskaber. En flintklump af 10 cm. tvermaal er senere indkommet fra samme sted.

Dette er det eneste sikre oldsagfund, som kjendes fra prestegjeldet.

Stadsbygdens prestegjeld.

N. Fornl. 569 ff. Reiseberetninger af I. Undset i Vidsk. Skr. VIII, 21 ff. (1874) og K. Lossius 1879.

Stadsbygdens prestegjeld omfatter nordöstsiden og nordsiden af Throndhjemsfjorden mellem Stjørns sogn af Ørlandet og Strandens sogn af Leksviken i nordre Throndhjems amt og sydvestsiden af fjorden fra et lidet stykke indenfor Agdenes til Gjetestrandens sogn af Børgsen. Det

indbefatter Rissens og Stadsbygdens sogne hovedsagelig paa den nordøstlige side af fjorden og Lennsvikens sogn paa sydvestsiden. Det hørte fordum til Nordmøre fylke.

Rissens sogn. Paa *Haarberg*, den første gaard indenfor grænsen af Stjørn, saaes i 1879 paa Aunet, en flad strækning ved søen, 2 større røser og spor af et par mindre. — Paa *Kriken* i Hasselviken (Herðslavík) laa paa samme tid et stykke i nordøst for husene en 2,5 m. høi bautasten, der havde staaet opreist indtil 1878. — Paa øvre *Hassel* laa samtidig i sydvest for husene nedenfor et bjerg en lav rund haug med en 4 m. lang, nedfalden bautasten; nærmere inde under bjerget laa 12 runde hauger i en række, de fleste noget udgravne, i den ene var fundet et kammer af sten og paa den næst sydligste laa en flad sten, over 1 m. lang, der sandsynligvis engang har staaet opreist. Begge stene er nu blevne gjenopreiste. — Paa *Neb* fandtes i 1879 paa det høieste punkt af Hysneset en røs, østlig for den 2 mindre og i syd for den 5, hvoraf 3 store. — Paa *Sjurdsvik* saaes til samme tid 3 røser paa Breidvikhaugen og en fjerde et stykke ovenfor dem, den sidste delvis udkjørt, hvorved man havde fundet 2 større flade heller, liggende den ene paa den anden, og nærmere søen mellem begge nes 2 røser. Paa *Sørviken* fandtes 2—3 røser paa Hanshaugen. — Paa *Aarluten* var der fundet en *spydspids* af *flint*, som var forkommet. — I Rissens hovedbygd er der en stor indsø Botn, som ved et smalt udløb, Strømmen, forbindes med fjorden. Paa nordsiden af Strømmen og Botn saaes i 1879 følgende fornlevninger: Paa *Udu* udenfor gaarden ved søen en røs, paa *Sund* mellem gaarden og Udu nedenfor veien en liden haug, medens et par røser søndenfor syntes at være rydningsrøser, paa *Bustad* søndenfor husene en røs. Paa *Arnset* var 1 m. dybt i en myr fundet et lidet stykke flint og paa *Sveaas* under rydning af nyland nedenfor gaarden et stykke af et *øxeblad* og et *sverd* af jern, som vare forkomne. — Paa *Kroknes* paa sydsiden af Strømmen saaes i 1879 en røs strax sydvest for gaarden, 2 røser ved pladsen østre Kroknessanden og 2—3 hauger ved vestre Kroknessanden. — Ved *Nøst* (Naust) laa nær gjerdet mod Rein en røs, der

dog maaske ikke var gravrøs. — Paa *Rein* (eller „Klosteret“) var der paa Schønings tid en mængde gravlevninger. Særlig nævner han en samling ved pladsen Kvithylla af 2 langhauger, begge 44 skridt lange, 10 runde hauger og 6 stenkredse (formodentlig med reiste stene). Derhos var der paa selve neset Kvithylla en stor røs og søndenfor den paa den anden side af en bugt en lignende paa neset Skallen (dette navn skal nu ikke kjendes paa stedet). I 1879 saaes ved søndre Kvithylla, hvortil det er rimeligt, at Schønings opregning sigter, fremdeles den store røs ude paa neset, i øst for den paa den flade mark 2 runde hauger og længere oppe fra søen en lignende paa en bjergknaus. Af de øvrige levninger saaes intet spor, men jorden her omkring er meget opdyrket, saa at det let kan forklares, at de ere forsvundne. Ved nordre Kvithylla laa i 1879 langs stranden vestenfor husene en stenvold, der syntes at være opstaaet af flere ødelagte røser. Søndenfor husene laa 2 runde hauger, hvoraf den ene tidligere var udkastet i midten, og den anden, der var 4—5 m. i tvermaal, blev undersøgt i nævnte aar; den bestod af grus, især i midten blandet med store stene, men gav intet udbytte. Et lidet stykke i nordvest for husene var der ogsaa en rund haug, 6 m. i tvermaal, som ligeledes undersøgtes; den bestod af en indre stenrøs med et dække af grov sand, og enkelte steder paa bunden fandtes finere sand; heler ikke denne gav ellers noget udbytte. Noget ovenfor denne var en næsten udpløiet mindre haug, hvor man for længere tid siden skal have fundet et *sverd*. Endnu længere oppe laa en noget udkastet røs af temmelig store stene, som ogsaa blev undersøgt, men uden noget udbytte. Omkring hovedgaarden fandt ogsaa Schøning nogle mindre hauger; men af disse sees nu intet spor. — Paa *Fallum* paa østsiden af Botn er fundet en *spydspids* af sort *skifer*, 22 cm. lang, uden agnorer og tilspidset til begge ender (T. 1338, afb. i svensk Månadsblad 1874 s. 105 og Stockholmercongressens Beretn. s. 183 nr. 3). — Paa *Berg* saaes i 1879 nede ved Botn en haug, der dog ikke syntes at være gravhaug. Tidligere skal der være gjort fund af *jernsager* saavel paa denne gaard som paa det nordenfor liggende lille

Nøst. — Paa *Sjølid* har man i en myr fundet stumper af nedrammede pæle eller støre og lag af birketræer. — Paa *Flyten* ved den øvre ende af Botn har man ligeledes paa bunden af en myr vestenfor gaarden fundet stykker af støre og et stykke af et baadknæ af almindelig form. — I de øvre dalfører i Rissen, Modalen og Skaudalen, kunde der i 1879 ikke opspørges nogen sikre gravhauger. Dog fandtes der paa *Gardmo* en aflang haug i en myr, paa *Melhus* en stor rund haug ved husene og ved *Skau* ligeledes en stor rund haug, hvilke mulig kunde være gravhauger. Paa *Gardmo* skulde der være fundet *sager af jern* og en rund sølje af sølv.

Lennsvikens sogn. Paa *Grøningen* fandtes i 1874 paa vestsiden af bugten en stor røs. Paa den østligste af husmandspladsene skal der ikke længe før 1874 være fundet en *sten* med et hul igjennem, som er forkommet. — Paa *Aaremmen* findes en rund, temmelig stor haug ved den mellemste gaard; maaske er den dog dannet af naturen. Paa samme gaard skal der efter en paa stedet indhentet meddelelse før 1875 under pløining være fundet en gjennemboret sten, der efter beskrivelsen maa have været en *stenøxe*; den formodedes atter at være nedpløiet. Desuden er fundet en omtr. ægformet *sten* med omgaaende fure efter længden (sænkesten eller vegtlod, T. 1849). — Paa *Selnes* saaes i 1868 flere røser og hauger, deriblandt som det syntes en langhaug (Aarsb. 1868 s. 175); nogle af dem ere dog maaske ikke gravhauger. Paa den øvre gaard er i en haug, som dog neppe har været gravhaug, fundet et *øxeblad* af skjegøxeform (T. 1535; y. j). Paa en anden gaard er fundet hammerstykket af et *øxeblad* af jern med et isiddende stykke af træskaftet, maaske ogsaa fra hedensk tid (T. 1536). Paa Selnesbakken er fundet en flad, tynd *sten* af eiendommelig form med omrids som en stenhammer med fremstaaende hjörner paa begge sider af skafthullet og med et hul i midten, af uvis bestemmelse (T. 2249). — Paa *Bondviken*, det yderste brug af *Ystland* er paa skraaningen fra husene ned mod søen fundet en *spydspids* af rødbrun *skifer*, 12 cm. lang og indtil 2,7 cm. bred, med agnorer og 3 tverfurer over ryggen paa den ene og 4 paa den

anden side (T. 2250). Til anden tid og ikke ganske paa samme sted er fundet en *øxe* af *sten* med skafthul af almindelig form (T. 2251). — Paa *Melland* er paa den østligste plads omtr. ½ m. dybt i jorden under en stor sten fundet en *retmeisel* af *sten*, 9 cm. lang med temmelig spidst afrundet eg (T. 1525). Paa en anden plads er fundet en oval rund *sten* med omgaaende fure efter længden (T. 1526). Paa neset indenfor gaardene og paa Naalsneset saaes i 1874 mindst 10 røser. — Paa *Sterten*, et stykke oppe fra søen, blev i 1873 ved gravning af en kjelder fundet en aflang sten med et hul igjennem, af form som en klubbe, utvivlsomt en *øxe* af *sten;* den blev strax bortkastet. — Paa *Frosta* er i en bakke nede ved Frostavandet fundet en uregelmæssig kvartsagtig *sten*, der er flad paa den ene side og der har indboret et 5 cm. dybt hul, i hvis bund der staar op en lav tap; det er maaske at anse for et øvelsesarbeide fra stenalderen (T. 1532). — Paa *Innergaarden* er nogle aar før 1874 fundet en *øxe* af *sten* med skafthul, baadformet med fremstaaende kant om skafthullet og svag udvidelse ved hammeren, i hullet er inddreiet en regelmæssig fure (T. 1381). — Paa *Tønnel* er paa den østligste gaard fundet 7 *væstene* af almindelig form (T. 1380). Ligeledes skal der være fundet et *øxeblad* af jern.

Stadsbygdens sogn. Paa *Brødreskift* (Brœðraskipti, oprindelig en part af Skot) saaes i 1879 nedover mod søen imellem den ydre og den indre gaard 2 store, delvis udkastede røser, i vest for dem en større røs, hvorpaa der var opkastet endel agersten, og nærmere søen en mindre røs. Lige ned for husene paa den indre gaard laa en stor, udkastet røs, omtr. 100 skridt i omkreds, og længere øst ved husene paa en plads har der været en nu bortkjørt røs, 7 m. i tvermaal; lidt ovenfor paa et bjerg laa en stor røs. I nærheden heraf er i plogdybde fundet den nedre halvdel af en i skafthullet afbrudt, svær *øxe* af *sten*, ganske flad paa bredsiderne (T. 2242), samt en aflang rund *sten* med omgaaende fure (T. 2243). Paa den midtre gaard er under pløining fundet halvdelen af en vævskyttelformet *beltesten* af den smale, spidse form, med omgaaende fure (T. 2344, æ. j.), en

ufuldstændig *skaal* af grøtsten (T. 2341), en gjennemboret *kugle* af brændt ler (T. 2342) samt en *vævsten* (T. 2343). Paa *Pukstad*, der ligger omtr. ½ mil op fra søen skal for omtr. 60 aar siden være fundet en *meisel* eller *spydspids* af *flint*. — Vestenfor gaardene *Grøning* saaes i 1879 i en række langs stranden 8—9 røser. Paa en af gaardene er fundet en oval rund *sten* med omgaaende fure (T. 2340). Paa et andet sted er fundet en *krog* af *ben*, 5 cm. lang og temmelig bred, med et hul ved den øvre ende; bestemmelse og alder uvis (T. 1575). Under tørvstikning er der, ifølge Lossius's indberetning, oftere i myren paa en dybde af 1 m. fundet ender af *pæle* af omtr. 8 cm. tversnit og som det syntes af løvtræ og tilspidsede med jernøxe, i regelen staaende parvis med et indbyrdes mellemrum af 15 cm. og 75 cm. mellem hvert par, og nær dem paa samme dybde var paa et par steder fundet afklippede lapper af tykt, hvidt, *uldtøi*. — Paa nedre *Finstad* (Finnastaðir) fandtes der i 1774 omkring en lav bjergknold, Thorshaugen, 6 røser, hvoraf 2 tildels udkastede; paa Klüvers tid fandtes endnu 3 af dem, men i 1879 saaes kun levninger af 2. Derhos saa Schøning 2 udpløiede runde hauger nær broen over Prestelven, en lignende nær husene og søndenfor dem en langhaug, af hvilke kun de 2 førstnævnte kunde sees i 1879. Østenfor gaarden i Finstadskoven, en lund af høie aspetræer, som nu er opdyrket land, saa Schøning en anden gruppe af 2 langhauger, hvoraf den ene var 63 skridt lang, 2 store og 2 mindre runde hauger samt 2 „skibsstader", 32 og 22 skridt lange; af disse kunde 1 aflang og 2 runde hauger endnu skjelnes i 1879, men næsten udpløiede. — Ved *Rødbjerg* findes ved søen paa Rødbjerget en meget stor røs bedækket med jord, 120 skridt i omkreds, og lidt nordenfor paa en anden bjergknold en mindre, udkastet røs. Ovenpaa og langs den brink, som strækker sig fra Rødbjerg mod nordvest til Grøning, fandt Schøning en næsten sammenhængende række af 37 runde hauger og røser og 1 langhaug samt 2 nedfaldne bautastene, hvoraf den ene var 2,5 m. lang. Nedenfor brinken paa den flade mark i Rødbjergshagen saaes 4 runde og 3 aflange hauger og ved siden af den ene runde en nedfalden

bautasten. Af den række, der laa ovenpaa brinken, hvor der nu er opdyrket land, kunde i 1879 kun skjelnes omridsene af 2—3 hauger; ingen bautasten sees nu, men en omtr. 4 m. lang, tresidet sten vides at være sprængt istykker for nogle aar siden; østenfor i Rødbjergshagen henimod Bekkaneset saaes endnu en aflang haug imellem 2 runde og længere i øst endnu en rund haug, hvori der skal være fundet et *øxeblad* af jern, der er forkommet. — Paa *Alvshaug* (prestegaarden) iagttog Schøning 7 runde hauger og 5 langhauger med spidse ender, liggende i 3 parallele rækker langs stranden, men et stykke fra denne. Af dem var intet spor tilbage i 1879; men derimod saaes en noget udgraven haug i udmarken i nordøst for kirken. — Paa *Myr* saa Schøning en klynge af 5 runde hauger i en række fra vest til øst, længere øst en rund haug, videre 3 langhauger i en firkant, og endelig 3 runde hauger. Af disse kunde intet spor sees i 1879; flere af dem skulle være udkastede i den sidste menneskealder. Nede ved stranden saaes derimod levninger af en stor røs, hvori der skulde være fundet en aaben *guldring* og nogle *spender*, som bleve solgte til opsmeltning. — Paa *Rein* saa Schøning søndenfor husene paa den nedre gaard en høi bautasten, vestenfor den 2 næsten udpløiede runde og en aflang haug og østenfor den 2 store røser, en langhaug og østligst en meget stor røs. Bautastenen var allerede bortført paa Klüwers tid og ligger nu foran indgangsdøren til gaardens hovedbygning, 5 m. lang, 40—80 cm. bred. Af haugerne saaes i 1879 de 2 røser østenfor bautastenens plads, over 100 skridt i omkreds og 3—4 m. høie, og ogsaa den tredie røs ovenfor pladsen Reinssanden, nu meget udkastet. For en 20 aar siden skal der paa øvre Rein i en røs være fundet et *sverd* med hjalter og et *øxeblad* af jern, paa den nedre gaard et *mundbid* af jern (Aarsb. 1873, 139) — Paa *Lein* saa Schøning en meget stor haug, som han dog ikke sikkert ansaa for gravhaug, og nedenfor den en mindre; begge saaes endnu i 1879 af Lossius, men syntes ikke at være gravhauger. Paa en plads overfor gaarden er for lang tid siden fundet et *sverd* af jern (Aarsb. 1873, 139). — Paa skraaningen af forbjerget *Slakken* saaes i 1879

2 større og 2 smaa, mindre tydelige røser. — Paa *Thrange* har man i de nærmeste aar før 1879 udkjört 2 store røser nedenfor husene uden at gjøre noget fund. — Paa vestre *Vemundstad* saaes i 1879 en stor røs nedenfor husene, paa den midtre gaard en næsten udkastet stor røs, og paa den østre gaard havde der tidligere ligget en mindre røs paa begge sider af gaarden. — Paa *Rørvik* laa paa samme tid en røs strax østenfor gaarden paa et nes. — Paa *Vaarum* (Vaalom? I Valom, A. B.), der ligger lidt op fra søen, ovenfor Thrange, blev 1867 i en ager fundet en *spydspids* af *flint*, 16 cm. lang (T. 448). I 1879 saaes der nede paa gjerdet nogle røser, men de syntes at være rydningsrøser. — Paa *Horsaker* ovenfor Lein saaes i 1879 nedenfor husene paa hovedgaarden 5 mindre røser, og en stor røs var tidligere bortkjørt, hvorved der sagdes at være fundet endel *jernsager*. I myren havde man iagttaget stumper af *støre*. — Paa pladsen Hoplandet under *Skrostad* er der ved brydning af nyland paa en hammer fundet forskjellige ting, som maaske kunne være fra hedensk tid: nogle stkr. af en *kjedel* af grøtsten, flere firesidede *heiner*, nogle brudstykker af *jern*, deriblandt en *isbrod* (?) med 3 kløer som Aarsb. 1872 fig. 28, men noget mindre, nogle *vævstene*, en sten som en kort rund stang med et hul i hver ende, maaske ogsaa en vævsten, samt nogle stykker af en *haandkvernsten* (T. 2244—2248 og 2345—2346). — Paa *Børsting* i det øverste af bygden er under veiarbeide i sin tid fundet *jernsager* og *heiner;* de ere ikke bevarede. — Paa en engslaat ovenfor *Eigset* oppe i Hemmerdalsheien saaes i 1872 2 aflange forhøininger af form som nutidens grave, omtr. 2 m. lange. — I Ingdalsbygden paa den søndre side af fjorden er paa øvre *Ingdalen* i en ganske liden rund haug fundet 4 *paalstave* af jern med aaben fal, 13—18 cm. lange (T. 1135). Noget nedenfor gaarden saaes i 1879 spor af en i nyere tid udgravet haug; men man vidste ikke at fortælle om noget fund i den. Noget ovenfor laa en anden haug. Paa en af pladsene ved søen blev i 1879 gravet i en haug af jord med noget sten uden orden i midten; derved fandtes en tveegget *spydspids* af jern, noget ufuldstændig, og dybere nede 2 *ringe* af *sølv* af størrelse som finger-

ringe, brede paa midten og indsmalnende mod enderne, der paa den ene ere forbundne ved en krog og en løkke, paa den anden ved, at enderne ere snoede om hinanden (T. 2282—2284; y. j.). Haugen er ikke fuldstændig udgraven. Søndenfor denne saaes fremdeles i 1879 en røs. — Paa *Grostad* er fundet en *sten*, „tildannet næsten som en hein"; den er senere bortkommet.

Fra Stadsbygdens prestegjeld kjendes saaledes følgende nogenlunde sikre fund af oldsager: Stenaldersfund fra Aarluten, Fallum, Aaremmen (?), Bondviken (2), Melland, Sterten, Frosta (?), Innergaarden, Brødreskift, Pukstad og Vaarum; ældre jernalders fund fra Brødreskift og Myr (?); yngre jernalders fund fra Sveaas, Selnes (maaske 2), Tøndel (?), Brødreskift (1 eller flere), Rødbjerg, Rein i Stadsbygden (2), Skrostad, Børsting (?) og Ingdalen (2); fra ældre eller yngre jernalder fund fra Rein i Rissen, Lein og Horsaker.

Børgsens prestegjeld.

N. Fornl. 575 f.

Prestegjeldet bestaar af Gjetestrandens sogn, et smalt kystlandskab paa vestsiden af Orkedalsfjorden imellem Stadsbygden og Orkedalen, Børgsens hovedsogn paa østsiden af fjorden og Børgseskogns sogn, et bredt dalføre omkring indsøen Lougen. Det hørte fordum til Orkdøla fylke.

Gjetestrandens sogn. Paa vestre *Bjørnbite* er fundet 2 *vævstene* af almindelig form (T. 1529 og 1873). Derhos er fundet et redskab af haard heinsten, der i den ene ende er formet som et slags *meisel* (T. 1530). I løs jord nær en liden bjergknoll er fundet 2 smaa mangesidige *perler* af rav, der dog mulig kunne være fra nyere tid (T. 1531). — Paa *Gjeten* (i udt. Gjeita) skal paa den sydvestlige af gaardene være fundet en tilspidset *sten*, lignende en hein; det kan maaske have været en spydspids af skifer. Paa en anden af gaardene er for længere tid siden fundet en stenhelle, der skal have havt indhugne *runer*; den blev slaaet istykker og stykkerne bortkastede. Ved kjeldergravning i en hustomt er fundet en stor mængde, efter sigende en hel baadladning, af ægformede stene med omgaaende fure efter længden; 3 af dem, 9—16 cm. lange, ere bevarede (T. 1172), resten kastede ned i lukkede grøfter. Paa

neset udenfor gaardene fandtes i 1874 mindst 8 røser. — Paa *Halsen* er omtr. 50 m. dybt i jorden fundet en *hakke* eller kølle af *sten* med skafthul, 36 cm. lang, 9 cm. bred over skafthullet; hullet er anbragt et kort stykke fra den ene ende, men da redskabet der er tvert afbrudt, er det muligt, at det har havt spids til begge sider (T. 1002). Siden er fundet en liden, helt sleben *kile* af graa *flint*, 9 cm. lang, 5 cm. bred ved eggen og 3 cm. ved den tvert afskaarne bane (T. 1700). Fremdeles er der løst i jorden fundet et *bidselmundbid* af jern, der er forkommet. — Paa ytre *Aastan* er fundet en oval rund *sten* med omgaaende fure, en tildannet firkantet *sten* med to paabegyndte hul samt en aflang sten med hul igjennem, der efter beskrivelsen maa have været en *øxe* med skafthul. Alle disse sager ere forkomne. Lige nedenfor kirken ved veien laa i 1874 en røs, der for lang tid siden var udgraven i midten. Paa en plads under gaarden skal være fundet en tildannet *sten*, hvis form ikke er nærmere bekjendt (Vidsk. Skr. VIII, 20). — Paa indre *Aastan* er fundet et afbrudt *bryne* af kvarts med ovalt tversnit (T. 1379). Paa et nes, Aastanebben, ligger en aflang sandhaug (Vidsk. Skr. anf. st). — Paa *Almlid* er omtr. ½ m. dybt i jorden fundet en *øxe* af *sten* med skafthul, kun sleben ved eggen, af almindelig form (T. 1003). — Paa *Hukelaas* skal være fundet en tildannet *sten*, hvorom dog ingen nærmere efterretninger haves.

Børgsens sogn (Birgsi). Paa *Viggen* (Viggja) er for længere tid siden oppe i lien ovenfor gaarden fundet et par ovale *skaalspender* af bronce (Aarsb. 1873, 139); vestenfor udløbet af Vigga elv saa Schøning 3—4 hauger, der nu ere forsvundne. — Paa *Lundene* laa endnu i 1873 en lav langhaug, 7 m. lang. — Paa *Eli* blev i 1861 sandsynligvis i levningerne af en gravhaug fundet en *fingerring* af *guld*, baandformet med 4 ophøiede runde ribber og furer i mellemrummene (C. 2965; æ. j.). — Paa *Nøstum* stod paa Klüwers tid 3 bautastene i en række ved søen og et lidet stykke ovenfor 2 andre i en række parallelt med den første, indtil 2,5 m. høie. Østenfor dem saa Schøning i 1774 en udgraven stor rund haug, vesten-

for Børgselven 2 store, overpløiede hauger og tæt i nordøst for gaardens huse 2 udgravne hauger. Stenene saaes endnu i 1866, men haugerne vare forsvundne (Aarsb. 1866, 77). — Paa en husmandsplads, Hommelidfladen, under *Hanberg (Hanaberg)* er tæt under fjeldet fundet en af reiste heller dannet gravkiste, over 2 m. lang og henimod 1 m. bred, sandsynligvis levning af en bortført gravhaug, og deri en urtepotformet *urne* af brændt *ler*, prydet med 4 omgaaende rader af sterkt fremstaaende knopper og mellem disse med furer, omgivne af indtrykte hak (T. 1652, æ. j.). — Paa Nygaarden, en part af *Rian*, er i en haug af jord uden sten sammen med *brændte ben* og kul fundet et tveegget *sverd* med 80 cm. lang klinge, tykke, rette hjalter uden knap med en mængde runde gruber (omtr. som Aarsb. 1872 fig. 33), et *øxeblad*, et *knivblad* i 2 stykker, brudstkr. af 2 *heiner* og et lidet stykke *flint* (T. 2331—35; y. j.) — Paa *Eggen* skal om vaaren 1833 ved rydning af nyland være fundet en baandformet *fingerring* af *guld* med ophøiede rifler; det er vistnok den samme som T. 52, der i samlingens katalog er opgivet at være funden i 1834 paa Huseby i Børgseskogn; det rigtige er utvivlsomt, at den er fundet paa Eggen (æ. j.); rettelsen er støttet til en skrivelse af C. Schwach i universitetets samlings arkiv.

Børgseskogns sogn. Paa *By* saaes i 1817 ifølge Klüwer (N. M. s. 113) flere større og mindre hauger, nogle med et tvermaal af 20—25 m., men meget lave, da de stadig udjevnedes ved pløining. I en af dem var fundet nogle forraadnede bjelker, liggende ved siden af hverandre. I 1848 fandtes, formodentlig i en haug, et tveegget *sverd*, hvis hjalter har havt sølvbelæg, en tveegget *spydspids* (T. 225 og 109; y. j.) samt et *øxeblad*, alt af jern. Senere er fundet en oval *skaalspende* af bronce med enkelt plade af formen med 9 paanaglede knopper (som Montel. Boh. Forns. 71), et *øxeblad* og en *paalstavspids* af jern (C. 2082—2084; y. j.). Endnu senere er fundet en tveegget *spydspids* af jern (T. 409; y. j.). — Paa *Otterstad* var der i 1817 en stor røs og paa *Jystad* i 1773 ifølge Schøning ligeledes en stor haug. — Paa *Fokset* er for lang tid siden fundet en *øxe*

af *sten* med skafthul, vel sleben, med afrundet bane og hullet nær op til banen (T. 1571). — Paa *Melby* var der i 1817 en haug med en omtr. 2,5 m. høi bautasten. — Paa *Skauve* (á Skaufom) saaes paa samme tid paa et sted, som kaldtes Gildeskaalen, tomten af et 24 m. langt og 8 m. bredt hus, omgivet af nogle hauger. — Paa *Dalen*, oppe mod aasen mellem Skogn og Høilandet, fandtes ifølge Schøning før 1773 i en haug et *sverd*, en *spydspids* og et *øxeblad*. — Paa *Rekstad* var der i 1817 mange hauger og i en af dem fandtes aaret iforveien et „2 alen langt" (?) *sverd* af jern. — Paa *Huseby* sees endnu levninger af et par hauger i den lange li nedenfor gaarden ved veien ned til kirken. Før 1875 er paa gaarden fundet et tveegget *sverd* med hjalter, en *spydspids* med 7 broncenagler gjennem falen og et *øxeblad*, alt af jern, samt brudstkr. af overpladen af en oval *skaalspende* af bronce (T. 73. 81. 95. 51); af disse sager vides sverdet at være fundet for sig selv paa en bjergknaus, hvor der kun var lidet jord, men maaske oprindelig har ligget en haug; hvorvidt det øvrige er fundet sammen, er ubekjendt. I en ager er fundet en liden *ringspende* af *guld*, hvis ring knap er 2 cm. i tvermaal og har tætte brede tverfurer (T. 301; æ. j.?). I en stenrøs paa en af de øverste gaarde er kort før 1876 fundet en tveegget *spydspids* med indtrykte elliptiske figurer paa falen samt et hjalt af et *sverd* af jern (T. 1653. 1654; y. j.). Paa den nederste gaard er i en stenhaug fundet et *øxeblad* af jern af almindelig form fra y. j. (T. 1655). Derimod er en fingerring af guld, der er opført som funden paa denne gaard, vistnok i virkeligheden funden paa Eggen i Børgsens hovedsogn (s. ovf.). — Paa *Ven* skal der ifølge en mundtlig beretning være fundet en større samling meget store *paalstave* af jern, som imidlertid ere forkomne.

Fra Børgsens prestegjeld kjendes saaledes følgende nogenlunde sikre fund af oldsager: Stenaldersfund fra Bjørnbite (?), Gjeten (?), Halsen (2), Aastan (?), Almlid og Fokset; ældre jernalders fund fra Eli, Hanberg, Eggen og Huseby (?); yngre jernalders fund fra Bjørnbite (?), Viggen, Rian, By (3), Dalen, Hu-

seby (mindst 4) og Ven; fra ældre eller yngre jernalder, men sandsynligst fra den sidste, fund fra Rekstad.

Orkedals prestegjeld.

N. Fornl. 577 f.

Prestegjeldet bestaar af Orklas hoveddal indtil omtrent 2 mile op fra søen og nogle lidet bebyggede sidedale. Det synes kun at have faa fornlevninger, maaske især paa grund af sterk opdyrkning. Det hørte ligesom hele Orklas dalføre forhen til Orkdøla fylke.

Paa *Nervik* i nærheden af Orkedalsøren skal der ifølge en notits i T.'s arkiv være fundet 2 ovale *skaalspender*. — Paa *Evjen* var der paa Schønings tid en rund haug. — Paa *Fandrem* har der midt paa gaardstunet staaet en over 2 m. høi bautasten. — Paa prestegaarden *Gryting* laa ifølge Schøning og Klüwer udenfor indgangen til kirkegaarden en kuldkastet bautasten, over 3 m. lang, og nærved 2 store hauger. Det er formodentlig en af disse, om hvilken det i en indberetning af 1866 (Aarsb. 1867, 112) fortælles, at den bar navnet Kongshaugen, og at man havde gravet noget i den uden at gjøre noget fund. — Paa *Sommervoll*, der ligger lige ovenfor paa den vestre side af elven, blev for henimod 20 aar siden en mindre haug udgravet, og derved blev fundet en *skjoldbule*, et *øxeblad*, en *spydspids* med et stykke af skaftet siddende i falen og nogle *klinksøm*, „der syntes at være af en 3,5 m. lang kiste" (Aarsb. 1872, 26). — Paa *Thorshus* (der ikke findes i matr.) fandtes i 1872 en haug (anf. st) — Paa det et stykke nordenfor liggende *Nedre-Aune* er fundet en *øxe* af *sten* med skafthul, meget smukt arbeidet, af samme hovedform som Sv. Forns. 40 (T. 1690). — Paa *Svorkdal*, der ligger i en sidedal ved veien til Hevne, er i en lyngtue uden tegn til begravelse fundet en tveegget *spydspids* af jern med fal (T. 1786; y. j.). — Paa *Solbu* fandtes i 1774 en rund haug. — Paa *Hongslo* fandt Klüwer saavel i den dyrkede jord som i udmarken adskillige hauger. — Paa *Opøien* ovenfor Svorkmo kapel var der i 1774 flere store runde hauger; i en af dem var fundet „metalringe". — Paa *Barbu* (Berabú) er fundet brudstkr. af et tveegget *sverd*, hvis hjalter og knap have metalbelæg, en ufuldstændig tveegget *spydspids* med ophøiede riflede baand om falen og meget bredt blad og et *øxeblad* (T. 2119—2121).

Fra hele prestegjeldet kjendes saaledes kun følgende nogenlunde sikre fund af oldsager: Stenaldersfund fra Nedre-Aune; yngre jernalders fund fra Nervik, Sommervoll, Svorkdal og Barbu.

Meldals prestegjeld.

N. Fornl. 578. Notitser, samlede af forf. paa en reise 1879.

Prestegjeldet bestaar af den midterste del af Orklas dalføre imellem Orkedalen og Rennebu; deraf det gamle navn Meðaldalr nu i udtalen: Medalen). Det er et i det hele temmelig trangt dalføre, dog paa enkelte steder med lidt aabnere og jevne strækninger langs elven.

Paa *Kaldstad* saa Schøning i 1773 nordenfor husene oppe i udmarken en temmelig stor haug. — Paa *Grefstad* saaes i 1879 en liden isoleret haug midt paa en slette, rimeligvis en gravhaug. — Paa *Grøte*, prestegaarden, (á Grjótum) saaes i 1773 endnu spor efter endel hauger — Paa *Re* fandtes der i 1842 endnu 40—50 større og mindre, runde og aflange hauger, kun faa med spor af foretagen gravning. I en af disse, der var næsten 2 m. høi, gjordes i den nordlige udkant ½ m. under overfladen et større fund, bestaaende af: et dobbelt sammenbøiet, tveegget *sverd*, ualmindelig langt, med et tyndt, lidt buet nedre hjalt, en tveegget *spydspids* med fal, hvori 5 broncenagler, ogsaa sammenbøiet, et *øxeblad*, en halvkugleformet *skjoldbule*, et dobbeltledet *bidselmundbid*, et *hugjern* (?) med tange, 2 *pilespidser*, brudstkr. af 3 *knivblade*, en *krog* med plade og nagl, et *sigdblad* uden sagtænder, en *sylspids* og en *ring*, maaske af et mundbid, alt af jern, samt en firesidet *hein* og nogle stumper *brændte ben* (C. 1066—1072; y. j.); desuden skulde der være fundet en „metalskaal" (maaske en skaalspende) med nogle benstumper i. Sagerne laa løst i jorden, men omgivne af noget kul og ordentligt sammenlagte, saaledes at de øvrige vare lagte ind mellem sverdets bugter. — Paa *Brekken* fandtes i 1790 under pløining i kanten af en ager 2 ovale *skaalspender* af bronce af samme type som Hildebrand, Statens hist. mus. fig. 55. De fandtes hvelvede mod hinanden og mellem dem noget blaagraat støv; efter et af indsenderen meddelt rygte skulde der paa samme sted ogsaa være fundet nogle glatte stykker sølv, 4 cm. lange

og 1 cm. tykke (Kjøbh. mus. nr. 77, jf. Undset, Norske olds. i fremmede mus. s. 26). — Paa *Snoen* (Snjóin) paa vestsiden af elven, omtrent lige overfor Re, saaes i 1879 imellem de søndre og nordre gaarde, tæt under fjeldet ved nogle sommerfjøs en betydelig rund haug med sten i kanterne og paa hver side af den, som det syntes, en lignende, næsten ukjendelige ved udgravning og paafyldning af agersten. Lige ved den nordligste gaards huse saaes spor af en rund haug. Længere nord paa et langt, fladt engstykke, Valgjøta, har der sydligst ligget en aflang haug, nu fuldstændig udjevnet, hvori der fandtes et tveegget *sverd* af jern med svære hjalter, der ligesom knappen ere helt belagte med sølvplader med indgravne linjeornamenter, en tveegget *spydspids* af jern med en broncenagl gjennem falen og trekantede fremspring paa 2 sider samt et *øxeblad* af jern, der ligesom det øvrige er ualmindeligt stort og tungt (T. 308—310; y. j.). Nordenfor og i linje med den har ligget en rund og en aflang haug, udgravne for endel aar siden af nogle Engelskmænd, der i en af dem skulle have fundet et *bidselmundbid* og et par *sporer* af jern. Videre saaes i samme linje en stor rund haug, udelukkende af jord, 21 skridt i tvermaal, hvoraf halvdelen er bleven udkjørt til gjødselblanding, uden at der er gjort noget fund. Længere nord i samme linje, paa den anden side af en skigard, en noget mindre, rund haug med veit omkring, tvert igjennem hvilken der er gravet en gang, men ei synderlig dybt, og uden at noget fund skal være bleven gjort. Nordenfor den sidste, men lidt udenfor linjen og paa den anden side af veien, ligger en langhaug, 36 skridt lang, noget udgraven paa den ene side. — Paa *Fikke* (udt.: Fikje) ere nogle hauger blevne opbrudte nedenfor gaarden; i bunden af dem fandtes sten og i den ene af dem en *spydspids* og 2 *øxeblade* af jern samt et *bryne* af *kvarts*, næsten opslidt paa midten. Fundet, der utvivlsomt tilhører y. j., antages nu tabt. — Paa nabogaarden *Hol* er i bakken lidt ovenfor den nordligste gaard fundet en baadformet *øxe* af *sten* med fremstaaende kant omkring skafthullet (T. 1440). Ogsaa her har været et par hauger, som for længere tid siden ere udgravne, uden at der fandtes andet i dem end kul. — Paa *Stene*

(Steinn) Opistuen saaes i 1879 en halvveis udgraven rund haug ved husene og merker efter en eller to til i række med den. Nede paa sletten mod elven har været flere hauger, de fleste nu opbrudte ved dyrkning; i en af dem, som var meget stor, skal der være fundet jernsager , om hvilke ingen nærmere efterretning haves. Denne række hauger har været fortsat nordover sletten paa *Rigstads* grund. — Paa *Grut* er for længe siden paa sletten strax vestenfor husene i en ager fundet en liden *spydspids* af *flint*, der maaske er den samme som T. 1769, skjønt denne er indbragt som funden paa Stavne i Rennebu, idet det er rimeligt, at den er bleven ført did ved en flytning; i hvert fald var den lig denne, der er 11 cm. lang, har et kort bredt blad og en smal tange.

Paa ei nærmere oplyst sted i det gamle Meldals prestegjeld (Meldalen og Rennebu), sandsynligvis i Meldalens sogn, er fundet et *sverd* og et *øxeblad* af jern (C. 373. 374; y. j.).

Saaledes kjendes fra prestegjeldet følgende nogenlunde sikre fund af oldsager: Stenaldersfund fra Hol og Grut; yngre jernalders fund fra Re, Brekken, Snoen (2), Fikke og 1 fra ukjendt gaard.

Rennebu prestegjeld.

N. Forml. 579 ff. Reiseoptegnelser af F. B. Buck 1876 (i T.'s. arkiv) og af forfatteren i 1879.

Prestegjeldet indbefatter den øvre del af Orklas dalføre indtil stiftsgrænsen. Dalen er her i det hele endnu trangere end i Meldalen, og de fleste gaarde ligge oppe i lierne under fjeldet. Bygdens gamle navn var Rennabú.

Paa *Gaardset* (Garðasetr) paa østsiden af elven er fundet en vævskyttelformet *beltesten* af kvarts med fure af den lange, smale form, med slidningsmerker paa begge bredsider (T. 945, æ. j.). Den fandtes staaende paa enden i et bekkeleie — Paa *Tverdal* var der ifølge Schøning i 1773 nordenfor husene 2 hauger og et stykke søndenfor dem, hvor der tidligere havde været en skov, ligeledes 2. Før 1870 er der i en stenhaug, maaske en af de nævnte, fundet en oval *skaalspænde* af bronce med dobbelt plade, med 5 faste og 4 paanaglede knopper, jfr.

Sv. Forns. 551 (T. 629; y. j.); i haugen blev ellers intet iagttaget. — Paa *Hereim* laa i 1773 nogle hauger søndenfor husene og nedenfor dem langs veien først 3 tæt sammen liggende store hauger og videre 3 andre, liggende i en række. I en stor stenhaug i et bakkeheld lige ovenfor husene, maaske en af de førstnævnte, af Schøning omtalte, fandtes i 1875 tilligemed kul: et tveegget *sverd*, sterkt sammenbøiet og hugget i 3 stykker før nedlægningen, en tveegget *spydspids* med en skarp ophøiet kant langs efter bladet, ligeledes bøiet og overhugget og med fladhamret fal, samt en *spydspids* med agnorer, noget bøiet, med fladhamret fal, den ene agnor halv afbrudt og den anden hamret ind til bladet (T. 1774—1776; æ. j.). Paa en af gaardene skal for længere tid siden være fundet en *bøile* med vedhængende ringe af jern fra y. j. (Aarsb. 1876, 92). I 1832 skal ved grøftegravning være fundet 32 *spydspidser* med fal *) alle af samme form og liggende tæt sammen. De opbevaredes paa gaarden, indtil denne ødelagdes ved en ildebrand. Paa en anden af gaardene fandtes i 1866 ifølge den nævnte beretning af 1876 i en haug et gravkammer, dækket af en stor helle, som nu ligger nær gaardsveien; der fandtes intet i det uden noget kul. — Paa *Voll* fandtes paa Schønings tid paa en slette noget ovenfor kirken flere hauger, deriblandt en meget stor rund og 3 langhauger, hvoraf 1 var 56 skridt lang. Forøvrigt fandtes ogsaa ellers paa gaardene flere hauger og 3 bautastene, hvoraf 2 vare afbrækkede. Paa en af gaardene blev i 1864 ved grøftegravning, 1.5 m. dybt i jorden fundet en oval *skaalspende* af bronce med dobbelt plade af samme type som Sv. Forns. 551(T. 1777; y j) Paa pladsen Bergan blev omkring 1865 tæt under græstørven fundet en *bøile* af jern med vedhængende ringe (T. 1778; y. j.) — Paa *Hovengan*, en part af Voll, fandtes for lang tid siden i en haug, hvorigjennem der blev udgravet en vei, et *sverd* og en *spydspids* af jern. Paa et sted kaldet Kongensvad, der maaske ligger i nærheden, findes tæt ved elven en i kanten stensat langhaug, hvori der for lang tid siden skal være bleven gravet, men

*) Saaledes i den ovenfor nævnte skriftlige optegnelse fra 1876; Aarsb. 1877, 273 heder det: 20—30 sverd.

uden noget udbytte (Aarsb. 1871, 155). — Paa *Stavne* nævner Schøning i 1773 en stor haug, „Eldhaugen". I en haug paa gaarden er fundet en tveegget *spydspids* af jern med høi kant langs efter bladet og lidt indbøiede sidekanter (T. 98; æ. j.) og sammen med den en *spydspids* med agnorer, der er tabt. Paa Stavnehagen laa i 1876 en langhaug mellem postveien og elven nedenfor den gamle exercerplads. Efter opgivende er ligeledes paa Stavne Nordigaard i skogmælen strax ovenfor husene øverst i jordskorpen fundet en *spydspids* af *flint*, 11 cm. lang, med kort, bredt blad og smal tange (T. 1769); der er dog sandsynlighed for, at den oprindelig er kommen fra Grut i Meldalen (se ovf.). Ved veien fra Stavne til Stavnehagen er under en helle fundet ben af 2 mennesker og 2 glatte, runde naale af bronce, 7 og 6 cm. lange, uden hoved, men den ene med en skruegang ved den øvre ende, maaske ikke fra hedensk tid (T. 1783). — Paa *Uv* (Uf) fandtes omkring 1874 i en røs strax nedenfor postveien et enegget *sverd* med hjalter og et *øxeblad* af skjegøxeform, begge af jern (C. 7231.7232; y. j) tilligemed en lang *spydspids* af jern, der rimeligvis er gaaet tabt (jf. Aarsb. 1876, 182). — Paa *Tjønnan* staar nær elven en 3 m. høi, henimod 1 m. bred, temmelig tynd bautasten; i en omkreds af omtr. 18 m. omkring er der under pløining i 50 cm. dybde fundet lag af kul og aske og udenom dette under jordskorpen en stensætning i en kreds. Nogle meter i øst for stenen skal der være fundet en *spydspids* af jern, henimod 50 cm. lang. Paa en skovvoxet mo strax søndenfor findes flere smaa røser, alle med et hul i toppen, i hvilke der skal være fundet en del oldsager især *spydspidser* (Aarsb. 1873, 139). Paa et andet sted skal være fundet en stenhelle og derunder 2 korslagte *sverd* (anf. st). Maaske var det i disse smaa røser, at der i 1858 blev fundet en oval *skaalspende* af bronce med enkelt plade og ganske usedvanlige ornamenter og 2 *spydspidser* af jern, den ene tveegget med ophøiet kant langs efter bladet, den anden med agnorer (T. 244—246); det blev opgivet, at det hele var fundet sammen i en haug; men dette maa være urigtigt, da spenden tilhører y. j., spydspidserne æ. j. Fremdeles er der fra

Tjønnan i 1876 indkommet en tveegget *spydspids* af jern, 36 cm. lang, men med noget ufuldstændig fal (T. 1688; y. j.); der mangler nærmere fundopgaver om den, og det er derfor muligt, at det er en af de i beretningen af 1873 omtalte spydspidser. — Paa *Flaa* er i en stenrøs fundet et sidestykke af et *stangbidsel* af jern, muligt fra hedensk tid (T. 1782). — Paa *Rabben* er under pløining fundet et *øxeblad* af jern af y. j.'s form. (T. 1822). — Paa *Havdal* (Hafrsdalir) paa vestsiden af Orkla ved begyndelsen til Opdalsskogen er nær husene, ½ m. dybt i jorden fundet en tveegget *spydspids* af jern, over 63 cm. lang, men meget smal (T. 1820; y. j.). For lang tid siden er i nærheden af husene fundet en *øxe* af *sten* med skafthul, usleben med afrundet bane og afrundet firkantet tversnit (T. 1982). — Paa nabogaarden *Bratset* (Brattasetr) er fundet halvdelen af et *stangbidsel* af jern, muligt fra hedensk tid (T. 1926). — Paa *Berge* strax nedenfor Vangsgraven paa vestsiden af elven er fundet en *væsten* af almindelig form (T. 2362). Paa en løkke under gaarden oppe i fjeldlien skal findes 3 smaa, ganske lave hauger omtr. 3 m. i tvermaal, liggende i en række. — Paa *Gunnesøi* ved sideelven Gautvelda er paa den øverste gaard før 1857 gjort et stort markfund fra bronsealderen. Øverst i kanten af en brat bakke lige ved husene fandtes under en fururod: en *celt* uden hempe, en *naal* med en 23 cm. lang tverstang med 8 hemper, hvori der hænger trekantede blade, en *stangknap*, en *spydspids*, 15 cm. lang, brudstkr. af et *hovedsmykke* med spiraler af samme hovedform som Aarsb. 1870 fig. 2 og Worsaae 221, en firesidet *nagle* med fladt hoved, — alt af bronce samt et lidet stykke glat, tyndt *bronceblik* (T. 251—258, afb. i Aarsb. 1857 fig 1—8 og enkelte af sagerne i Christiania Videnskabsselskabs Forh. 1880.) Senere er længere nede i den samme bakke fundet en liden *celt* af bronce, der vel maa antages oprindelig at høre til det samme fund (T. 1773). I den samme bakke er senere fundet en tveegget *spydspids* af jern med paa midten indbøiede sidekanter og med en ophøiet kjøl langs efter bladet (T. 1772; æ. j.). — Paa *Gunnes* (Gautnes) skal paa en af gaardene ved gravning til vandspring være

fundet nogle sager af jern, hvorom ingen nærmere efterretninger har kunnet erholdes. — Paa *Lonke* (Lonka) er paa den sydligste gaard for lang tid siden ved opbrydning af en haug fundet et *sverd*, en tveegget *spydspids* med kort fal med naglehul og et i hullet afbrækket *øxeblad* af skjægøxeform, af hvilke de to sidste ere bevarede (T. 2357—2 58; y. j.). Paa gaarden har i lang tid været bevaret en oval *skaalspende* af bronce med dobbelt plade, rimeligvis funden paa gaardens grund, men dog efter sigende ikke sammen med det foregaaende; i 1879 kunde den ikke gjenfindes. Ligesaa er paa samme gaard fundet en samling store *vævstene*, hvoraf 5 ere bevarede (T. 2359). Paa den nordre gaard er i en opbrudt haug fundet et af reiste heller dannet gravkammer, 30 cm. i tverm., uden indhold. — Ved Rogjerdet, en part af *Risan*, sees ved veien en smuk opreist sten, over 3 m. høi, ganske af udseende som en bautasten; den siges imidlertid at være hentet fra fjeldet og opreist for omtr. 50 aar siden. — Paa *Aas* var i 1773 ifølge Schøning flere hauger, hvoriblandt en øverst paa et bjerg; den sidste, der ligger paa en høi, spids bjerghammer østenfor gaarden, saaes endnu i 1879. I en af haugerne havde man før 1773 fundet en „*gryde*“ (vel en stenkjedel) med nogle *pilespidser* i, paa et andet sted et *sverd*.

Paa ikke nærmere bekjendte steder i prestegjeldet er desuden fundet: 1) en *bøilespende* af bronce af eiendommelig form med fremspringende rundinger (afb. i samlingens trykte katalog af 1871, II fig. 5) og et kugleformet *haandsneldehjul* af bronce (T. 57—58; æ. j.); 2) en oval *skaalspende* af bronce med enkelt plade som Montel. Boh. Forns. 71, funden i en stenrøs (B. 402; y. j.).

Fra prestegjeldet kjendes saaledes følgende nogenlunde sikre fund af oldsager: Stenaldersfund fra Stavne (?) og Havdal; broncealdersfund fra Gunnesøi; ældre jernalders fund fra Gaardset, Hereim, Stavne, Tjønnan, Gunnesøi og 1 fra ikke nærmere kjendt sted; yngre jernalders fund fra Tverdal, Hereim, Voll (2), Uv, Tjønnan (2), Flaa (?), Rabben, Havdal, Bratset (?), Berge (?) Lonke (2 eller 3), Aas og 1 fra ukjendt sted; ældre eller yngre jernalders fund fra Hovengan, Tjønnan (flere) og Aas.

Opdals prestegjeld.

N. Fornl. 581 ff.

Prestegjeldet bestaar af den øvre del af Drivas dalføre og hører geografisk sammen med Sundalen i Nordmøre. Bebyggelsen er væsentlig samlet om elvens løb, men en spredt række gaarde findes langs den gamle hovedvei til Rennebu paa den saakaldte Opdalsskog. Det bestaar af Opdals hovedsogn og Lønsets annexsogn. Det gamle navn er Uppdalr; det hørte ligeledes til Orkdøla fylke.

Lønsets sogn. Paa *Strand* eller Stranden laa der i 1871 tæt ved Driva endel hauger, hvoraf nogle vare udskaarne af elven; derved var der gjort fund af oldsager, som da antoges at være opbevarede paa gaarden. Senere er der flere gange indbragt fund fra gaarden, som efter opgivelse ere gjorte under brydning af nyland paa en strækning af mere end et maal, tildels med rester af kul, uden at der kunde sees spor af hauger. Utvivlsomt maa fundene dog betragtes som levninger af en række begravelser, saa meget mere som der ligger hauger i nærheden; men da finderen ikke har iagttaget, hvad der laa sammen, er det ikke nu muligt at adskille fundene, hvorfor det hele her maa beskrives under ét: 4 fuldstændige tveeggede *sverd* med henimod 80 cm. lange klinger, de 3 have kun en knap uden øvre hjalt, det fjerde et dobbelt øvre hjalt uden knap; brudstkr. af klingen af et meget smalt tveegget *sverd;* 2 eneggede *sverd* af jern med omtr. 65 cm. lange klinger, det ene med et tykt skyttelformet nedre hjalt, det andet uden hjalter, men et par medfølgende sverdknapper have formodentlig hört til dem; brudstkr. af 2 eneggede *sverd;* 4 tveeggede *spydspidser* med fal, den længste 38 cm. lang, en har trekantede udspring nederst paa falen, paa en anden danner bladet en vinkel med falen, ikke saa sterk som almindeligt paa dette slags spydspidser, men dog for betydelig til at være tilfældig; 5 *øxeblad* af noget forskjellig størrelse og form, det ene nærmende sig til skjægøxeform, derhos er der fundet et sjette, som opbevares paa gaarden; 1 *tverøxeblad* med langt, smalt skafthul; et *ljaablad*, 70 cm. langt; 3 omtr. fuldstændige *sigdblad* med temmelig sterk krumning og brudstkr. af 2 andre; intet af dem har sagtandet

eg; en *skjoldbule*, kegleformet med afrundet spids og meget liden, kun 9 cm. mellem bremmens yderkanter, har havt 4 nagler; et brudstk. af en lav halvkugleformet *skjoldbule;* 3 *knivblade* hvoraf to i brudstkr.; brudstkr. af en *sax;* en *smedetang*, noget ufuldstændig; 3 ufuldstændige *bidselmundbid*, af hvilke et har et vedhængende rembeslag af jern med belæg af bronce; en *fil;* 4 tveeggede *pilespidser* med runde tanger, tildels i brudstykker; endelig brudstkr. af et *ildstaal*, en *krampe*, en *klinksøm* samt nogle *beslag* og *hængsler* — alt af jern (T. 1950—1975, 2112—2118, 2211—2218 og 2239).

Opdals sogn. Paa *Thoftaker* fandtes i 1842 en stor *ringspende* af *sølv*, ringen 14 cm. i tverm., naalen 31 cm. lang; den har ingen knopper, men de sammenstødende ender af ringen samt den om ringen bøiede del af naalen og den fladere nedre del af den er prydet med indspunsede cirkler, trekanter og tverstreger (T. 59). I 1862 blev paa samme sted fundet en ring af en adskilligt mindre *spende* af *sølv* af samme slags (C. 3093). — Paa *Haaker* var der i 1773 ifølge Schøning en temmelig stor rund haug søndenfor husene. — Paa *Vang* (prestegaarden) saa Schøning samtidigt paa bakken søndenfor kirken en stor røs, hvorpaa der laa en omkastet stor sten; ikke langt vestenfor den var en med stene omsat plads og nedenfor denne i en skovvoxet udmark, Luenget, en overordentlig stor samling hauger, hvoraf mindst 109 runde, 7 aflange og 1 trekant med indbøiede sider. De laa omkring en af jord og stene dannet rund haug med en omkreds af omtr. 400 skridt, som han antog ialfald tildels var dannet ved kunst. Et stykke nedenfor denne plads skulde der være endnu en samling hauger. Ifølge en indberetning af H. Mathiesen (i T.'s archiv, jf. Aarsb. 1871 s. 155 f.) maa det antages, at antallet af hauger er større end af Schøning opgivet, idet en hel li, der er omtr. $\frac{1}{8}$ mil lang og 250—300 m. bred, er bogstavelig bedækket med hauger. Paa grund af den tætte skovvext er det imidlertid vanskeligt at tælle dem. Ifølge den nævnte indberetning ere haugerne paa Luenget 6—9 m i tvermaal og 30—60 cm. høie, dannede af jord, tildels blandet med noget sten, og alle have en grøft om foden. Nede ved bunden

findes et kullag, og ovenpaa dette ligge oldsagerne henkastede uden orden især henimod kanterne, medens der i midten oftest findes ben og tænder af heste. Ofte findes i midten en større trekantet sten, og omkring den findes da kul og aske i større mængde, tildels ogsaa nogle vaaben. Der skal i tidens løb være gjort en mængde fund paa denne gravplads, hvoraf mange vistnok ere ødelagte og enkelte skulle være solgte til privatmænd. Fundopgaverne ere for det meste usikre og navnlig tør vistnok ofte fund, der ere opgivne at tilhøre en enkelt haug, i virkeligheden være sammenblandede fra flere. De fund, som ere indkomne til offentlige samlinger, ere følgende: I 1848 eller før blev i en haug, som tildels var udskaaret af Driva, fundet en oval *skaalspende* af bronce med dobbelt plade af samme type som Sv. Forns. 551 (C. 1444). Senere indkom 2 *vævstene*, fundne i en haug (T. 571). I 1871 indbragtes som fundet i 5 forskjellige hauger: 2 ganske lignende tveeggede *sverd* uden hjalter, et *bidselmundbid* med enkelt led, en *krognøgel* med enkelt tand og oprindelig med en løkke i den anden ende, 3 *knivblad*, 2 smaa *pilespidser* med tveegget blad og tange — alt af jern, en oval *skaalspende* af bronce med dobbelt plade af samme type som Sv. Forns. 551, brudstkr. af forskjellige jernsager, hvoriblandt *klinksøm*, 2 og 5 cm. lange, en ganske liden *remspende*, brudstkr. af et *mundbid* og en *krognøgel*, ligeledes af jern, et stykke af en *sverdklinge* af jern, der har været sammenbøiet og synes at have havt æ. j.'s form, samt en *vævsten* (C. 5632—5642; y. j. jf. Aarsb. 1871, 90). Disse hauger vare omkring 1 m. høie og 12—18 m. i omkreds, havde intet gravkammer, bestod „øverst" (det vil vel sige, under jordlaget) af et lag kul og aske og længere nede af fin sand. I de fleste fandtes i midten en stor sten, som ragede halvt op af jorden. De fleste oldsager fandtes paa vest- og nordsiden af haugerne mellem kullaget og sandlaget. Næsten i alle var ben af heste. I samme aar indkom et tveegget *sverd* med ufuldstændig klinge og korte, tykke hjalter med riflet sølvbelæg og i sammenføiningen mellem øvre hjalt og knappen sølvtraad; det skulde være fundet i en haug paa gaarden, sandsynligvis paa Luenget (C. 5401). Fremdeles

et meget rustet *sigdblad* og levninger af 1 eller 2 *bidselmundbid*, fundne i en haug i den samme gravflok (C. 5692—5693). Til T. indkom i 1871 ligeledes en hel række fund, der vare gjorte til forskjellige tider, og om hvilke det ligeledes gjelder, at adskillelsen mellem de forskjellige fund ikke altid kan ansees som sikker: 1) Et tveegget *sverd* med ufuldstændig klinge og uden hjalter, brudstkr. af et lignende, men meget smalt, og et stykke, der maaske er levning af en tredie sverdklinge, samt en ufuldstændig, tveegget *spydspids*, alt af jern og fundet i en temmelig stor haug (T. 683—686). 2) En *vævsten* af almindelig form, fundet sammen med en anden i en haug, der ellers intet indeholdt (T. 687). 3) En tveegget *pilespids*, en ring af et *bidselmundbid* med et stykke af biddet og 2 andre *ringe* af forskjellig størrelse, maaske ogsaa af ridetøi, brudstkr. af et *ildstaal* og et *knivblad* samt nogle andre brudstykker, deriblandt af *nagler* og *beslag*, alt af jern (T. 688—695), efter opgivende fundet i forskjellige hauger. 4) 7 *vævstene* af almindelig form (T. 696), fundne sammen i en haug. 5) En *naal* af bronce, 5 cm. lang, glat og uden hoved, et *rembeslag* (?) af bronce og en liden affladet *perle* af rød masse (T. 697—699), fundet i en ufuldstændigt udgraven haug. 6) Et *ildstaal*, 5 cm. langt, omtrent som Sv. Forns. 490 (T. 700), ligeledes fra en ufuldstændigt udgraven haug. 7—8) En tveegget *pilespids* og et *knivblad*, begge ufuldstændige, en *naal*, 8 cm. lang, med et hoved af en bøiet plade samt nogle *klinksøm* og andre brudstykker, alt af jern (T. 701—704), fundet tilligemed en hestetand i 2 ufuldstændigt udgravne hauger. 9) Brudstkr. af en oval *skaalspende* af bronce med enkelt plade og ganske grunde ornamenter (T. 705), fundet tilligemed hesteben ved en trekantet sten i midten af en haug. 10) *Fil* af jern, firesidet og riflet kun paa 3 sider, 24 cm. lang (T. 706), eneste fund i en næsten udgraven haug. 11) En *dolk* af jern med tange med 15 cm. langt blad, hvoraf den yderste trediedel nærmest odden ikke har eg; paa tangen sidder en holk af jern med fremspring (T. 707), funden i en ufuldstændigt udgraven haug. 12) Brudstk. af et enegget *sverd* af jern (T. 708), som antages fundet i en haug i den samme gravflok. 13) Et *sigdblad* uden

sagtænder, et *knivblad*, brudstkr. af flere tveeggede *pilespidser*, et stykke af en *grimelænke* (?) og et *grimefeste* med rembeslag, alt af jern (T. 709—713), antageligt fundne i hauger paa den samme plads. 14) En *sax* af jern, ikke ganske fuldstændig (T. 715), funden tilligemed ben og tænder af en hest i en halv udgraven haug. 15) Brudstkr. af flere sager af jern: af et *bidselmundbid*, et tveegget *sverd*, et større og et mindre *knivblad*, tveeggede *pilespidser*, *klinksøm* og *spiger*, et *bidselbeslag* i form af et skjevt kors, hvis arme ende i runde plader, *rembeslag* og andre beslagstykker, alt af jern, og en liden *kugle* af bronce uden hul, omtr. 1 cm. i tvermaal (T. 716—726), skal være fundet i forskjellige hauger. 16) 2 ufuldstændige *bidselmundbid*, det ene enkeltledet, det andet dobbeltledet, et skjoldbuleformet *bidselbeslag*, dele af en *grimelænke* med flere brudstykker, alt af jern (T. 727—732), skal være fundet sammen i en haug. 17) Smaa brudstkr. af kanten af en *skjoldbule* af jern (T. 733), ældste fund i en haug. 18) En cylindrisk *perle* af hvidt glas med et gult belæg, med 2 dybe tværrifler, 2 cm. lang, men har vel oprindelig været længere (T. 734), funden i udkanten af en haug. 19) Brudstkr. af en oval *skaalspænde* af bronce med enkelt plade og grunde ornamenter uden knopper (T. 735), antages funden i en haug i den samme gravflok. 20) En tveegget *pilespids* af jern og stykker af en firesidet *hein* (T. 736—737), fundet under en trekantet sten i midten af en udgraven haug, i hvilken der tidligere skal være fundet et tveegget sverd, et øxeblad, en hammer, en tang, et bidselmundbid, 8 pilespidser, alt af jern, der fandtes forbundne ved en „jernklyp", og som nu skal eies af sorenskriver Kraft i Orkedalen. 21) Levninger af 2 dobbeltledede *bidselmundbid*, en *krog* med beslagstykke og nagl, et stort og et lidet *knivblad*, et *sigdblad* uden sagtænder, et tveegget *sverd*, hvis hjalter have riflet sølvbelæg, og som er bøiet sammen som en sløife, nogle *klinksøm* og *spiger* samt nogle ubestemmelige brudstykker, alt af jern, halvdelen af en tynd *haandledsring* af bronce med rundt tversnit, et par *stene*, der maaske har været brugte som heiner, og en *perle* af hvidt glas med et ydre sølvlignende belæg (T. 738—751), fundet i en haug af ren jord,

6 m. i tverm. og 50 cm. høi, og de fleste sager henimod kanterne ovenpaa kullaget; i midten fandtes 4 langagtige stene lagte i en firkant som et slags kammer, men uden dække, og under og mellem stenene laa kul og aske; sverdet fandtes i jordlaget ovenover stenene og perlen mellem rødderne af en birk, der stod ovenpaa haugen. 22) En liden *søm* af jern (T. 757), eneste fund i den nordre kant af en haug, der var ligesom muret sammen af heller af skifersten, omtr. 7 m. i tverm. og 30 cm. høi; nær den ene kant vare 2 heller stillede parallele paa kant, og rummet mellem dem var fyldt med aske; nær derved laa en hestetand. 23) 3 tveeggede *sverd* af jern, af hvilke kun det enes klinge er fuldstændig, et har hjalter formede som to fra hinanden vendende buer, et andet har belæg af guldtraad paa hjalterne, et *sigdblad* af jern med fal, uden sagtænder (T. 752—755), alt fundet paa den samme gravplads*), men sandsynligvis ikke sammen; rimeligvis er det fundet i 3 forskjellige hauger, idet det er opgivet, at sigdbladet er fundet sammen med et af sverdene. Ifølge den nævnte beretning af 1871 skal der fremdeles i en stor haug, der i 1868 blev udkjørt til veifyld, være fundet et tveegget *sverd* med sølvbelagte hjalter, der nu skal eies af sorenskriver Kraft. I en haug, hvori der længe før 1871 blev gravet en smule, skal man have fundet et stykke af en uglasseret *lerkrukke*, som blev bortkastet. — I 1874 indkom, efter opgivende som fundet i en eneste haug, følgende sager: 2 *dreiejern*, 3 tveeggede *pilespidser* og stykker af nogle lignende, brudstkr. af 2 *knivblad*, et *sigdblad* og et stykke af et andet, dele af 2 *saxe*, en *tang*, et *ildstaal*, brudstkr. af *lænker*, nogle *nagler*, hvis nedre del er vredet sammen til ringe, 4 *kramper* og brudstkr. af en lignende, dele af forskjellige *mundbid*, et stykke af et *stangbidsel*, et *bidselbeslag* af skjoldbuleform og et andet i form af et skjevt kors, hvis arme ende i runde plader, derhos forskjellige *beslagstykker*, nogle *kroge*, *klinksøm* og *spiger* og flere brud-

*) Ifølge den nævnte haandskrevne beretning; i samlingens trykte katalog af 1871 heder det unøiagtigt, at det ikke er oplyst, paa hvilken gaard de ere fundne.

stykker, alt af jern (T. 1405—1435; jf. Aarsb. 1874, 56). I samme aar indkom brudstykker af et enegget *sverd* og 2 *øxeblad*, hvoraf det ene har skjægøxeform, alt af jern, hvorom det kun er opgivet, at det er fundet i gravpladsen paa Luenget (C. 7122—7124). I 1875 indkom: et *sigdblad*, en *sax*, 3 *ringe* af forskjellig størrelse, nogle maaske af mundbid, samt nogle brudstykker af jern, en liden *vævsten* og et stykke af en firesidet *hein* (T. 1512—1518). — De her opregnede paa Vang fundne oldsager kunne antages at tilhøre mindst 38 forskjellige fund; sandsynligvis er det dog flere, da i flere tilfælde fund fra forskjellige hauger kunne antages at være sammenblandede, hvad der ogsaa i nogle tilfælde er bemerket ved indsendelsen, medens omvendt maaske ogsaa flere mindre fund, der ovenfor ere betegnede som særskilte, kunne hidrøre fra samme haug, hvori der er bleven gravet lidt til forskjellige tider. Tildels paa grund af den sterke trævekst, og tillige fordi der findes oldsager nær kanterne, har nemlig gravningerne paa denne gravplads ingenlunde altid foregaaet som fuldstændige udgravninger. Fundene tilhøre samtlige y. j.; kun i ét fund (C. 5632—5642) er der forekommet en enkelt gjenstand, der synes at have æ. j.'s form. Fremdeles er paa gaarden funden en ufuldstændig *pilespids* af graa *skifer* med agnorer, meget smal (T. 1436). — Paa *Gaardset* (Garðasetr) i øst for kirken oppe paa Opdalsskoven, er paa bruget Sandbekhaugen under pløining paa et sted, hvor der ikke saaes tegn til gravhaug, fundet 2 *sverdhjalter* af jern, skyttelformede og med ovale gruber stillede i firkanter (som Aarsb. 1872 fig. 33) og med ubetydelige rester af metalbelæg (T. 2349; y. j.). Omtrent 100 skridt derfra er fundet 10 tveeggede *pilespidser* af jern, hvoraf 2 ere bevarede, med firesidet tange, der har en udvidelse henimod enden (T. 2355; y. j.). Paa et nærliggende sted skal der ogsaa engang være fundet en samling pilespidser. — Paa *Stavaa* nær pladsen Stavaasagen gjordes om høsten 1878 et stort markfund af sager fra *broncealderen*. Det fandtes omtr. 50 cm. dybt i jorden i melkanten af et gammelt elveleie, hvori Stavaaen tidligere synes at have gaaet, og bestod af følgende sager: En *hovedring*, med 4 sterkt fremstaaende ribber, vreden til forskjellige

sider i 8 skifter, brækket i to stykker og lidt ufuldstændig (omtr. som Madsen B. I, 33, 6), en *hovedring*, vreden i 6 skifter, omtr. som Sv. Forns. 227, men med sterkere fremstaaende ribber, en ufuldstændig *halsring*, der mangler omtr. en trediedel, vreden til forskjellige sider, med meget grunde furer og med kroge i enderne, en glat *halsring* med firesidet tversnit, smalnende mod enderne, der ere forsynede med kroge, en glat *armring* med firesidet tversnit med kroge ved enderne, en vreden *armring* med samme slags kroge, af samme type som Sv. Forns. 227, 5 *armringe*, hele og i brudstkr. af glat bronceblik, 2—2,5 cm. brede paa det bredeste, afrundede i den ene ende og der forsynede med et hul, i den anden indsmalnende og bøiede til en krog, 2 *brilleformede smykker* af lidt forskjellig størrelse, dannede af en ten, der paa det ene har firesidet og paa det andet spidst ovalt tversnit, og som i midten danner en bue og paa begge sider er oprullet i spiraler paa omtr. 6 omgange (jf. Lindenschmit, Alterth. II, XI, t. 1 fig. 3), en „*tutulus*", 7,5 cm. i tvermaal, en flad, rund plade med en kegleformet tap paa midten og prydet med 6 ophøiede concentriske ringe med lige indbyrdes afstand, paa midten af bagsiden forsynet med en hempe, 4 *celter*, fra 8 til 5 cm. lange, deraf to med hempe, alle med sterk indvendig støberand, udsvingende sider mod eggen og mere eller mindre ovale skafthul (T. 2129—2142). Alle disse sager ere af bronce. Fundet er beskrevet med afbildninger af flere af gjenstandene i Chr.ania Videnskabsselskabs Forh. 1880. — Paa *Fagerhaug* skal der være fundet en oval *sten* med en tversover gaaende fure, der efter beskrivelsen kan antages at være en *hammer*. — Paa *Mjøen* (Mjóð) i hoveddalen skulde der i 1871 nær veien ligge en stor overpløiet haug, og en sten, som tidligere havde staaet opreist i toppen, laa da væltet paa dens side (Aarsb. 1871, 156). — Paa *Lo* er fundet en „*skavekniv*" af ben af omtrent samme form som den fra Østraat paa Ørlandet (se ovf. pag. 26), som er afbildet Aarsb. 1873 fig. 35 (T. 1125; y. j.) — Paa *Rise* har der været en overordentlig stor samling af hauger, maaske ikke mindre end gravpladsen paa Vang. Ifølge en indberetning af 1876 af K. Lossius (Vidsk. Skr. VIII, 113), ligger den paa en temmelig

slak skraaning fra Risefjeldet mod sideelven Vinstra, høit og frit over dalen. Den nedre del af pladsen er nu saa jevnet ved dyrkning, at haugerne ere omtrent ukjendelige; i den midtre del, der ikke har været dyrket saa længe, paa pladsen Risegjerdet, kunne omridsene af de enkelte hauger endnu nogenledes skjelnes; i den øverste del, som endnu er udyrket, findes der endnu en talrig mængde af hauger, liggende tæt ved siden af hverandre, alle runde 3,5—5 m. i tverm. og omkring 1 m. høie; de syntes at være dannede af jord, blandet med enkelte stene. Der skulde ialmindelighed være fundet kul, aske, brændte ben og hestetænder i dem. Oldsager vare ikke alene fundne i selve haugerne, men ogsaa lige ved siden af dem under græstørven. Hele gravpladsen syntes mindst at have havt en udstrækning af 350 m. i begge retninger, og sandsynligvis har den oprindelig været meget større. Af de her fundne oldsager ere følgende indkomne til offentlige samlinger: I 1810 et *ildstaal*, et *øxeblad* og 3 *spydspidser* af jern, fundne i en haug (C. 22—24). Før 1817 fandtes et dobbeltledet *bidselmundbid* af jern (T. 168). I 1834 indkom et lidet *stykke bronce* med en menneskefigur og et brudtstk. af en oval *skaalspende* med dobbelt plade af bronce af samme type som Sv. Forns. 551 (C. 646—647). I 1839 2 ovale *skaalspender* med dobbelt plade af bronce af samme type, et *sigdblad* og 3 *pilespidser* af jern (C. 931—933). 1848 en oval *skaalspende* af bronce med enkelt plade som Montel. Boh. Forns. 71 (C. 1443). I 1860 en tveegget *spydspids*, hvis blad er noget concavt paa midten, en tveegget *pilespids* og et dobbeltledet *bidselsmundbid* af jern (T. 410—412). Omkring 1866 en tveegget *spydspids* med ganske fladt blad og en tveegget *pilespids* af jern samt brudstkr. af en oval *skaalspende* af bronce med dobbelt plade med 9 faste knopper, jf. Sv. Forns. 554 (T. 413—415). Omtrent samtidig indkom en oval *skaalspende* af bronce med dobbelt plade som Sv. Forns. 551 og en *tang* af jern (C. 3667—3668), fundet i 1 eller 2 hauger, og et *mundbid* med sidestykker af et stangbidsel (T. 304). I 1870 indkom: et *øxeblad*, en liden tveegget *spydspids*, 6 tveeggede og 1 tveegget *pilespids*, 5 *knivblade*, hvoraf det ene er prydet med 2 parallele

linjer paa hver side langs ryggen, 1 enkeltledet og 2 dobbeltledede *bidselmundbid*, det ene med faste sideringe, 2 smaa *hammere*, et *sigdblad* uden sagtænder, et ufuldstændigt tveegget *sverd*, et enegget *sverd* uden hjalter og en *skolp*, alt af jern (C. 5255—5274), uden tvivl fund fra forskjellige hauger. I samme aar 2 vævskyttelformede *beltestene* (C. 5253—5254). I 1876 indkom halvdelen af en vævskyttelformet *beltesten* (T. 1716), fundet under pløining paa Risegjerdet, hvor der i det hele skal være fundet 5—6 saadanne. Blandt dem ere formodentlig de 2 nævnte i C. og rimeligvis ogsaa T. 1613 (to brudstkr.), om hvilken det kun er opgivet, at den er fundet i en udmark i Opdal. I 1876 indkom fremdeles: en *dopsko* til et spydskaft, et *knivblad*, en *hank* , en temmelig stor *ring*, et stykke af en *lænke*, 5 tveeggede *pilespidser*, en *hammer* og et *ljaablad*, alt af jern, samt en firkantet *remspende* af bronce (T. 1717—1725), fundet paa forskjellige steder i gravpladsen. Fra denne gravplads eller ialfald fra Rise antages ogsaa at være kommen en *pilespids* af jern med bredt blad, der i enden er tvekløftet (T. 869). Før 1773 var der ifølge Schøning her fundet en *skjoldbule* („en hjelm"), en *skaalspende* og endel *pilespidser*, hvoraf en var fireegget. Lidt nordenfor denne gravplads lige ovenfor skydsstationen er i en stenrøs fundet en *sax* af jern (T. 1726). Derhos skal der være fundet en *armring* af sølv og længere oppe ved Vinstra et *sverd* af jern (Vidsk. Skr. VIII, 114 f.). Samtlige nærmere bekjendte fund fra Rise med undtagelse af beltestenene tilhøre y. j. — Paa *Engen* er fundet en vel bevaret *pilespids* af graa *skifer* med agnorer, 11 × 2 cm. (T. 2077). — Ved fjeldstuen *Drivstuen* fandtes før 1830 i en haug et krumbøiet enegget *sverd*, 2 *pilespidser*, 2 *sigdblad*, alt af jern, og brudstykker af 2 ovale *skaalspender* af bronce med dobbelt plade af typen Sv. Forns. 551 (C. 316—320; y. j.). — I *Drotningdalen*, en fjelddal ½ mil ovenfor Drivstuen er i en rund jordhaug fundet et tveegget *sverd* af jern uden hjalter med 77 cm. lang klinge, ualmindelig vel bevaret (T. 2302; y. j.). Sverdets tange stak frem af haugens kant; der syntes at gaa en stenmur tvert igjennem den; men den blev ikke nærmere undersøgt. — Strax vestenfor fjeldstuen

Kongsvoll paa Dovre var der paa Klüwers tid 3—4 lave hauger paa en forhøining nær veien; i en af dem var kort før 1817 fundet en gravkiste af reiste heller og deri et menneskeligt skelet. ¼ mil søndenfor gaarden saa Schøning i 1775 tæt ved veien og østenfor en slette, Thoftesletten, paa et lavt bjerg en 300 skridt lang sandryg af form som en langhaug. Langs efter denne var der fundet flere gravkister af 4 reiste heller med en femte som overligger; i en, hvoraf der endnu var levninger igjen i 1775, var der fundet nogle spredte ben. Disse gravsteder kunne mulig skrive sig fra hedendommens tid.

Fra Opdals prestegjeld, men uden sikker stedsangivelse er indkommet: en *sax*, et *sigdblad*, rester af 1 eller 2 *bidselmundbid* af jern, en liden trekantet *værsten* med hul ved den ene side, en *spillebrikke* (?) af grøtsten, flad paa den ene, convex paa den anden side, en afbrudt *naal* af jern, glat og med firesidet tversnit, samt en *bøilespende* af jern omtrent som Vedel, Bornh. Brandpl. pl. 10 fig. 6 (T. 1606—1612). Den sidste tilhører æ. j., det øvrige y. j. Disse sager skulle være fundne „i en udmark" i Opdal, og derfor utvivlsomt paa en af de store gravpladse paa Vang eller Rise, rimeligst paa den sidste.

Fra Opdals prestegjeld kjendes saaledes følgende fund af oldsager: Stenaldersfund fra Vang, Fagerhaug (?) og Engen; broncealdersfund fra Stavaa; ældre jernalders fund fra Rise (rimeligvis flere) og et uden sikker stedsangivelse; yngre jernalders fund fra Strand (flere), Thoftaker, Vang (mindst 38), Gaardset (3), Lo, Rise (mindst 15, men sandsynligvis flere), Drivstuen og Drotningdalen samt et eller flere uden sikker stedsangivelse.

Røros prestegjeld.

Prestegjeldet regnes til Guldalen, men hører geografisk egentlig til det søndenfjeldske Norge, idet det omfatter distriktet omkring Glommens øverste løb og de søer, hvorfra den har tilløb, fornemmelig Aursuen. Det er et fuldstændigt fjeldlandskab, der neppe har havt faste beboere i oldtiden.

Paa *Brekken* ved den nordøstre arm af Aursuen fandtes i 1855 ovenpaa jorden, overgroet af mose og lyng et *øxeblad* af almindelig form, et tveegget *sverd* med smale hjalter uden knap,

2 *pilespidser*, et stort, men meget opslebet *knivblad* (T. 233—236; y. j.) samt 2 „beitler eller tapjern“ og noget forkullet træ (N. Fornl. 584). — Paa *Spilvollen* paa sydsiden af Aursuen fandtes omkring 1830 i en liden jordtue en meget svær, tveegget *spydspids* af jern (C. 4449; y. j., Aarsb. 1868, 114) tilligemed henimod 30 *pilespidser*, et par *saxe* og et par *paalstavspidse* af jern. — Paa *Jensvollen* i vest for Aursuen paa den nordre bred af Glommen er fundet en *pilespids* af *skifer* uden agnorer, 14 cm. lang (C. 3738; Aarsb. 1871, 108). — I *Rugeldalen* nordligst i prestegjeldet findes der en mængde smaa aflange forhøininger af form som nutidens grave. De, som ere blevne undersøgte, have vist sig at have en naturlig oprindelse af rødder af vindfald.

Fra prestegjeldet kjendes saaledes kun 1 stenaldersfund og 2 fund fra yngre jernalder.

Holtaalens prestegjeld.

N. Fornl. 584. Aarsb. 1877, 149 ff.

Prestegjeldet udgjør den øvre del af Guldalens hoveddal mellem Røros i nord og Støren i syd. Det indbefatter 3 sogne: Aalens, Holtaalens og Singsaas. Det hørte fordum til Gauldøla fylke.

Aalens sogn. Paa *Renaalen* er i 1860 fundet i jorden en ufuldstændig, tveegget *spydspids* af almindelig form (T. 1876; y. j.). — Paa *Dybdal* er under jernbanearbeidet fundet et *øxeblad* af jern (T. 1868; y. j) — Paa *Kirkhus* er i en gravhaug fundet et *øxeblad* af jern (T. 1874; y. j.). — Paa *Hov* i nærheden af kirken fandtes der i 1860 en hel del stenhauger, hvoraf dog flere vare udgravne, efter sigende for over 100 aar siden, hvorved der fandtes pilespidser, heiner, spender m. m. — Paa Kaarvollen under *Langland* paa vestsiden af elven fandtes for lang tid siden i en haug en tveegget *spydspids* af jern med ufuldstændigt blad (T. 1875; y. j.).

Holtaalens sogn. Paa *Grøt* skal der tidligere være fundet jernsager, hvorom dog ingen nærmere oplysninger haves. — Paa *Hegsen* findes flere større og mindre runde hauger og 1 aflang vestenfor husene ved den sti, som fører ned til jernbanestatio-

nen. Paa gaarden skal der tidligere være gjort flere fund, deriblandt et sverd og flere sager af jern, som forlængst ere forkomme. Ligeoverfor gaarden paa den anden side af Gula skal der paa en bakkekant nær elven findes et par hauger. Et lidet stykke ovenfor jernbanestationen oppe i lien ligger en lav rund haug med grøft omkring (Aarsb. 1877, 151).

Singsaas sogn. Paa *Almaas* fandtes for lang tid siden i en haug tæt ved gaarden sammen med kul og aske et langt stykke jern, der sandsynligvis har været klingen af et sverd. — Paa *Morken* fandtes omkring 1860 i en liden lav jordhaug sammen med kul og aske et *sverd* med hjalter og trekantet knap, hvilket blev opsmedet, og en *paalstav*, begge af jern. Tidligere laa der i nærheden af husene en røs, som nu er bortkjørt, uden at der gjordes noget fund i den. — Oppe i fjeldet omtr. 1 mil fra Hindsverk skal der findes en rund jordhaug der antages for at være gravhaug. — Paa *Singsaas* laa paa Schønings tid 2 hauger af sten nedenfor husene og imellem dem stod en omtr. 5 m. lang bautasten. Den ene af haugerne blev formodeutlig kort efter udgraven, og det er sandsynligvis den, hvori der ifølge Klüwer (N. M. s. 106) blev fundet en hestesko med ringe, en svær lænke, en spore, et sverd og en spydspids. Den anden haug og stenen skulle endnu være til. Strax nedenfor denne sten saa Klüver en anden mindre og imellem dem, beretter han, var der fundet en stenhelle, 2,5 m. lang og 80 cm. bred, der dækkede over et muret rum, hvori der fandtes nogle lerurner. Desuden skal der ifølge Schøning et andet sted paa gaarden have ligget en haug, som udkastedes før 1773, og hvori der fandtes nogle heiner, og søndenfor husene laa en stor haug, Duvehaugen, som mulig var en gravhaug. I 1877 saaes strax søndenfor kirken 2 runde hauger, hvoraf den ene syntes urørt. I række med dem saaes tomterne efter 3 andre, af hvilke jorden var bortkjørt til gjødselblanding. Oppe i skovkanten længst i øst for gaarden saaes samtidig en haug, som syntes at være gravhaug, og nedenfor vistes nogle tomter, som mulig kunde skrive sig fra bortryddede hauger. — Paa *Haukaas* (matr. Hukaas) var der paa Schønings tid en haug. — Paa *Storneset* er

under jernbanearbeide ved grustag i en høi sandmel fundet en liden fin, firesidet *hein* med hul ved den ene ende, 7,5 cm. lang, adskillig slidt paa to sider (T. 2296; y. j.). — Paa *Forset* paa sydsiden af Gulelven er i en forhøining, hvori der i bunden laa lidt kul, fundet en tveegget *spydspids* af jern, over 40 cm. lang, hvis blad er concavt efter midten (T. 1867; y. j.).

Fra Holtaalens prestegjeld kjendes saaledes følgende mere sikre fund af oldsager: Yngre jernalders fund fra Renaalen, Dybdal, Kirkhus, Langland, Morken og Storneset. De fund, som forøvrigt omtales fra Kirkhus, Grøt, Hegsen, Almaas og Singsaas høre ogsaa rimeligvis til samme tidsalder undtagen gravkammeret med lerurner paa Singsaas, der snarest tilhører ældre jernalder.

Størens prestegjeld.

N. Fornl. 585 f.

Prestegjeldet bestaar af Størens og Horgs sogne i Gulas dalføre og Budalens og Soknedalens sogne i to fra sydvest nedgaaende sidedale. I Budalen kjendes ingen fornlevninger. Det hørte fordum til Gauldøla fylke.

Størens sogn. Paa *Bunes* har der været flere hauger, hvoraf der allerede paa Klüwers tid kun var nogle faa, deriblandt en langhaug, levnede. I öst for husene paa brinken staar en 3 m. høi bautasten, og nærmere gaarden har tidligere staaet en noget mindre, som blev borttaget nogle aar før 1817 og benyttet i bygningerne paa gaarden (Klüwer, N. M. 106). — Paa *Røsbjørgen*, der ligger høit oppe paa aasen paa østsiden af elven, er i en liden hesteskoformet forhøining fundet en *øxe* af *sten* af almindelig form med paabegyndt skafthul (T. 952). — Paa *Revset* paa elvens vestside er i en stenrøs fundet en *bøilespende* af bronce fra den ældre jernalders senere periode, fuldstændig lig Sv. Forns. 440 (T. 1645). — Paa *Brekseter*, en gaard, der nu kun bruges som seter, skal være flere store hauger (Aarsb. 1872, 144). — Paa *Haukdal* (Haukadalr) ved sideelven Hauka skulde der i 1877 ved en af de søndre gaarde findes en haug, hvori der gjentagne gange var gravet uden noget udbytte. Der gik et sagn om, at der engang i tiden skulde være fundet en

„kjedel med penge“ paa gaarden (Aarsb. 1877, 149). — Paa *Soknes* nær Soknas udløb i Gula stødte man i 1877 paa en bakkekant ved pløining paa nogle stenheller, og ved gravning under dem fandt man først et tyndt muldlag, derunder et dybere lag fin sand, og under dette laa et lag aske, blandet med kul og nogle stykker *brændte ben*, i en udstrækning af omtr. 5 m. I den ene kant deraf laa en liden tveegget *spydspids* af jern med fal, kun 7,5 cm. lang, et *knivblad* af jern og en ægformet *sten* (T. 1927—1929; y. j). I midten laa derhos en meget regelmæssig dannet sten af form som en fladtrykt kugle, 25 cm. i tvermaal, vistnok naturlig. Under et veianlæg fandtes i en skjæring lige ved husene klingen af et *sverd* af jern og en *hein*, og noget længere syd nedenfor pladsen Lunden en meget forrustet klinge af et *sverd* af jern med *ubrændte ben* af menneske (Aarsb. 1877, 147 f.). — Paa *Skaarvoll* skulde der i 1877 i sydøst for kirken ligge en haug, „Purkhaugen“, hvori der gjentagne gange var gravet endel uden udbytte. Ved gravning i en hustomt paa husmandspladsen Hallraanaaen er fundet et tildannet stykke *flint*, der ser ud til at have været en del af tangen af en liden *kniv* eller pilespids (T. 1814). — Paa *prestegaarden* blev der ifølge en indberetning af 1811 (i C.'s arkiv) ved pløining paa slet vold fundet et *øxeblad* og et *sverd* med fæste af kobber (skal vel være: hjalter af bronce). I 1822 laa ifølge en beretning af Klüwer et stykke nordenfor husene en ødelagt gravhaug, der rundt om var belagt med flade stenheller. Omtrent 100 m. i vest for denne haug (efter Aarsb. 1877, 148 paa pladsen Grindehaugen) fandtes paa samme tid i jorden en *dolk* af *flint*, 26 cm. lang, med firesidet haandtag, omtr. = Sv. Forns. 57 (T. 1). I nærheden var der i levninger af hauger fundet 3 *øxeblad*, 2 *sverd* og en *spydspids* af jern, som ikke ere bevarede. Senere, men før 1845 er, rimeligvis i hauger, fundet 2 *spydspidser* af jern, den ene fireegget, den anden med agnorer (T. 99—100; æ. j) og maaske sammen dermed en *celt* af jern (T. 121); fremdeles en forrustet *spydspids*, der maaske kan have havt agnorer (T. 101), og en liden tveegget *spydspids* fra y. j. (T. 102). — Paa *Frøset* saaes i 1877 langs en bakkekant omtr. 300 m. i syd for

gaarden mindst 5 hauger, hvoraf de nordligste vare noget forstyrrede (Aarsb. 1877, 148). — Paa *Voll* havde der ifølge en indberetning af 1811 (af sogneprest Bull, i C.'s arkiv) været flere hauger, kvoraf der paa den nævnte tid kun var 2 tilbage; men ogsaa af disse havde Gulelven bortaget en del. I en af de borttagne hauger skulde der være fundet et *sverd* og et *øxeblad* af jern.

Soknedalens sogn. Paa *Hustoft* skal der ligge en rund, noget udgraven haug med en indre kjerne af sten (Aarsb. 1877, 152). — Paa *Eisteinstad* har der været 2 hauger, hvoraf den ene nu er borttaget; i nærheden af den er fundet et *øxeblad* af jern, der nærmer sig til skjegøxeform, med en 7 cm. lang skaftfal, sandsynligvis fra hedensk tid (T. 2199). — Paa *Hov* findes en rund haug, hvorpaa der staar en omtrent firkantet sten, i nordøst for kirken, noget nærmere kirken et par andre hauger og paa nordsiden af kirkegjerdet en rund haug med fordybning i midten, nordenfor gaardens huse 2 temmelig store hauger og i sydøst for pladsen Aftenhaugen en mindre haug (Aarsb. 1877, 273). — Ved seteren Bjørgan under *Bjerkset* findes flere runde jordhauger paa en aasryg nordenfor Sandfjeldet i nærheden af Kroktjern. Paa toppen af en af dem skal en gjætergut i jordskorpen have fundet et forrustet redskab af jern, som efter beskrivelsen syntes at have været en spydspids med agnorer og tange, omtr. 15 cm. lang (Aarsb. 1877, 152). Fremdeles skal der omtrent 1 mil fra bygden oppe paa fjeldet paa østsiden af Lille Svartaasen i Skaglien findes en haug, der antoges at være en gravhaug, omtr. 3 m. høi og 15 m. i omkreds (Aarsb. 1877, 273).

Horg sogn. Paa *Gyllan* (á Gjellom) fandtes ifølge Schøning i 1775 paa en gammel elvemel strax nordenfor husene 2 runde hauger. — Paa *Hovin* (Hofvin) laa i 1775 paa en bakkekant østenfor husene 2 temmelig store hauger, midt imellem dem en kuldkastet stor bautasten, nedenfor dem 2 andre runde hauger og længere borte en stor fladagtig haug, hvorpaa laa en stor sten. — Paa *Foss* var der i 1775 nordenfor husene tæt ved veien 2 runde hauger, og paa den ene stod en ½ m. lang stump af en af-

brudt bautasten. Under pløining af nyland fandtes i 1861 i en „stenset grav“ lige under jordskorpen brudstkr. af et *sverd* med hjalter, af en firegget *spydspids* og af en *skjoldbule* af jern, en *spendenaal* og et brudtstk. af en *remspende* af bronce samt nogle *ubrændte ben* af menneske (T. 291—296). Sandsynligvis ere imidlertid 2 fund sammenblandede, da spydspidsen er fra æ. j., sverdet derimod fra y. j. — Paa *Horg* var der ifølge en indberetning af 1811 flere større og mindre hauger, hvori der skulde være fundet levninger af vaaben. — Paa *Kjelstad* blev i 1862 under jernbanearbeide fundet en oval *skaalspende* af bronce med dobbelt plade af samme type som Sv. Forns. 551. — Paa *Lunde* saa Schøning i 1775 paa en slette nordenfor gaarden en næsten udjevnet haug. — Paa *Helgemo* (Hyljarmór) skal der for lang tid siden paa en høiere terasse søndenfor gaarden og nær en husmandsplads i en haug, hvoraf der endnu i 1871 saaes levninger, være fundet et *sverd* og en *skaal* (skjoldbule?) af jern, en del ben og en stenhelle med *runeskrift*, der siden blev brugt som gruesten og forlængst er tilintetgjort (Aarsb. 1870, 160 og 1871, 38). — Etsteds i sognet skal under jernbanearbeidet i 1861 i levningerne af en haug være fundet stykker af et sverd, en spydspids og en kjedel af jern, der skulde være indsendte til T., hvor de dog ikke findes (N. Fornl. 586). Det er ikke urimeligt, at der i denne beretning er en forveksling med fundet paa Foss.

Fra Størens prestegjeld kjendes saaledes følgende nogenlunde sikre oldsagfund: Stenaldersfund fra Røsbjørgen, Skaarvoll (?) og prestegaarden; ældre jernalders fund fra Revset, prestegaarden, Foss og Helgemo (?); yngre jernalders fund fra Soknes, prestegaarden (flere), Voll, Eisteinstad, Foss og Kjelstad; fra ældre eller yngre jernalder 2 fund fra Soknes.

Melhus prestegjeld.

N. Fornl. 587 ff.

Prestegjeldet bestaar af 4 sogne: Flaa, Melhus og Leinstrandens sogne i Gulelvens dalføre og udgjørende den nordligste del af dette og Høilandets sogn paa aasen mellem Guldalen og Orkedalen. Gulelven har i dette prestegjeld i tidens løb forandret sit leie betydeligt, hvilket vistnok er en ho-

vedgrund til, at der nu paa sletterne langs elven findes saa faa fornlevninger. Det hørte fordum til Gauldøla fylke.

Flaa sogn. Paa *Borten* (Borkn) er der i en lerbakke fundet et *øxeblad* af jern, der sandsynligvis er fra hedendommen (T. 1004).

Melhus sogn. Paa *Branem* (Brúnheimr) fandtes i 1868 ved pløining i nærheden af en haug følgende sager fra y. j.: 2 tveeggede *sverd* med hjalter og begge med noget vredne klinger, et *sigdblad* med sagtandet eg, 2 tveeggede *spydspidser* med baand af svagt ophøiede ringe om falene, et *øxeblad*, 14 tveeggede *pilespidser*, 2 *bidselmundbid* med dobbelt led, en lav halvkugleformet *skjoldbule* og brudstkr. af en lignende, et *knivblad* og en firesidet stang, maaske en *fil*, alt af jern, samt nogle hestetænder. Den omstændighed, at der af de fleste gjenstande findes to exemplarer, tyder paa at der her i virkeligheden foreligger to gravfund. I nærheden laa i 1868 endnu flere hauger. — Paa *Skjerdingstadøien* er fundet den øvre halvdel af en i hullet afbrækket *øxe* af *sten* af den saakaldte baadformede slags (omtr. som Sv. Forns. 96), med udvidet bane, en ophøiet rand langs bagsiden og en fremstaaende kant omkring skafthullet (T. 1807). — Paa *Skjerdingstad* saa Schøning 1775 nogle hauger vestenfor gaarden; i 1817 vare de ifølge Klüwer forsvundne. — Paa *Gravraak* (Grafarakr) *) har der langs kanten af en bakke, som strækker sig fra den nordlige gaard af mod syd, ligget en række, dels runde, dels aflange hauger. Østenfor disse, inde paa sletten, har ogsaa ligget flere, som ere blevne udkjørte til jordblanding. I en af disse skal der være fundet et muret rum af omtr. 30 cm. tvermaal og deri en skjoldbule (en „hjelm“,) to spydspidser, af hvilke den ene (det vil vel sige dens fal) var belagt med „guld“, og et kranium samt udenfor rummet ben af menneske. For længere tid siden skal der i hauger omtr. 100 alen fra gaardens huse være fundet et stort sverd og en hammer med langt

*) Gaarden har ikke sit navn af gravhaugerne, men af de udskjæringer (groper, oldn.: grøf, gen: grafar) i bakkerne, som ere dannede af bække, tildels maaske ogsaa af elvens gravninger.

rundt neb (efter en beretning i C.'s arkiv). I 1859 eller lidt før fandtes i en røs 3 *spydspidser* af jern, hvoraf kun 1 er bevaret (C. 2138; y. j.), og „lidt ben". I 1864 blev to af haugerne paa bakkekanten udgravne. I den første af dem fandtes i midten benraden af en hest og nær kanten et tveegget *sverd*, hvis knap og hjalter have et belæg af sølv (paa den øvre side af nedre hjalt synes der at have været anbragt nogle bogstaver af ældre majuskelform, jf. N. Fornl. 830), et *knivblad* med tange, en *sax*, hvis knive ere bøiede til siden, et gaffelformet redskab med fal og tinder (en baadshage?), alt af jern, og brudstkr. af et *kar* af *bronceblik* (T. 453—457; y. j.) I den mindre, der laa tæt ved siden, fandtes en mængde *klinksøm*, omtr. 80, liggende i rader, saa at de syntes at være levninger af en baad af noget over 2 meters brede og efter finderens opfatning med tver agterende; imellem disse rader fandtes klingen af et enegget *sverd*, en tveegget *spydspids*, en *skjoldbule*, hvoraf størstedelen af randen er afrustet, nogle *nagler* med fladt hoved, alt af jern, samt et par firesidede *heiner* (T. 458—464; y. j.). I 1865 bleve flere hauger udgravne, alle uden udbytte undtagen en langhaug, hvori der blev fundet 9—10 *klinksøm* og derunder, „indstukket i en myrtørv", 2 ovale *skaalspender* af bronce med enkelt plade (som Montel., Boh. Forns. 71), 8 *perler* af glas, deraf et par cylindriske med dybe tverfurer og nogle mangefarvede; en *spiger* af jern uden hoved, et *haandsneldehjul* af sten, en *brikke* af brændt ler, flad paa den ene, convex paa den anden side, en del af en kugle af brændt ler, og et stykke af et menneskeligt kjæveben med isiddende tænder (T. 380—388; y. j.) I 1869 indkom som fundet i en haug et tveegget *sverd* af jern i flere stykker med hjalter og afrundet knap (T. 547; y. j.), og fra en anden haug en samling *klinksøm* og tykke *spiger* med store hoveder, efter opgivende fundne i en saadan orden, at de viste formerne af en baad (T. 549; y. j.). I 1871 fandtes i en af sten dannet haug nærmest gaarden paa bakkekanten et tveegget *sverd* med to furer efter klingen, sammenbøiet og overhugget, en tveegget *spydspids* med indbøiede kanter og ophøiet ryg efter bladet, en *skjoldbule* med pig i midten og et *haandtagbeslag*, hvortil var

fastrustet en liden halvrund *dopsko* af sverdet, alt af jern, samt levninger af brændte ben (T. 795—798; æ. j.). — Paa *Søberg* blev i 1876 i en haug nær husene fundet et tveegget *sverd* med bevaret nedre hjalt, en svær tveegget *spydspids* og et *øxeblad*, alt af jern (T. 1598—1600; y. j.). — Paa *Rimul* blev ifølge Schøning i en tæt søndenfor gaarden liggende haug, „Jarlshaugen", formodentlig den samme som Klüwer nævner som udgraven for 70—80 aar siden, omtrent ved 1750 fundet en *ringbrynje* uden ærmer, der i omtrent 80 aar blev opbevaret paa gaarden og siden blev bragt til Aafjorden, hvorfra den blev indsendt til selskabet for Norges vel, og nu er C. 201. Før 1824 skal der i en haug være fundet 6 brakteater af guld og 1 af sølvblandet guld (Ann. f. nord. Oldk. 1855 s. 310; to af dem afbildede i Atlas f. nord. Oldk. t. VI nr. 104 og 105). I 1876 blev i jorden fundet et tveegget *sverd* af jern med ufuldstændig klinge og buede, usedvanligt lange hjalter (T. 1743; y. j.). — Paa *Løkken* er fundet en *kile* af *sten*, omtr. 18 cm. lang og temmelig smal (T. 1211). — Paa *Rakbjørg* er fundet et *bryne* af *kvarts* med ovalt tversnit, eiendommeligt ved, at det langs efter den ene side har en dyb fure fra den ene ende til den anden (T. 2286). — Paa *Holum* findes østenfor gaardene paa brinken mod dalen en samling af hauger mindst 8 i tallet, men tildels adskilligt udjevnede. — Paa *Gimse* blev i 1865 en haug udgraven, hvorved der fandtes endel jernsager, som ikke bleve bevarede. Senere er i en haug fundet et tveegget *sverd* af jern med hjalter og trekantet knap (T. 1285; y. j.). — Paa *Rye* (prestegaarden) laa paa Schønings tid østenfor husene en liden rund haug. — Paa *Melhus* (Medalhus) laa i 1775 ifølge Schøning paa bakken udenfor kirken en rund haug og nede paa fladen nordenfor kirken flere hauger. Ifølge Klüwer har der været en mængde hauger paa sletten nordenfor Melhusgaardene til henimod Eggen, men som allerede i 1817 vare næsten udjevnede ved dyrkning; dog saaes endnu paa den søndre bred af Lodbekken en stor haug, hvoraf halvdelen var udgraven. I 1815 fandt man i en haug tæt ved hovedveien en *bøilespende* af bronce af den for y. j. eiendommelige form med ornamenter i keltisk stil, af used-

vanlig størrelse, 22 cm. lang (T. 40). Før 1824 er paa en af gaardene fundet 1 eller maaske 2 ovale *skaalspender* af bronce med enkelt plade af samme type som Sv. Forns. 547 (T. 45) og et *øxeblad* af jern (T. 82; y. j.). Det er uvist, om disse Ting ere fundne sammen. — Paa *Øisanden* fandtes i 1773 ifølge Schøning langs elvemelen og stranden ved Gulosen ligesom ogsaa ellers paa gaardens marker en hel del hauger, og tidligere havde der været endnu flere.

Leinstrandens sogn. Paa *Skjefstad*, der ligger høit oppe i den lange li, der gaar op fra Gulosen, er i en røs af agersten fundet en liden *kile* af graa *flint*, omtr. 9 cm. lang, kun paa den nedre halvdel fuldstændig sleben (T. 1480). — Paa en plads under *Lunden* nær Ustmyren blev i et myrlende i 1869 fundet en tveegget *spydspids* af jern, egen ved, at den har et tverstykke af bronce øverst paa falen (T. 527, afb. i samlingens katal. 1871 I fig. 4; y. j.). — I et stykke brændtørv fra *Ustmyren* er fundet en baandformet *fingerring* af *guld*, sandsynligvis fra æ. j. (T. 1576).

Høilandets Sogn. Paa *Bjørset* paa den østre side af vandet Aanøien fandtes i 1868 paa et sted, hvor der antoges tidligere at have været en haug, et *øxeblad* af almindelig form og en tveegget *spydspids* af jern (T. 519—520; y. j.). — Paa *Strand*, der ligger lige ovenfor paa den vestre side af Aanøien, er under pløining fundet et tveegget *sverd* af jern med hjalter (T. 1661; y. j.). — Paa *Eide* mellem Aanøien og Gaustadvandet har der tidligere været mange hauger, hvoraf nogle endnu ere tilbage. — Paa *Ven* ved den vestlige side af Grøtevandet har der østenfor husene ligget 3 smaa hauger i en række med neppe 100 skridts indbyrdes afstand, hver paa toppen af en fjeldknaus. Den midterste blev udgraven af eieren i 1865. Paa toppen af den stod der en opreist helle, og under den fandtes et kammer, hvis størrelse ikke er oplyst, af reiste heller med en dækhelle; i dette fandtes en *urne* af brændt ler med hank af hovedform som Sv. Forns. 392, et *bæger* af *glas* med fire omgaaende rader svagt indslebne ovaler, omtrent ligtWorsaae 318, en *ring* af en tynd, firesidet ten, 9 cm. i tverm. (maaske beslag om et drikke-

horn?), et skaalformet *bidselbeslag* af bronce (jf. Thorsbjerg Mosef. pl. 13, fig. 4, 7 og 8), et *sidebeslag* paa en sverdslire af bronce (ligner Nydam Mosef. pl. 8, fig. 29), en *ring* af bronce med et rembeslag tilligemed nogle flere stykker rembeslag og slirebeslag, et lidet aflangt stykke *læder* med en broncenagl og hul til en anden, stykker af *baand* af bronceblik til et *trækar*, stykker af en *fingerring* af bronce med brede længderifler, en *fingerring* af guld med rifler efter længden, 2 *spydspidser* af jern, den ene med agnorer, den anden tveegget med sterkt ophøiet ryg efter bladets midte, en *skjoldbule* af jern, hvis sider nedentil ere ret opgaaende og øverst gaa kegleformet sammen i en spids, stykker af skjoldets *haandtagbeslag*, stykker af et tveegget *sverd* af jern, meget forrustet (T. 362—379; æ. j.). Efter opgivende fandtes skjoldbulen liggende ovenpaa sverdet, fyldt med aske og smaa kulstykker. Om benene, der sandsynligvis have været brændte, haves ingen oplysninger. I de to andre hauger fandtes ingen oldsager; i den østligste havde der været udsprængt et gravkammer i selve fjeldet, og dette var afdelt i flere rum ved et par paa kant staaende heller; i dette skal der være fundet „ben“ (jf. Aarsb. 1870, 27). Længere nede mod vandet fandtes der i 1870 nogle hauger, hvoriblandt en større, Grimshaugen, lige ved bredden. — Paa *Grøte* paa eidet mellem Grøtevandet og Benna skal der findes nogle hauger (Aarsb. 1868, 175). — Paa *Krokstad* saaes i 1879 i sydøst for kirken 12—13 mindre hauger, hvoraf nogle vare næsten udgravne, liggende i flere rader langs høiden af aasen, deriblandt 2 langhauger; sandsynligvis har der oprindelig været flere, ligesom rækkerne ogsaa vistnok have været fortsatte over det jordstykke, hvor nu kirken og kirkegaarden er. Paa den anden side af kirken findes igjen hauger, navnlig længere mod nordvest i udmarken. I 1871 blev her en langhaug, 20 m. lang, vel 5 m. bred og 1 m. høi, af hvilken en del tidligere var bortkjørt, fuldstændig udgraven. I dens halve høide fandtes over dens hele længde ét og undertiden 2 lag kul, aske og fed jord, blandet med stykker af uforbrændt træ, og ved midten laa en stor hob sten, under hvilken der ligeledes var et lag kul, aske

og halvbrændt træ (Aarsb. 1872, 144). Til forskjellige tider ere nogle fund indkomne fra gaarden, som formodentlig skrive sig fra disse hauger. I 1869 fandtes en tveegget *spydspids* af jern (T. 521; y. j.); i 1870 et *haandsneldehjul* af grøtsten, fladt paa begge sider og paa den ene side prydet med streger og trekanter, og en gjennemboret *kugle* af brændt ler, maaske ogsaa et haandsneldehjul (T. 630—631; y. j.); i 1874 et bøiet tveegget *sverd* af jern med et skyttelformet øvre hjalt af bronce med en jernten, der danner en bue over det, og hvis ender gaa helt igjennem det, en ligeledes noget bøiet, tveegget *spydspids* af jern med ualmindelig bredt blad, samt brudstkr. af en tveegget *pilespids* med tange, af et *sigdblad* med retvinklet bøiet tange, af en *skjoldbule* og af en *fil*, alt af jern (T. 1441—1446; y. j.), fundet med *brændte ben* i en haug. Spydspidsen og sverdet have en stærk glødeskal.

Fra Melhus prestegjeld kjendes saaledes følgende, nogenlunde bestemmelige fund: Stenaldersfund fra Skjerdingstadøien, Løkken og Skjefstad; ældre jernalders fund fra Gravraak, Rimul, Ustmyren og Ven; yngre jernalders fund fra Borten, Branem (maaske 2), Gravraak (6), Søberg, Rimul (2), Gimse, Melhus (2 eller 3), Lunden, Bjørset, Strand og Krokstad (3).

Bynesets prestegjeld.

N. Fornl. 572 ff.

Prestegjeldet bestaar af to adskilte dele: Bynesets sogn, et kyststrøg langs østsiden af fjordarmen Gulosen og Orkedalsfjorden, og Budvikens sogn paa den anden side af Gulosen, et dalstrøg langs elven Vigda, der danner afløbet for Aanøien paa Høilandet.

Budvikens sogn (Boðvík). Paa *Vigdal* (Vigdalir) øverst i Budviken ved Vigda har der været adskillige hauger, navnlig i det dybe fjeldskar ovenfor gaarden, hvorigjennem veien gaar. Til forskjellige tider er herfra kommet flere fund, som alle sandsynligvis skrive sig fra denne gravflok. I 1844 indkom en balancestang af en liden *skaalvegt* af bronce af almindelig form (T. 212); i 1845 et tveegget *sverd* af jern med ufuldstændig klinge, buede hjalter belagte med bronce og en knap af bronce, der paa den ene side fremstiller et ansigt og paa hver ende et

dyrehoved (T. 67) og maaske funden sammen dermed en tveegget *spydspids* af jern med 5 broncenagler gjennem falen (T. 68). I 1867 bleve 3 jevnsides liggende hauger udgravne. I den ene fandtes: et tveegget *sverd* af jern i flere stykker med levninger af sliren, der inderst har bestaaet af træ og udenpaa det af jern belagt med tøi og ved odden, som det synes, desuden med riflet metalbelæg, brudstkr. af et *bidselmundbid*, af en *skjoldbule* og *skjoldbeslag* m. m., alt af jern samt en firesidet hein (T. 421—426). I den anden haug fandtes et *bidselmundbid* i brudstkr., en tveegget *pilespids* og en oval *bøile* med to rækker vedhængede ringe af det sedvanlige slags (T. 427—429). I den tredie haug fandtes brudstkr. af et tveegget *sverd* uden hjalter men med bevaret trekantet knap, et *øxeblad*, bedækket med fastrustet tøi og udenpaa dette med levninger af træ, et brudstk. af et andet *øxeblad*, en samling sammenrustede *pilespidser* og et lidet *beslag*, alt af jern (T. 430—434). I 1872 blev 3 tæt sammen liggende hauger af sand udgravne. I den ene fandtes en stor samling *klinksøm* og nogle brudstkr. af jern (T. 962); i den anden hammeren af et *øxeblad* af jern med et fastrustet stykke af træskaftet (T. 963); i den tredie forskjellige brudstkr. af jern, saaledes af et *bidselmundbid*, af en liden *sax*, der neppe har været over 9 cm. lang, og som desuden er merkelig ved, at bøilens yderside er belagt med bronceblik, m. m. (T. 964). Tæt ved disse hauger ligger en middels stor langhaug af sand, hvis midte blev gjennemgraven i 1879. Derved fandtes en *ring* af jern, maaske af et mundbid, som ikke blev bevaret, og et trefliget *smykke* af *sølv* af form og størrelse som de almindelige trefligede spender, men hvis bagside er ganske glat uden noget spor til festeindretninger; forsiden er prydet med rigt filigransarbeide, deriblandt med 4 halvkugleformede knopper, dannede af riflede traade (T. 2285; det vil blive afbildet i Aarsb. 1879). Alle fund fra Vigdal tilhører y. j. — Paa *Onsøien* (Odinsyn) fandtes i 1861 og 1862, sandsynligvis i samme haug, brudtstykker af et tveegget *sverd* af jern med en halvrund knap af bronce, prydet med baand af parallede furer og med cirkler om punkter, en tveegget *spydspids* af jern i to stykker og et *øxeblad* af

jern (T. 305—307; y. j.). — Paa *Seter* fandtes for en del aar siden nogle sager i jorden, hvoraf en *hein* endnu skal være opbevaret (Aarsb. 1878, 218). — Paa *Hamer* fandtes for nogle aar siden et *sverd* med bortrustet haandtag; det blev opsmedet, og da det glødedes, kunde man se forsiringer af guld paa klingen. Ved anlægget af den nye vei bleve 2 hauger gjennemskaarne, i hvis kant man ser randen af kullag; i den ene fandtes et stykke under overfladen ovenpaa en samling stene et tveegget *sverd* af jern (T. 1636; y. j.). Nogle andre hauger, der fandtes for nogle aar siden, vare i 1878 ganske jevnede ved pløining. Paa en ør udenfor gaarden, der nu overskylles af flodvandet, men tidligere skal have været tørt land, skal der efter gamle folks fortælling have ligget 3 større hauger (Aarsb. 1878, 217 f.) — Paa *Huseby* fandtes i 1878 mindst 10 hauger, af hvilke de fleste, der laa omkring Sandbekken, vare temmelig smaa og udpløiede; men enkelte vare temmelig store. I en af de sidste skal der i 1862 være fundet et kammer af reiste heller og deri nogle *skaalspender*, som nu ere tabte (Aarsb. 1878, 217). Ved stranden i Budvikbugten skal der paa flere steder være fundet større og mindre klumper af flintesten.

Bynesets sogn. Paa *Skogstad* (Skagastaðir) saa Schøning i 1773 en temmelig stor haug ved stranden. — Paa *Braa* (Brár) har der i lierne mod søen været hauger, som imidlertid vare bortryddede før 1862. Paa en af gaardene er funden en *øxe* af meget løs *sten* med skafthul (T. 1538). — Paa *Gaustad* (Guðreksstaðir) er „5 alen dybt" i en myr paa lerbunden i 1860 fundet en ualmindelig lang og smal vævskyttelformet *beltesten* af kvarts med fure og noget convex overside med slidningsmerker (T. 1519; æ. j.). — Paa *Høiem* (Háheimr) har der været hauger ved stranden og søndenfor pladsen Høiemshaugen, som ogsaa vare forsvundne i 1862. Paa en af gaardene er funden et *øxeblad* af jern af almindelig form fra y. j. (T. 1539). — Paa *Risten* eller Resta saa Schøning 2 runde hauger ved broen over elven og paa *Stene* (Steinn) en udkastet haug ved den nordlige bred af elven og en stor rund haug paa en høi bjergknoll (Ulvaasen) nordenfor kirken. Alle disse hauger

vare forsvundne i 1862 ligesaa vel som endel flere, der skulle have ligget nede ved stranden samt paa skraaningen og sletten søndenfor Ulvaasen. — Paa *Hove* skal der i 1862 have været flere hauger. — Paa *Haugum* var der i 1773 nordenfor husene nede mod stranden en stor rund haug og nedenfor denne havde staaet en 2 m. høi bautasten, som var bleven sat ind i en sylmur under fjøset; søndenfor denne haug var en mindre og østenfor paa en bjergknoll en røs og tæt under denne paa nordsiden en rund haug. Et stykke østenfor bjergknollen fandtes 2 brolagte firkanter, liggende jevnsides med to skridts mellemrum, begge 14 skridt lange og 7 skridt brede, østenfor dem en brolagt kreds, nogle skridt østenfor den atter en mindre brolagt firkant og lige ved den en rund røs. Disse brolagte pladse bleve oprevne omkring 1832, hvorved man i bunden af dem fandt fin, hvid sand og i den ene et *sverd* med omtrent 60 cm. lang klinge og lang tange og en „langskaftet“ (?) *øxe*. — Paa *Haugberget* har ligget 5 runde hauger i række, som udgroves i 1832, hvorved der fandtes jernsager og nogle *vævstene*. — Paa et nes udenfor *Hanger* ligger en stor haug, Lundahaugen, der maaske er en gravhaug (Aarsb. 1767, 111). — Paa *Aune* laa i 1773 en stor rund haug ikke langt fra den store paa Haugum. — Paa *Vordset* laa der i 1862 en temmelig stor haug, hvorpaa der stod en 2 m. høi bautasten indtil 1850, da der uden noget udbytte blev foretaget en gravning i haugen. — Paa *By* staar en temmelig høi bautasten tæt udenfor husene. — Paa *Rye* (Rygin) har der tidligere været flere røser. — Paa *Flak* (Flaðki) laa i 1862 paa høiderne og langs stranden mange røser og et par temmelig store hauger; vestenfor husene fandtes flere røser, hvoraf den største, der bar navnet Kongstenrøsen, synes at have havt en stor sten i midten og fire andre i kanterne.

Fra prestegjeldet kjendes saaledes følgende nogenlunde sikre fund: Stenaldersfund fra Braa; ældre jernalders fund fra Gaustad; yngre jernalders fund fra Vigdal (mindst 9), Onsøien, Hamer (maaske 2), Huseby, Høiem og Haugberget.

Selbu prestegjeld.

N. Fornl. 589 ff. Vidsk. Skr. 1878 s. 45 ff. Aarsb. 1878 s. 197 ff.

Prestegjeldet indbefatter 2 sogne: Selbu hovedsogn omkring den østre del af Selbusøen og i den nedre del af Neas dalføre ovenfor søen og Thydalens sogn, den øvre del af samme dal. Det gamle navn var Selabú. Det hørte til Stjordøla fylke.

Selbu sogn. Paa *Fugleim* paa nordsiden af søen fandtes i 1832 ifølge Kraft (V, 684) en stor bautasten og ved strandbredden to store røser; paa en liden holme, Almenningen, laa en meget stor stenrøs. Nogle aar tidligere var under jorddyrkning fundet et *øxeblad*, et *sverd* og to *pilespidser* af jern. — Paa *Belle* var der paa samme tid en haug, omgiven af en kreds af runde stene; endnu skal der paa gaarden findes mange hauger. — Paa *Sandvik* fandtes i 1866 i nærheden af veien et enegget *sverd* med ufuldstændig klinge, et kort, tykt nedre hjalt og en stor trekantet knap, et *øxeblad* af skjegøxeform, en *paalstav* (?) og et brudstk. af en større *kjedel*, alt af jern (T. 390—393; y. j.) — Paa *Haarstad* saaes i 1869 ude paa en bakke en rund stensætning, maaske levning af en udkjørt haug, 16 skridt i tvermaal (Aarsb. 1869, 162). Det er maaske den samme, som menes, naar det i Aarsb. 1877, 274 siges, at der paa Haarstadjordet ved øvre side af veien til kirken findes levninger af en for længere tid siden udkastet stor haug. — Paa *Kvello* er fundet en stor *perle* af *glasmosaik*, 3,3 cm. i tvermaal, hvoraf en fjerdedel i 1837 indkom til Stockholms museum og halvdelen i 1839 til C.; begge stykker ere nu sammensatte og findes i den sidste samling (C. 858; jf. Undset, Norske olds. i fremmede mus. s. 80). — Paa *Haagen* (Kongsholmen) i Selbusøen er fundet en vævskyttelformet *beltesten* med fure af kvartsit, 9 × 3 cm., med slidningsmerker paa den øvre, convexe side (T. 1228; æ. j.). Omtrent midt paa denne smale ø findes levninger af en 160 skridt lang og omtr. 1,5 m. bred mur, nu indtil 3 m. høi, der gaar tvert over øen; paa midten er der en indsænkning ligesom efter en port eller indgang. Parallel med denne mur og 20—30 skridt længere mod syd sees en temmelig høi jordvold (Aarsb. 1872, 145). Disse levninger skrive sig maaske først fra cristelig

tid. — Paa *Vik* vestenfor hoveddalen i sidedalen Vikkvervet fandtes ifølge Kraft i 1832 en del gravsteder af et eget slags, idet der i en naturlig lang haug tæt under jordskorpen var smaa gruber, 30 cm. lange og 15 cm. brede, hvori man fandt stykkerne af menneskelige skeletter mellem nogle flade stene. — Paa *Kjøsnes* lidt vestenfor Vik fandtes paa samme tid en liden bautasten. — Paa *Slinden* i den samme grend var der paa samme tid ligeledes en bautasten (Kraft V, 684). — Paa *Marstad* i hoveddalen er fundet et *øxeblad* af jern (T. 1993; y. j). — Paa *Kallar* saaes i 1878 østenfor den øvre gaard en større haug. — Paa *Killo* sees nogle meget store aflange hauger i lien nedenfor gaarden; de ere dog maaske naturlige dannelser. Paa sletten ovenfor gaarden findes spor af flere hauger. I 1878 blev 3 af dem undersøgte; i en liden aflang, der bestod af rød sandjord, blandet med stene, fandtes der lidt kul paa bunden i den ene ende; i en anden fandtes intet tegn til begravelse; i den tredie, en 20 m. lang, aflang haug fandtes i dens bredere og høiere del en stor mængde sten ligefra bunden til overfladen, af hvilke de største i det hele taget laa øverst. — Paa *Mølnhus* ligger der en stor rund haug tæt ved husene, i hvis øverste del man under pløining har stødt paa heller. — Østligst paa nedre *Baardsgaards* grund findes nederst i den øvre li en stor røs, omtr. 20 m. i tvermaal og 2,5 m. høi, som blev undersøgt i 1878. Den bestod af haandstene med enkelte større imellem; paa bunden under det nederste stenlag laa der et temmelig jevnt lag kul og kulblandet jord. Et stykke østenfor midten og lidt over bunden fandtes en helle, 1 m. lang og 75 cm. bred, hvilende paa to reiste heller og med den ene ende af rummet dækket af en gavlhelle, der ragede op over dækhellen. Rundt omkring dette rum vare stenene lagte mere omhyggeligt i orden. I rummet fandtes en større samling *brændte ben*. Forøvrigt viste det sig, at der tidligere i midten af røsen var bleven gravet et hul ligetil bunden, som atter var bleven opfyldt. Haugen er sandsynligvis at henføre til æ. j. — Paa øvre *Baardsgaard* fandtes for en tid siden under jordarbeide i en haug et kammer af kantreiste heller og deri kul og *ben*, sandsynligvis brændte. —

Længere mod sydøst paa den samme høislette, hvorpaa disse gaarde ligge, findes der paa Mellem *Rønsberg* (L N. 132 a) 3 hauger under en brat fjeldvæg. Den største af disse, der laa lige ved husene, blev udgravet af eieren i 1878 og levningerne af den senere nærmere undersøgte. Den var rund, dannet af jord, blandet med noget sten, omtr. 15 m. i tvermaal; paa et par steder havde den mod kanterne et kullag paa bunden. I midten var et kammer, dannet af reiste heller, der heldede noget udad, med tre store dækheller, smaa heller paa bunden og væggene dækkede med næver. Det var 4 m. langt med længderetning nordvest-sydøst, parallelt med fjeldet og elveløbet, var spidst i nordvest, bredest paa midten og noget indsmalnende mod den anden ende. I kammeret fandtes: et tveegget *sverd* i brudstkr. med levninger af en træslire og træbelæg paa grebet, brudstkr. af 2 *spydspidser* af jern, hvoraf den ene har været tveegget, den anden har havt agnorer, et par brudstkr. af en *skjoldbule* af jern med en nagl, hvis hoved er belagt med bronce, et *knivskaft* af ben eller horn med holker af bronce og en stump af knivbladet af jern, nogle ubestemmelige brudstkr. af jern, en vævskyttelformet *beltesten* af kvartsit uden fure 7 × 5 cm., med slidningsmerker paa begge fladsider, en *beltespende* med rembeslag af bronce med naal af jern, 2 forskjellige *remendebeslag* af bronce, 4 ligedannede *rembeslag* til sverdsliren (omtr. som Aarsb. 1869 fig. 7), 3 smaa *ringe* af bronce, tildels med vedhængende rembeslag, nogle mindre stykker *beslag*, et stykke af en glat, flad *træplade*, et stykke tyndt *læder* og flere stykker brunt *uldtøi*, hvoraf det ene har en størrelse af 40 × 30 cm. (T. 1994—2013; æ. j.). Af ben fandtes ingen levninger; men liget maa antages at have været ubrændt. Broncesagerne, tøiet, beltestenen, skjoldbulen og sverdets haandtag fandtes omtrent ved midten, spydspidserne, hvoraf den ene ved optagelsen havde havt et længere stykke af træskaftet, ved den sydøstre ende (formodentlig hovedets plads). De to andre hauger laa tæt sammen i række med den omtalte, noget længere mod sydøst. Den ene var omtr. 10 m. i tvermaal og bestod af jord, blandet med en mængde sten; i midten fandtes et gravkammer, dannet af kantreiste store hel-

ler, hvis mellemrum vare dækkede med mindre, 3,5 m. langt, 1 m. bredt paa midten og noget smalere ved enderne. Nærmest omkring det vare stenene lagte regelmæssigt i mur. Det viste sig, at dækhellerne vare blevne bortførte og kammeret undersøgt tidligere, hvorfor der heller ikke nu fandtes noget i det; men udenfor den sydøstre endevæg fandtes 2 *spydspidser* af jern, den ene fireegget, den anden med agnorer (T. 2014—2015; æ. j.). Sandsynligvis ere de blevne lagte ned med skafterne, og disse have været saa lange, at spidserne ere komne til at stikke frem udenfor kammerets ende. Den tredie haug var opkastet paa samme maade og 8 m. i tvermaal. I midten var et kammer, 3 m. langt i sydøst-nordvest og omtr. 1 m. bredt, dannet af store, flade stene, reiste paa kant; dækhellerne maa være borttagne tidligere. Kammerets bund, der laa dybere end bunden i den øvrige haug, var belagt med fin, askefarvet jord. Længere mod sydøst paa den anden side af veien sees levninger af en stor udpløiet haug; under pløining skal man i den være stødt paa heller. Endnu længere borte, paa den anden side af skolehuset, sees nogle forhøininger, hvoraf enkelte maaske kunne være levninger af gravhauger. — Nedenunder den slette, paa hvilken Baardsgaard og Rønsberg ligge, findes nede ved elven paa *Møbusts* grund en meget stor haug, Fehaugen, som det synes, væsentlig af sten, hvoraf en del i den senere tid er bleven udkjørt. — Paa *Roltset* saaes i 1878 paa brinken af en høi elvemel i nordvest for gaarden en liden haug af jord, igjennem hvilken der var opkastet en gang; derved var fundet kul i bunden. Paa den anden side af gaarden findes 2 noget udkastede røser paa en fra fjeldet mod elven fremspringende aas, Skansen. — Paa *Stokke* paa den anden side af elven fandtes for omtr. 12 aar siden i et muret gravkammer i en røs et *sverd*, en *spydspids* og et *øxeblad* af jern, som dels er opsmedet, dels bortkastet. I nærheden laa endnu i 1878 to runde hauger. — Paa *Mosletten* er fundet en samling *vævstene*, og paa flere steder *heiner*, etsteds en større samling deraf. I en haug skal for længere tid siden være fundet jernsager.

Thydalens sogn. I 1774 saa Schøning hauger paa forskjellige steder, saaledes en temmelig stor haug ved broen over Dvæla elv, flere paa *Aunes*, især østre Aunes marker, flere paa den søndre side af Nea lige ovenfor Aune, midt i den tykkeste skov, fremdeles ved *Kirkvollan*, 4 hauger paa *Løvøen* østenfor husene tæt ved veien og flere hauger og røser i skoven mellem Løvøen og *Stuedal*. Ifølge Klüwer (N. M. s. 104) var der i 1816 ved Løvøen paa en stor slette midt i granskoven nogle meget lave, runde hauger alle med grøft omkring. I en af dem fandtes nogle aar tidligere et velbevaret stort *sverd* og 3 *pilespidser* af jern med sterk glødeskal. Efter en indberetning af 1811 fandtes der paa gaarden 8—9 hauger, og i en af dem skulde være fundet et *sverd* og en *pilespids* „med to vinger", som maaske er lig T. 115, en tveegget pilespids med skarp, men ikke høi kant langs siderne, som efter en tilføielse i katalogen er kommen fra denne gaard. Maaske er det det samme fund som det af Klüwer omtalte. — Paa *Greslid* er under jordarbeide paa et sted, hvor der havde ligget en stenrøs, fundet en samling af over 2000 sølvmynter, der ikke kan antages at være nedlagt før henimod slutningen af 11te aarh.; men sammen med dem fandtes endel *betalingssølv*, stumper af ringe og kjæder og et beslag i form af en fugl (Aarsb. 1878 fig. 29) af yngre jevnalders former (Aarsb. 1878, 284 f.). — Paa et ikke nærmere bekjendt sted i sognet er fundet en vævskyttelformet *beltesten* af kvartsit, 9 × 2,5 cm., med en fure, hvori der er spor af bronceir (T. 2016; æ. j.).

Fra det hele prestegjeld kjendes saaledes følgende nogenlunde sikre fund af oldsager: Ældre jernalders fund fra Haaøen, Rønsberg (2) og et ikke nærmere oplyst sted i Thydalen; yngre jernalders fund fra Fugleim, Sandvik, Marstad, Stokke og Greslid; fra ældre eller yngre jernalder fund fra Kvello og Løvøen.

Klebu prestegjeld.

N. Fornl. 589. Aarsb. 1876, 95 ff.

Prestegjeldet bestaar af 2 sogne, Klebu hovedsogn, mest paa østsiden af Nidelven, og Tilder sogn paa vestsiden. Det gamle navn er Kleppabu,

der maa forklares af de mange fjeldknatter (klepper), hvoraf bygden er opfyldt. Det regnedes fordum til Gauldøla fylke.

Kleba sogn. Paa prestegaarden, By (Bær), findes en stor affladet haug, Domteighaugen, omtr. 25 m. lang og 9 m. (?) høi (Aarsb. 1869, 161). — Paa lille *Uglen* har der været en meget stor haug, Alvshaugen, hvori der er blevet gravet til forskjellige tider. Omkring 1840 blev der fundet et par brudstykker af metal, der efter beskrivelsen kunde antages at have været af en stor bøilespende fra y. j. Nogle aar før 1869 fandtes der en „bøile" (?) af jern, 1 m. lang, „med levning af slire", en spydspids, omtr. 30 cm. lang, og et øxeblad af jern samt en firesidet *hein*, omtr. 60 cm. lang, hvoraf et stykke er bevaret (T. 619; jf. Aarsb. 1869, 161). Før Schønings tid skal der desuden i den samme haug efter et sagn være fundet stykker af et sverd og af et „harnisk". — Paa vestre *Tanem* (Túnheimr) har der paa den sydlige skraaning af en nordenfor gaarden liggende isoleret bjergknoll været 2 hauger med 600 skridts afstand. Den ene, 18 m. i tvermaal, blev udgraven i 1810. Den bestod af kuppelstene med en indre kjerne af bergsten; under dækning af 2 fladagtige stene fandtes en *spydspids*, der antoges oprindelig at have været omtr. 30 cm. lang, med en ophøiet kant langs bladets sider og en „urne" af jern, 13 cm. vid, hvis bredder havde bestaaet af en tilnaglet kobberplade; denne urne har utvivlsomt været en *skjoldbule* af jern med broncebelæg paa randen (Aarsb. 1876, 183). Den anden haug blev udgraven i 1813; den havde et gravkammer af tilhugne og tæt sammenføiede stene, hvori der kun fandtes aske og *brændte ben*. Sandsynligvis blev den sten med *runeskrift*, der ifølge Klüwer skulde være funden i den første haug, i virkeligheden funden i den anden*). Stenen, der er afbildet i Klüwers N. Mindesm. pl. 29 og Stephens, Old. North. Run. Monum. I, 269, har i det ene hjørne 7 runetegn, der nu ere saa utydelige, at indskriften ikke kan læses i sin helhed, idet den i lang tid laa udenfor en dør paa gaarden med indskriften vendende op, indtil den i 1865

*) Kraft (V, 680), hvis beskrivelse ei er laant fra Klüwer, har dog den samme beretning som han.

blev indbragt til universitetets samling (C. 3613). Det kan dog sees, at den har bestaaet af runer af den ældre række (ældre jernalders runer.) I 1823 blev en tredie haug ikke langt fra disse udgraven, hvorved der fandtes endel forrustede vaaben og en *urne* af brændt ler med linjeornamenter, 13 cm. høi og videst 10 cm., forsynet med øre, sandsynligvis omtrent som Sv. Forns. 392 (Klüwer, N. Mindesm. samlede i 1824, hskr.)

Tilder sogn. Paa den brede, jevne høideryg, der strækker sig fra bjergpasset Sjøla til henimod Heimdal, har der paa gaardene Haugen, Thorgaard og Kvenil ligget en ualmindelig stor mængde hauger, hvoraf de fleste nu ere forsvundne. Af haugerne paa *Haugen* nævner Schøning kun 10 nordenfor gaarden ved veien til Tilder kirke. I 1876 saaes derimod her adskilligt flere hauger, deraf endel i skoven paa den østre side af veien, og de fleste af dem bleve da undersøgte: 1) Rund haug af jord, 6 m. i tvermaal; i midten var et rum, dannet af sammenlagte stene, dækket af en helle, og deri fandtes 2 stykker af et enegget *sverd* af jern og et stykke af et lignende med meget tyk ryg samt et tykt *baand* af *sølv*, sammenbøiet og afhugget i begge ender, 2,3 cm. langt og 3,65 gr. vegtigt med fire tverfurer paa den ene side (T. 1670—1672; y. j.); forøvrigt fandtes kul paa bunden, men ikke ben. 2) Rund, 4 m. i tvermaal, af jord og sten; kul og kulblandet jord paa bunden, især ved kanterne. 3) Rund, 3,5 m. i tvermaal, væsentlig af jord; i den nordlige halvdel fandtes ovenpaa bunden et kullag, der var tykkest mod kanten og mellem kullene stumper af *brændte ben* og følgende oldsager: et rundt *hængesmykke* af bronce, meget ligt Aarsb. 1866 s. 96 fig. 7, et rundt *hængesmykke* af bronce, noget skaalformet, prydet med 3 mod hinanden vendte dyrehoveder og paa bagsiden forsynet med en naal af sølv, der ikke er befæstet umiddelbart til stykket, men til en ring af sølvtraad, der bevæger sig om to hemper paa bagsidens kant, nogle stykker af en af de kageformede klumper af *glas*, aabenbart sprengt i stykker ved sterk ild, 5 *perler* af hvidt *glas*, 1 af en rød masse og 1 cylinderformet af grønt glas, nogle runde flade *knapper* af jern, belagte med bronce og staaende paa en 2 mm. lang stift, der

paa den anden ende har en liden firkantet nitplade, aabenbart oprindelig anbragte paa en læderrem, en liden *stift* af *sølv*, et stykke *flint* og nogle brudstkr. af jern; sagerne bare i det hele præg af at have været udsatte for sterk varme (T. 1746—1757; y. j.). 4) Langhaug, 13 m. lang, men smal og lav, af jord og sten; ved den ene ende fandtes 3 *klinksøm* og et stykke *brændt ben*, forresten her og der rødbrændte lerklumper og lidt kul (T. 1762; y. j.); ved midten var der en 2 m. lang fordybning med bratte sider. 5—6) 2 langhauger, henimod 3 m. lange og omtrent jevnsides, med fordybninger paa begge sider; i begge fandtes kul, især mod enderne, og deriblandt nogle stumper *brændte ben*. 7) Rund haug, 10,5 m. i tverm., meget udjevnet; ved midten fandtes under et stenlag en hel del *brændte ben* blandet med kul samt et skaalformet stykke bronceblik, rimeligvis af en *vegtskaal*, nogle brudstykker af jern, deriblandt af et *sverd* eller en stor *kniv*, en firesidet *hein* og flere klumper haardbrændt ler (T. 1758—1761; y. j.). Ved siden af den sidste laa 2 andre af samme størrelse, men næsten fuldstændigt udjevnede. 8) Rund haug, 3,5 m. i tvermaal, af jord men ved midten var en samling sten og derunder en dyb, langstrakt grube i auren, hvori der fandtes kul og rester af forraadnet træ. Alle de nævnte hauger laa paa vestsiden af veien; paa østsiden saaes først levningerne af en rund haug, der blev udkjørt til veifyld i 1858. Nær den laa 9) aflang haug, 3,5 og 5 m. i tvermaal, af jord blandet med stene, der ved midten vare lagte i ordnede lag; kul fandtes ovenpaa bunden i et bredt belte efter længden. 10) Rund haug, 5 m. i tverm., af jord og sten; paa bunden fandtes et tykt lag ler og hist og her kul. 11) Aflang rund, 5 og 6 m. i tvermaal, af jord blandet med sten; kullag over den ene halvdel. Parallel med de 3 sidste har ligget en anden række hauger, hvoraf flere ere udjevnede; tilbage var i 1876: 12) Aflang haug 3 og 3,5 m. i tvermaal, ganske lav, af jord og sten; over den største del af bunden fandtes et kullag af forskjellig dybde og i den ene kant mellem kullene en liden *pilespids* af jern (T. 1764; y. j.). Nær den havde ligget en rund haug, der blev udgraven i 1870; ved dens ene kant blev der sammen med

kul og *brændte ben* fundet 2 tveeggede *pilespidser*, et meget forrustet *knivblad*, nogle *klinksøm* og et ubestemmeligt redskab, alt af jern og brudstykker af 2 firesidede *heiner* (T. 623—628; y. j.) Noget østenfor findes en rund haug, der ikke er undersøgt og endnu et stykke længere mod øst er atter en rund haug af sand og sten, hvoraf et stykke er bleven afskaaret ved den nye vei til Klebu, og som blev fuldstændigt undersøgt i 1877; den var 12 m. i tvermaal, men ikke meget høi; der fandtes kun hist og her noget kul (Aarsb. 1877, 155). I denne gravflok paa Haugen har der saaledes været mindst 18 hauger og oprindelig sandsynligvis adskilligt flere. Paa en lavere flade nedenfor den slette, hvorpaa disse hauger ligge, saaes i 1876 flere smaa aflange forhøininger omtrent lig nutidens grave, liggende i en regelmæssig række. Da jordstykket om høsten 1876 blev oppløiet, saaes der en strimmel kul og kulblandet jord langs rækken, berørende gravenes ender, medens intet lignende iagttoges paa dem selv eller mellem dem. Paa sletten paa begge sider af gaardens huse sees ogsaa svage merker efter udpløiede hauger. Længst mod sydvest paa kanten af bakken mod Jesmo laa i 1876 en halvveis udpløiet haug, i hvis nedre del der laa en meget stor sten. Ved undersøgelse fandtes paa bunden meget kul og deriblandt en *krognøgel* af jern (som Worsaae 465), halvparten af en bred *hestesko* med to fladagtige søm, et ubestemmeligt redskab af jern og en meget slidt firesidet *hein* (T. 1765—1768). — Langs kanten af den bakke, med hvilken den slette, hvorpaa Haugen ligger, falder af til den lidt lavere Thorgaardslette, har der paa *Thorgaards* grund ligget flere hauger, hvoraf 1 større endnu kan skjelnes. I 1858 blev her en røs og maaske flere udkjørt til veifyld, hvorved der blev fundet 6 store *perler* af glasmosaik med meget fine mønstre og 1 *perle* af hvidt uigjennemsigtigt glas (T. 553—554) og sammen dermed to brudstykker af et sverd og et øxeblad af jern (Aarsb. 1869, 162); efter beretning af flere blev der ogsaa fundet en fingerring af guld, og efter andre beretninger tillige en kjedel af kobber fyldt med brændte ben. Rimetigvis er der gjort flere fund paa omtrent det samme sted; der fortælles saaledes ogsaa, at der i 1832 blev fundet en kjedel

af kobber ved udgravning af en haug (Aarsb. l. c.). I 1876 blev bakken gjennemskaaret ved et nyt veianlæg. Derved fandtes først en tveegget *spydspids*, et enkeltledet *bidselmundbid* og et *øxeblad*, alt af jern, liggende ovenpaa bundsanden sammen med kul (T. 1656—1658; y. j.). Ikke langt derfra, men saa langt til siden, at det neppe kunde høre til samme gravsted, fandtes fremdeles sammen med kul et ubestemmeligt redskab af jern, en firkantet *ten* af sølv, afhugget i begge ender og bøiet sammen som en ring, vegtig 23,7 gr., og en samling af *kufiske sølvmynter*, hele og i brudstykker, nogle forsynede med hemper, prægede fra 709 til 863 e. Chr. Fundet kan saaledes neppe være bleven nedlagt før omkring 900 e. Chr. (T. 1667—1669; y. j. jf. Aarsb. 1876 s. 85 f.). Ved Thorgaards (sandsynligvis den søndre gaards) huse laa der paa Schønings tid en stor haug. Ifølge Klüwer kunde der i 1816 nær husene sees „adskillige figurer i jorden ligesom overgroede tomter af bygninger"; en af dem, som var en stor ophøiet firkant, kaldtes kirkegaarden. Dette kunde maaske have været en af de almindelige brolagte firkanter. Hele sletten, som strækker sig fra Thorgaard af mod nordvest til Kvenil var paa Klüwers tid ganske fyldt med større og mindre hauger, hvori der skulde være fundet „vaaben og offerinstrumenter". Af disse ere de fleste nu forsvundne ved opdyrkning. Veien mellem disse gaarde er, som allerede Klüwer gjør opmerksom paa, i en længde af 5—600 meter adskilligt ophøiet over sletten paa begge sider. Ved nærmere undersøgelse har det vist sig, at den er lagt over en række gravhauger, hvis stenlægninger komme til syne i veikanten. Ved en udbedring af veien i 1876, da man jevnede af nogle høiere partier paa den, fandt man ogsaa kul i dybden. Paa et uopdyrket jordstykke mellem veien og skigarden mod Kvenil saaes i 1871 endnu 20 hauger, hvoraf 2 langhauger med spidse ender, resten runde, 3,5—18 m. i tvermaal og alle lave og flade. Kun 5 vare ganske urørte og 3 næsten ganske udjevnede. I en af de sidste, som for mange aar siden blev udkjørt til veifyld, skulde der være fundet et kammer med en *lerurne*, som gik i mange stykker; hvis denne opgivelse er sikker, maatte denne haug henfø-

res til æ. j. (jf. Aarsb. 1871, 157). Af disse hauger bleve 7 undersøgte i 1877 (Aarsb. 1877, 155 f.): 1) Rund, 8 m. i tvermaal, af jord. I midten var en fordybning, tildels fyldt med smaa stene; i vest herfor et større kullag, tildels blandet med *brændte ben*, og deriblandt nogle *klinksøm* og brudstkr. af *beslag* af jern; ved den sydlige kant fandtes en fordybning, fyldt med kul, og ved den nordlige et sterkt kullag. Forøvrigt fandtes her og der kul og jernslag samt en større *klinksøm* af jern og et stykke smeltet sort *glas* (T. 1903). 2) en 11 m. lang langhaug; ved midten fandtes i bunden en fordybning og længere mod øst brudstkr. af 1 eller 2 *skjoldbuler* og nogle *klinksøm* m. m. af jern, liggende ovenpaa et temmelig tykt kullag (T. 1904). 3) Rund haug af jord, 5 m. i tvermaal, tidligere halvveis bortskaaret af veien; der fandtes kul over hele bunden, et stykke af en *klinksøm* og et andet brudstk. af jern (T. 1905). 4) Rund haug, 10 m. i tverm., med et ydre lag jord over en indre kjerne af sten, der var ordentligt sammenlagt, tildels med sort, kulblandet ler som bindemiddel. Paa bunden fandtes kul, i den nordlige halvdel i et tykt lag; vestenfor midten en liden grube i bunden, fyldt med kul. Ved midten fandtes en større fordybning, fyldt med stene, kul og *brændte ben*, derunder en stor sten, og under denne endel brudstkr. af jern, hvoriblandt et par *klinksøm* og en *spiger* samt levninger af træ. Paa andre steder fandtes en liden *perle* af rødt *glas* og brudstkr. af jern (T. 1906). 5) Rund haug 4, 5 m. i tvermaal. Under midten fandtes et større hul, hist og her kul og nogle smaa brudstkr. af jern, hvoriblandt en *ring* (T. 1908). 6) Rund haug, 8 m. i tvermaal, i bunden en større grube, hvori der fandtes tænder og nogle ben af en hest, og ved siden af den en mindre. Forøvrigt fandtes et lidet stykke af en *lerurne*, der har været prydet med fremstaaende knopper øverst paa bugen med skraastreger imellem, og brudstykker af jern, deriblandt af en *skjoldbule* samt her og der *brændte ben* (T. 1907). 7) Rund haug, henimod 4 m. i tvermaal; der fandtes kul og *brændte ben* og nogle brudstkr. af jern, deriblandt af en *klinksøm* og af en *sverdklinge* (?) med levning af en træslire. Alle fund i disse hauger vise mærker af at have været udsatte

for meget sterk varme. Sagernes medtagne tilstand gjør det vanskeligt at bestemme begravelsernes tidsalder. De to fund med lerurner henvise til æ. j., og da det vilde være lidet rimeligt, at hauger fra forskjellige tider skulde ligge om hverandre i en saa tæt flok, kunde der være grund til at henføre den hele samling til denne tid uagtet forekomsten af klinksøm. — Paa *Kvenils* (Hvínandi) grund var der i 1810 endnu levnet en stor røs ved gaardens hovedbygning, hvoraf en del blev udkjørt i det nævnte aar. I 1805 blev en anden haug udgraven, hvori der under jordskorpen fandtes en knust stenhelle, 2 m. lang (Aarsb. 1876, 184 f.). Paa den nordre gaard er ved pløining paa en haug fundet en tveegget *spydspids* af jern, maaske fra hedensk tid (T. 759). — Paa *Løvaas* skal der ifølge mundtlig beretning findes flere hauger. — Paa *Tilder* (Tildrar) er under jordarbeide fundet et *øxeblad* af skjegøxeform, afbrudt i skaftbullet (T. 661; y. j.).

Fra Klebu prestegjeld kjendes saaledes følgende nogenlunde sikre fund af oldsager: Ældre jernalders fund fra Tanem (3) og Thorgaard (maaske 4); yngre jernalders fund fra Uglen, Haugen (7), Thorgaard (3), Kvenil (?) og Tilder; fra ældre eller yngre jernalder fund fra Thorgaard (flere).

Strindens prestegjeld.

N. Fornl. 591 f.

Prestegjeldet bestaar af Bratsbergs sogn i Opstrinden nærmest Klebu, Hlade sogn med Havstens kapelsogn og Malvik sogn, det sidste grændsende til Stjørdalen, nærmest fjorden. Det udgjorde fordum tilligemed Frosta og Leksviken i nordre Throndhjems amt Strindens fylke.

Bratsbergs sogn. Paa *Bratsberg* har der ifølge Klüwer ligget en mængde hauger. Efter en indberetning af 1810 af sogneprest Darre fandtes der paa en høi omtrent rund banke foruden levninger af flere hauger eller røser to, der blev udgravne noget før 1806. Den ene havde udvendig et lag grus og jord og en indre kjerne af kuppelsten paa omtr. 15 m. i tvermaal. I midten var et gravkammer, omhyggeligt sammenføiet af tilhugne brudstene, saa at de indre vægge vare ganske jevne, over 1 m. i kvadrat, dækket af to svære flade stene, medens bunden dannedes af den naturlige fjeldgrund. I denne

grav fandtes intet. Den anden haug bestod kun af kuppelstene, var omtr. 18 m. i tverm. og havde intet muret kammer, men i midten et aabent rum, dækket af to fladagtige stene. Heri fandtes en *spydspids* med bortrustet fal, med en ophøiet kjøl langs bladet, 26 cm. lang. I haugens ene kant stod en firkantet sten, 57 cm. i hver side, ragende nogle haandbreder op over overfladen; i et af de øverste hjørner havde den en indskrift med 5 runer (afbildet hos Klüwer, N. M. t. 10 c og Stephens Old North. Run. Monum. I, 267). Skjønt tegnene ere tydelige og sikre, lader der sig dog neppe udbringe nogen rimelig mening af dem; de maa imidlertid henføres til den ældre runerække. Klüwer (N. M. s. 44 f.) har en forskjellig beretning, hvorefter der kun blev udgravet 1 haug, hvori runestenen fandtes omtrent i midten over et muret kammer, hvori der laa stykker af en urne, et spyd og et sverd; den maa ansees for mindre paalidelig end den første. For nogle aar siden, da stenen igjen blev eftersøgt, blev det opgivet, at den var indlagt i en stor sylmur under en bygning, uden at det kunde angives, paa hvilket sted den laa. — Paa Løkstadodden under *Løkstad* ved Jonsvandet er i en bjergspalte fundet et mindre *vævspyd* af ben, 27 cm. langt, fra y. j. eller middelalderen. — Paa *Gisvoll* laa ifølge Schøning i 1774 en rund haug, besat med større og mindre kuppelstene, nedenfor gaarden, ikke langt fra *Lien* ligeledes en rund haug og vestenfor *Kvam* ved en husmandsplads en flok af 10 temmelig store runde hauger, alle dels overpløiede, dels udgravne, og strax nedenfor gaarden et par lignende hauger.

Hlade sogn. Paa *Kystad* skal der findes flere hauger af jord. — Paa *Havsten* saa Schøning i 1774 en haug paa en bakke ved veien. Paa Havstenaunet fandtes i 1861 under pløining i en gammel ager en *spydspids* af *flint*, omtrent ligeligt indsmalnende til begge ender, 17 cm. lang (T. 288). — Paa *Stavne* fandtes i 1795 et tveegget *sverd* af jern med ufuldstændig klinge, tykke hjalter og trekantet knap; det nedre hjalt har tæt stillede gruber og har følgelig havt metalbelæg (T. 66; y. j.). — Paa *Leren* er ved bredden af Nidelven fundet et *ildstaal*, maaske fra y. j. (T. 1880). — Paa *Tveregyen* var der i 1774 ifølge Schø-

ning østenfor husene ved vestre side af veien en stor haug. — I en lavt liggende udmark mellem gaardene *Stendal* og *Nardo* (Njarðarhóll) sees en mængde større og mindre hauger, der rimeligvis ere gravhauger. — Paa *Veisletten*, der ligger midt paa den lange slette søndenfor Throndhjem og ikke langt fra Nidelven, fandtes 1874 i en have omtrent 1 m. dybt i lerjord følgende oldsager: et stort tveegget *sverd* med buet nedre hjalt, uden knap, et svært *øxeblad*, en tveegget *spydspids*, en *pilespids* (?) og et *ildstaal*, alt af jern, samt 6 *perler*, deraf 3 af glas, en af rav, en af brændt ler og en stor cylinderformet af ben, et stykke *flint* og nogle mindre brudstykker af *klinksøm*, *spiger* og *beslag* af jern (T. 1398–1404; y. j.). — Et stykke søndenfor *Gløshaugen* saa Schøning i 1774 en udkastet haug, der mulig kan være den samme som den, der engang maa have ligget paa det sted paa Veisletten, hvor fundet gjordes. — Paa *Hlade* (Hlaðir) har der tidligere ligget mange gravhauger. Paa Hlademoen henimod byen saa Schøning ovenfor den sandmel, der strækker sig langs stranden i kort afstand fra denne, først længst mod vest 9 noget oprodede hauger i to rækker, omtrent i linje med dem noget nærmere Hlade en stor udgraven haug med grøft omkring, østenfor denne og længere oppe fra søen 4 stenrøser efter hverandre, endnu lidt længere mod øst 7 hauger i række fra syd til nord, de fleste udpløiede, dernæst fandtes nogle flere udpløiede hauger og endelig ved den bek, som gaar mellem Hlade og Rønningen, 2 uskadte hauger. Nu sees kun spor af et par hauger paa sletten. Af fund fra disse hauger kjendes: en urtepotformet *urne* af brændt ler, prydet med en række knopper under randen og med vertikale, rette og brudte linjer, fundet 1842 i en gravhaug („paa kobberslager Madsens jordvei"; T. 27; æ. j.); i 1845 en simpel *urne* af klebersten (maaske en urtepotformet af brændt ler), ligeledes fundet i en haug, der skal være indkommet til T., hvor den dog ikke findes. Etsteds paa Hlademoen er desuden fundet en gjennemboret *kugle* af brændt ler, der kan være fra hedensk tid (T. 1297). Vestenfor Hlade paa brinken af Hladehammeren saa Schøning en stor rund haug og 2 mindre ved siden af den, paa sletten nordenfor gaarden lev-

ninger af en med stene omsat kreds, i Korsviken paa en bjergknoll en stor røs og paa vestre side af viken nær husene mindst 4 hauger, endelig øverst paa Kjerringbjerget en stor, i midten udkastet røs, ligesom der skulde ligge flere paa andre bjergknoller østenfor Kjerringbjerget. Paa pladsen Tinveden under Spandet, en udpartet gaard af Hlade, sees endnu nede mod stranden en temmelig udkastet røs. — Paa *Rønningen* saa Schøning søndenfor gaarden en stor rund haug og paa en husmandsplads en mindre. — Paa *Ringved* fandtes paa samme tid paa en temmelig høi bjergknoll en 53 skridt lang og 23 skridt bred plads, der tidligere havde været omgivet med store stene; i dens vestre ende havde ligget en rund haug og i dens østre „en domplads eller offersted", det vil vel sige en kreds med reiste stene. — Vestenfor Devlehavn, formodentlig paa *Devles* grund, laa der paa samme tid paa en bjergknoll en i midten udkastet røs, længere i vest en udkastet haug og vestenfor denne paa en høi bjergknoll en udkastet røs. — Paa Charlottenlund, en part af *Grilstad*, blev i 1860 i en haug fundet et skelet med hovedet mod øst, en tveegget *spydspids* og 2 tveeggede *pilespidser* af jern samt et brudstk. af en firesidet *hein* (T. 859—861; y. j.). — Østenfor Grilstad gaard saa Schøning i 1774 en samling hauger, de fleste runde, men ogsaa nogle langhauger, deriblandt 3 i en række. og yderst mod stranden, lige ved flodmaalet, 4 røser. — Paa *Amalienborg* saaes i 1871 tæt nedenfor husene en flad, noget uregelmæssig forhøining af sten, 25 m. lang, som antoges mulig at kunne være levning af en langhaug; paa gaarden blev omtrent i 1868 udpløiet en liden haug, hvori der skulde være fundet et gravkammer med aske, kul og ben (Aarsb. 1871, 158). — Paa *Petersborg*, en part af *Presthus*, fandtes nogle aar før 1871 et skelet, ved hvis side laa et *sverd* og en *spydspids*. — Paa *Teslid* var der paa Schønings tid flere hauger. I 1871 saaes nedenfor husene paa Nedre Teslid en haug, hvori der omkring 1845 under pløining fandtes et forrustet *sverd* uden hjalter og knap (Aarsb. s. st.). — Paa Nedre *Vik* eller *Presthus* staar ved et sted, kaldet Kirkeledet, 2 opreiste stene, som man har anseet for bautastene; antagelsen er maaske usikker. Ganske nær ved

dem fandtes i 1874 i jorden en nedfalden sten, omtr. 6 m. lang, der antoges at have været en bautasten. Nogle 100 skridt derfra i en bekkedal saaes paa samme tid en meget stor haug, vistnok en gravhaug, i hvis top der var gravet en smule (Aarsb. 1874, 167). — Paa nedre *Raneim* var der i 1871 strax i nordvest for husene paa en bakke mod stranden en stor haug, som omkring 1840 blev gjennemgravet til kjelder, ved hvilken leilighed man kun traf kul og aske; tæt ved ligger en mindre haug med spor af gravning i den ene side. Strækningen mellem dette sted og husene synes efter merker i terrainet at have været bedækket med en hel samling hauger. I nordøst for husene nær veien stødte man for omtr. 40 aar siden ved grusgravning paa et skelet med hovedet mod syd, om hvis hoved og bryst der var dannet et slags kammer af 3 kantreiste heller med en overligger. Tæt ved stedet sees levninger af flere større hauger. Ved anlæg af en have fandtes i 1873 i jorden kul, hestetænder, ben og „aske". I nordøst for husene nede ved stranden saaes i 1874 to større hauger, hvoraf meget sten var bortkjørt (Aarsb. 1871, 157 og 1874, 167). Schøning saa i 1774 flere hauger nær stranden, deriblandt en rund, som kun laa 2 favne over flodmaalet. Paa gaarden blev i 1852 fundet 2 *spydspidser* af jern, der efter beskrivelsen maa have været fra æ. j. De skulle være indkomne til T., hvor de dog ikke nu findes. Paa vestre *Raneims* grund er under nogle stenheller, over hvilke der var en svag kredsrund forhøining, fundet en *spydspids* af jern med agnorer, der sidde ualmindelig langt tilbage, strax ovenfor falens begyndelse (T. 1897; æ. j.); stedet er nu gjennemskaaret af jernbanen, og jorden skal i dette strøg have vist sig kulblandet; dog fandtes under hellerne hverken kul eller ben. Længere oppe ved elven paa dens østside sees spor af et par hauger. Af stenkarret paa en bro over elven er udtaget en lang sten af form som en bautasten, om hvilken der gik et sagn, at den tidligere havde staaet opreist i nærheden af haugerne; der sees paa den et par spredte, runelignende figurer. En meget forrustet *spydspids* af jern, som det synes, med en ophøiet kant efter siderne (T. 1650; æ. j ?) har i lang tid været opbevaret paa gaarden,

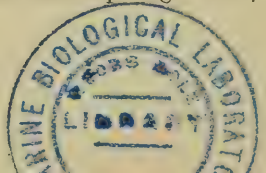

uden at det kan afgjøres, om den er fundet her. — Et godt stykke østenfor Nedre Raneim ved en liden vig, formodentlig paa østre Raneims grund, saa Schøning i 1774 to runde hauger nær stranden og et stykke længere mod øst paa nordsiden af veien i en række en rund haug, en langhaug med en nedfalden, 3, 5 m. høi bautasten og en rund røs; paa sydsiden af veien i en linje omtrent parallel med den første en trekant med en afbrudt bautasten ved siden, dernæst 2 smaa runde hauger, videre en langhaug, dernæst en rund haug med en brækket bautasten ved siden og endelig en mindre, tildels udjevnet rund haug. — Paa *Vere* var der paa samme tid paa den nordre side af veien nær stranden 10 runde hauger og paa den søndre side en langhaug. — Paa *Jervan* ved Jonsvandet er ved gravning i en tomt fundet en samling *vævstene* (T. 1991; maaske fra y. j.). — Paa *Dragvollen* skal der efter Klüwer før 1817 i en haug være fundet et *øxeblad* af jern, som blev indsendt til T., hvor det dog ikke nu kan paavises.

Malvik sogn. Paa *Vikhamer* saa Schøning i 1774 paa en bjergknoll nede mod stranden 2 røser, i vest for husene en udkastet stor røs og længere mod vest paa et sted, kaldet Kongshaugan, først en stor rund røs, dernæst en aflang firkantet plads, omsat med stene, søndenfor denne en aflang firkantet stenhaug og i vest og nordvest for denne 3 lignende hauger eller firkanter og 2 runde røser, de firkantede omsatte med stene, hvoraf hjørnestenene vare større end de andre. Den mening, at firkanterne skulde være hustomter, er urigtig; de maa ligesaavel som de runde røser ansees for gravsteder. Levninger af dem sees endnu. — Paa *Nøstum* sees 3 udpløiede hauger nedenfor husene; i en af dem skal før 1774 være fundet et *sverd*. Længere nede lige ved veien ligger der en rund haug, som efterhaanden er bleven udkjørt til veifyld; derved skal der tidligere være fundet endel *jernsager* og nylig fandtes en stor glat *ring* af sterkt sølvblandet *guld*, 4 cm. i tvermaal, altsaa meget for stor til at have været fingerring, vegtig 13 gr., med spor af at have været udsat for sterk ild (T. 2263; y. j.?). Ved stranden saa Schøning 2 aflange røser. — Paa *Haugan* saaes i 1774

vestenfor husene en stor rund haug, hvoraf der endnu er spor, og nordenfor dem en overpløiet rund haug; det var maaske netop i dens bund, at der i 1878 ved en gjennemskjæring for jernbanen fandtes en *skaalspende* af bronce tilligemed noget *tøi*, men i en saa optæret tilstand, at den ei kunde bevares. Paa Haugberget, et nes udenfor gaarden, saaes i 1774 vestenfor pladsens huse en stor rund haug og søndenfor den 5 andre lignende og søndenfor (vel rettere: vestenfor) disse 3 stenrøser. De sidste sees endnu, men med merker af udkastning. — Paa nabogaarden *Torp* saa Schøning i 1774 en rund haug nede ved stranden. — Paa *Malvik* (Manvík) fandtes paa samme tid en rund haug søndenfor husene og en lignende vestenfor dem. — Paa Store og Lille *Sandan*, *Aune* og *Stav* var der paa samme tid endel hauger nedenfor gaardene. Paa en plads under Stav mener man, at der paa et svaberg nede ved søen findes en længere runeskrift; hvis det ikke er en stribe i stenen med naturlige sprekker, men virkelig har været en indskrift, er den ialfald nu aldeles ulæselig. — Paa *Vullum* gjordes i 1862 paa et svaberg i udmarken, hvorpaa der kun var en tynd jordskorpe, et betydeligt fund, bestaaende af: 4 *armringe* af *guld*, den ene af en tyk firesidet ten, den anden snoet af to runde tene med tvundne traade i mellemrummene, de to øvrige snoede af runde tene uden traade, — 6 *halsringe* og *armringe* af *sølv*, en snoet af 4 par snoede tene med dobbelttvundet traad saavel i den første som i den anden snoning, omtrent lig Worsaae 454 og Sv. Forns. 616 (veier over 600 gr.), en lignende mindre, men uden traade i de primære snoninger, en lignende, men uden traade og med mindre tætsluttende snoninger, en snoet af 3 par tene, en snoet af 3 enkelte tene med tvundne traade og endelig en snoet af 5 par tene med dobbelt omvikling af tvundne traade — og en *ringspende* af *sølv*, omtrent lig Worsaae 411, men med længere naal. Den ene (sidstnævnte) af sølvringene er i T. (299), resten i C. (2919—2928; y. j.). — Paa *Forbord* fandtes i 1876 lidt ovenfor gaarden ved en bygdevei, der gaar under en brat fjeldside, hvorfra der i sin tid er raset ned store stene, under et af de største klippestykker, der var 3—4 m. i tvermaal, skeletterne af

en hest og af et menneske samt 2 tveeggede *spydspidser* af jern og et *ildstaal* (T. 1686 og 1744—1745; y. j.). Ildstaalet laa ved skelettets fødder, den ene spydspids ved dets side og den anden ovenfor hovedet, imellem dets fødder var en mindre sten, der var trykt ned af den større. Alt laa umiddelbart under stenen uden noget jordlag, og det kan derfor ikke være nogen begravelse, hvorimod det er mere rimeligt at sætte fundet i forbindelse med et i egnen bevaret sagn om, at „en ridder", idet han passerede dette sted, var bleven knust af en fra fjeldet nedfaldende sten. Der har ogsaa i egnen holdt sig et sagn om, at der paa nabogaarden Vullum skulde være bortgjemt en stor skat (Aarsb. 1876, 86; Vidsk. Skr. VIII, 175). — Paa *Kvegjerdet* skal der være fundet en vævskyttelformet *beltesten*, der senere er gaaet tabt. — Paa *Vatslien* fandtes i 1861 i en haug et tveegget *sverd*, hvis hjalter ere forsynede med smaa runde gruber, og en tveegget *spydspids*, begge af jern (T. 289—290; y. j.). I det nævnte aar skulde der endnu være et halvt snes hauger paa gaarden. — Paa *Herjuen* saa Schøning i 1775 en del hauger. — I den indenfor liggende bygd Mostadmarken var der ogsaa paa samme tid hauger paa flere steder. — Paa *Snustad* er for længere tid siden fundet et tveegget *sverd* med smalt nedre hjalt, der har havt riflet sølvbelæg, og et *øxeblad* af jern (T. 2195—2196; y. j.). — Paa *Hummelviken* blev i 1865 borttaget en stenhaug, hvori fandtes et kammer, omtr. 2 m. langt og 60 cm. bredt, og deri ben (sandsynligvis ubrændte) af et menneske (N. Fornl. 831). Paa pladsen Holmen under Gevingaasen fandtes 1859 under veiarbeide ved grustag i en lav, langagtig sandhaug, „der var kløftet i den ene ende", 2 *øxeblad* og et par brudstykker af klingen af et rimeligvis enegget *sverd* af jern (T. 556—558; y. j.) og sammen dermed en ringnaal (?) af bronce. Rundt omkring saaes spor af flere lignende hauger, øiensynlig dannede af sand, hentet fra stranden. — I selskabets myntsamling haves en *kufisk sølvmynt*, slagen 833—842 e. Chr., som skal være funden enten i Strinden eller i Stjørdalen. — I Tromsø museum (267) opbevares en *pilespids* af *skifer* med agnorer, 7 × 1 cm., der antages at være kommen fra Strinden (Aarsb. 1877, 45 f.).

Fra Strindens prestegjeld kjendes saaledes følgende nogenlunde bestemmelige fund af oldsager: Stenaldersfund fra Havsten og et fra ukjendt sted (?); ældre jernalders fund fra Bratsberg, Hlade, Raneim (2 eller 3) og Kvegjerdet; yngre jernalders fund fra Løkstad (?), Stavne, Leren (?), Veisletten, Hlade (?), Grilstad, Dragvollen, Jervan (?), Nøstum, Haugan, Vullum, Forbord, Vatslien, Snustad og Hummelviken samt 1, der mulig er fra et sted i Strinden.

Throndhjems by med bymarken.

Paa *Seteren* eller Bagerseteren i Bymarken fandtes i 1849 et tveegget *sverd*, der har mistet det øvre hjalt og knappen (T. 230; y. j.). — Paa et sted i bymarken er fundet en meget forvitret og opsleben *øxe* eller hammer af *sten* med skafthul (T. 1133). — Paa *Kalvskindet* fandtes i 1873 ved kjeldergravning (paa E. C. Dahls bryggeritomt) et enegget *sverd* af jern med levninger af træslire, men uden hjalter (T. 1230; y. j); det laa omgivet af nogle stene og med spor af kul, næsten 2 m. under den nuværende jordoverflade. Sandsynligvis har der engang været en haug paa stedet. — I en gaard ved det sydvestre hjørne af torvet er fundet en *øxe* af *sten* med skafthul og eg i begge ender, nærmende sig til typen „Norske oldsager" 33 (T. 1881). Det er ikke urimeligt, at den er ført hid fra et andet sted. — Ved kjeldergravning i Apothekerveiten er fundet en gjennemboret *cylinder* af brændt ler (T. 7) og paa et andet sted 13 *kugler* af brændt ler (T. 6). Begge fund kunne være fra y. j., men skrive sig vel rimeligst fra christelig tid. — Ved gravning under en gaard ved bybroen er fundet et *vævspyd* af ben, 32 cm. langt (T. 1439, y. j. eller middelalderen). — Ved bredden af Nidelven i en af almenningerne er fundet et redskab af sten, ligt en stenøxe med skafthul; det kan mulig opfattes som et øvelsesarbeide fra stenalderen.

Fra byen og bymarken kjendes saaledes 2 sikre fund fra stenalderen og 2 fra yngre jernalder.

Bidrag
til
Kundskab om Throndhjemsfjordens Fauna

ved V. Storm.

II.

(Fortsat fra Selsk. Skrifter 1878).

Til fortsatte Undersøgelser af Throndhjemsfjordens Fauna, især Dybvandsfaunaen, i Aaret 1879 blev mig af Selskabet bevilget et Beløb af 500 Kr. For at erholde nøiagtigere Kundskab om de allerede forhen undersøgte Localiteter besøgte jeg atter disse, nemlig Trakterne langs Stadsbygden og dernæst en Del af det ligeoverfor, paa Sydsiden beliggende Strøg, som tildels viste sig at være af lignende Beskaffenhed. Noget stort Antal af forhen ikke bemærkede Arter blev derfor ikke fundet, men da jeg i foregaaende Beretning om Faunaen i denne Del af Fjorden forbigik Crustaceerne, skal jeg her nævne en Del Arter af nogle Grupper af denne Classes høiere Ordener, Decapoderne, Amphipoderne og Isopoderne og forøvrigt enkelte Arter, hvorom Et eller Andet er at bemærke.

Crustaceer.

Decapoda.

Af Krabber (Brachyura) toges et Par Exemplarer af *Stenorhynchus rostrastus* (Linné) paa Rødbjergsgrunden mellem Rødalger. Denne Art synes at være meget hyppigere ved Havkanten end i de indre Dele af Fjorden, hvor jeg aldrig fandt den. Ved Throndhjem er den taget af Rathke (Beitr. zur Fauna Norwegens, 1843).

Inachus dorsetensis, Pennant, toges i 1 Exemplar.

Hyas araneus (Lin.) har jeg fundet paa enkelte Localiteter i Mængde, paa grundt Vand; hyppigere derimod *Hyas coarctatus*, Leach, til det Inderste af Fjorden og paa meget betydeligere Dyb

(indt. 150 Favne), især i de steile Bakker, hvor overhovedet de litorale Former gaa meget dybere ned.

Cancer pagurus Lin - „Taskekrabben" - er ved Havkanten almindelig og af betydelig Størrelse, men benyttes i Regelen ikke. Den faaes ikke gjerne i Bundskraben, men derimod paa Fiskegarn. I de indre Dele af Fjorden er den sandsynligvis sjeldnere; dog har jeg truffet den ved Tutterøen.

Carcinus moenas (Lin.) er her som overalt ved vore Kyster den almindeligste af alle Krabber og forekommer i Fjæren til de allerinderste Bugter af Fjorden.

Portunus depurator Leach. Af denne Art toges et Par Exemplarer paa Rødbjergsgrunden, et Par Favnes Dyb.

Lithodes maja (Lin) - „Troldkrabben" - forekommer ligeledes meget almindeligt gjennem hele Fjorden, men paa stort Dyb (20—300 F.). Som oftest erholdes i Bundskraben kun Unger men, især i de stejle Bakker, ogsaa ofte store, rognfyldte Individer.

Af Galatheernes Familie synes *Galathea squamifera* at være den hyppigste; den træffes ofte paa grundere Vand og ogsaa i Mængde i Maven af forskjellige torskartede Fiske; derimod har jeg af *G. strigosa* kun 1 Par store Exemplarer, som vare tagne paa Fiskeredskab, fra stort Dyb.

G. tridentata, Esmark, forekommer i uhyre Masse i Dybvandsregionen, paa Oculiner, Muricea, men især paa den blødere Briareum grandiflorum, hvor den sandsynligvis lever snyltende. Øinene ere ikke hvide, saaledes som de (formodentlig efter Spiritusexemplarer) beskrives (Forhandl. ved de skand. Naturforskeres Møde 1856), men bronceglindsende.

Endelig maa af denne Gruppe omtales et Exemplar, som toges paa et Par hundredeFavnes Dyb ved Stokkenesset, og som var paataldende ved sin stærkt røde Farve, de store, glindsende, sorte Øine og især de overordentlig lange nedre Følehorn, som ere $3\frac{1}{2}$ Gang saa lange som Cephalothorax med det midterste Pandehorn, der igjen er mere end halvt saa langt som Rygskjoldet. Jeg henfører den derfor til *Munida tenuimana*, G. O. Sars (Undersøgelse af Hardangerfjordens Fauna, i Chria. Vidsk. Selsk. Forhandl. 1871). Desuden ere Fødderne, især de forreste med den saakaldte Haand,

meget lange og spinkle og den sidste ganske lineær, hvorved dog er at bemærke, at blandt mange Exemplarer af den almindelige *M. rugosa* er Haanden snart retliniet, snart puklet; fremdeles maa anføres, at Øinene paa det nævnte Ex. ikke er ganske fri for Haarkrands, hvis Tilstedeværelse efter Beskrivelsen skulde være charakteristisk for M. tenuimana, samt endelig, at jeg har et Exemplar af en Munida, ligeledes med retliniede Hænder — hvor de nedre Antenner kun ere omtr. $2\frac{1}{2}$ Gang saa lange som Thorax med Rostrum, men dog betydelig længere end hos M. rugosa; hos det førstnævnte Ex. have de en Længde af 130 mm. Heller ikke med Hensyn til Skallens Skulptur finder jeg nogen særdeles udpræget Forskjel.

Calocaris Macandreæ Bell. Af denne smukke og som det synes sjeldne Krebs toges 1 Ex. paa 200 Favnes D. ved Slakken, Dyndbund. Exemplaret, som var en rognbærende Hun, var ikke alene paa Rygskjoldet lige til Pandehornet, men ogsaa paa de øvre Antenner, paa nogle af Benene og især paa Bagkroppen besat med den mærkelige Polyzoë Triticella Koreni G. O. Sars (Chria. Vidsk. Selsk. Forh. 1873).

Af *Nephrops norvegicus* opbevares i den gamle Samling, der har tilhørt Gunnerus, et tørret Exemplar med Paaskrift „Throndhjem". Jeg har aldrig paatruffet denne Art.

Regernes Familie er repræsenteret ved adskillige Arter:

En af de hyppigste i Søtræernes Region er *Pandalus propinquus* G. O. Sars (Nye Dybvandscrustaceer, i Chria. Vidsk. Selsk. Forh. 1869). Dog erholdtes den sjelden i Rødbjergsbakken, hvor Søtræerne og navnlig Parorgorgia arborea, blandt hvilken den især synes at have Tilhold, kun traffes paa meget stort Dyb. Ingensteds har jeg taget den i saa store Masser som i Skarnsundet, hvor Parargorgia voxer i Mængde op til kun 70 F. D. i steile Bjergvægge lige ved Land.

Et defect Exemplar af en Pandalus, med et næsten lige og endnu længre Pandehorn end hos foregaaende og med ukløvet Spidse samt flere ($\frac{1}{3}^{7}$) Tænder, maa henføres til *Pand. borealis* Krøyer (Nat. Tidskrift 1844).

Pand. annulicornis, temmelig almindelig, paa ringere Dyb.

Arterne af Slægten Hippolyte ere hovedsagelig undersøgte efter Krøyers Monogr. Fremstilling af Slægten Hippolytes nordiske Arter, i kgl. D. Vidsk. Selsk. Afhandl. 1842.

Hippolyte Gaimardi Milne-Edwards (Hist. nat. d. Crustacées) er en af de almindeligste Arter, paa grundere Vand. Den arctiske *Hip. Sowerbei* Leach, Krøyer, med det store, dobbelt sagtakkede Pandehorn, fandtes sparsomt ved Rødbjerg.

Hip. turgida Krøy, toges sammesteds paa Tangbund, i flere Exemplarer; der alle havde en ejendommelig Farvetegning med et bredt, hvidt Bælte over Rygskjoldet.

Af *Hip. pusiola* Kr. findes nogle faa Exemplarer blandt mine Indsamlinger fra Rødbjerg.

Hip. polaris Sabine, Krøy. var paa dybere Vand, mellem Oculinerne, en af de hyppigst forekommende Crustaceer. Den af Krøyer l. c. under Navn af *Hip. borealis* Owen som egen Art beskrevne Form, der ifølge G. O. Sars er Hunnen af H. polaris, toges iblandt denne sidste.

H. Liljeborgii, A. Boeck & Danielsen (N. Mag. f. Naturvidensk. 1873) forekom blandt den foregaaende, men sjelden.

Bythocaris simplicirostris G. O. Sars. Denne sjeldne Art toges flere Gange paa det store Dyb (2 à 300 F.) paa Sydsiden af Fjorden; Exemplarerne vare altid rognbærende Hunner.

Pasiphaë sivado M. Sars (Bidr. til Kundsk. om Chriafjordens Fauna, Mag. f. Naturvidensk. 1868) og *P. tarda* Kr., som if. G. O. Sars (Prodr. crust. in exp. norv. i Arch. f. Math. & Naturv) er identisk med P. norvegica M. Sars, toges, ligeledes kun i Bakkerne paa Sydsiden, i smaa Selskaber, bestaaende af begge Arter, der ligne hinanden meget, men let adskilles ved Mangelen eller Tilstedeværelsen af Kjøl paa Rygskjoldet og Torn paa 6te Bagkropssegment, Formen af det midterste Halevedhæng o. s. v. Paa de her tagne Individer, der alle forekom mellem Oculiner, var kun den øvre Del af Rygskjoldet gjennemsigtigtog farveløst; forøvrigt vare de sne- eller melkehvide og med Benenes ydre Led rosenrøde. Arterne af denne Slægt nævnes ialmindelighed som sjeldne, men det er at formode, at de tvertimod forekomme i store Skarer, men som hurtigt svømmende vanskeligt faaes ved Bund-

skrabning. Ofte har jeg truffet Fiskemaver fuldproppede af Pasiphaer; saaledes fandtes nylig i en paa 300 F. D. fanget Coryphænoides rupestris nogle, som formedelst den halvfordøjede Tilstand ikke lod sig bestemme, men ved den røde Farve afveg fra de ovennævnte.

Schizopoda.

Thysanopoda norvegica M. Sars (Chria. Vidsk. Selsk. Forh. 1863). Et, som det synes, overordentlig stort Exemplar (48 mm. fra Halevedhænget til det rudimentære Pandehorn) toges paa det store Dyb.

Boreomysis tridens G. O. Sars (Carcinologiske Bidrag til Norges Fauna II, 1879) toges flere Gange paa det allerstørste Dyb under Rødbjergsbakken, 300 Favne og derover. Exemplarerne vare voxne Hunner. Arten var forhen kun fundet i den arctiske Region.

Amphipoda.

En Del af de indsamlede Exemplarer af denne Orden er bestemt efter A. Boecks De skandinaviske og arctiske Amphipoder, 1873—76 og nogle af de Skrifter, hvortil dette Værk henviser:

Hyperia medusarum (O. F. Müller) forekom i stor Mængde og i mange Størrelser paa saakaldte Maneter (Medusa aurita), undertiden 10 a 20 Stkr. paa et enkelt Individ.

Sammen med denne fandtes enkelte Exemplarer af *Hyperia spinipes* A. Boeck. Den var strax kjendelig fra den foregaaende ved en mere brun Farve; begge bleve paa Spiritus ganske røde.

Trischizostoma Raschii, A. Boeck, omtales i det anførte Værk at være taget af mig i Throndhjemsfjorden, snyltende paa en Hai. Dette var i Bjugnfjorden, hvor der dreves et eget Fiske efter Spinax niger, hvorpaa den omtalte Amphipode sad fastheftet ved Gjelleaabningerne eller ved Roden af Rygfinnen paa næsten hverandet Individ af flere Hundrede, som opfiskedes. Forøvrigt synes Arten at være sjelden. Nylig fik jeg en levende Raja fullonica, taget paa omkr. 250 F. D. lige ud for

Byen. Udenpaa den fandtes, ikke fastheftet, en Trischizostoma. Ved at aabne Rokkens Ventrikel fandtes en stor og nylig slugt*) Spinax niger, paa hvilken sandsynligvis Amphipoden har levet. Dette Exemplar var en Hun (26 mm. l.), som under Bugen havde en stor Mængde Unger af 3 mm. L. Disse havde Artens Kjendemærker; Øinene vare kun antydede ved en vertical Streg og Kroppens Farve overalt hvid, medens Moderen var rosenrød over hele Ryggen; Øinene kastaniebrune. En anden, liden Amphipod (Orchomene pinguis? Boeck) fandtes i Mængde paa Rokkens Hud, hvor den dog neppe har levet snyltende.

Orchestia gamarellus (Pallas) forekom hyppigt paa Rødbjergsgrunden, paa faa Favnes Dyb.

Hyale Nilsonii (Rathke) fandtes i 1 Explr. paa Tang ved Rødbjerg. Ved Throndhjem er den fundet af Krøyer (Orchestia nidrosiensis Krøyer, Nat. Tidsskrift 1844).

Ambasia Danielsenii A. Boeck. Af denne Art toges flere Exemplarer paa stort Dyb.

Socarnes Vahlii? Krøyer. Nogle Exemplarer, rimeligvis af denne Art, findes blandt mine Indsamlinger.

Epimeria cornigera I. C. Fabricius. Temmelig hyppig mellem Oculiner; derimod fandt jeg den aldrig snyltende paa Holothuria tremula, saaledes som det angives af Sars (Amphitoë parasitica Sars, Overs. over norsk-arctiske Krebsdyr, Chria. Vidsk. Selsk. Forh. 1858).

Pleustes panoplus (Amphitoë Krøyer, Grønlands Amphipoder) forekom ikke sjelden ved Rødbjerg.

Atylus carinatus? Fabr. Til denne, som det synes, udenfor den arctiske Region sjeldne Art, henfører jeg et Ex.

Amphithopsis latipes (M. Sars). Ikke sjelden i Rødbjergsbakken, heftet til Hydroider.

Gammarus locusta Linné, almindelig overalt i Fjæren.

Amathilla Sabini (Leach; Krøyer, Grønl. Amphipoder Tab. I, Fig. 3 a) toges i nogle Explr. ved Rødbjerg.

*) Den var slugt efter at være fanget paa Fiskelinen; thi i dens Ventrikel fandtes det paa Linen anbragte Agn. I dens Ryg var indboret *Anelasma squalicola* Lov.

Stegocephalus ampulla (inflatus Krøyer, Nat. Tidskr. 1842). Denne Art toges i flere Exemplarer i Oculinbakkerne.

Leucothoë spinicarpa Abildgaard (Zoologia danica) toges i flere Explr. af forskjellig Størrelse, sammesteds som forannævnte.

Haploops setosa A Boeck. 1 Ex. fandtes paa Sandbund, udenfor Galgenæsset, 120 F. D.

Æginella spinosa A. Boeck. Denne Art var hyppig flere-steds, fastheftet til Hydroider (især Eudendrium rameum).

Caprella septentrionalis Krøyer. Ikke sjelden paa Tang.

Isopoda.

Leachia (Arcturus) longicornis, Sowerby, forekommer ikke blot i Laminariabeltet, men ogsaa paa større Dyb, navnlig i stor Mængde heftet til Grenene af Muricea placomus, hvor dog ogsaa en mindre Form af denne Slægt (A. pusillus? G. O. Sars) forekom sjeldent.

Af Slægten *Ægа* har jeg tilfældigvis alene i sidste Sommer truffet de fleste af de fra vore Kyster bekjendte Arter:

Ægа spora (Linné) er den hyppigste, skjønt den kun træffes enkeltvis.

Æ. Strømii Krøyer (Æ. bicarinata Rathke) fandtes i et stort (50 mm. l.) Exemplar i Fjæren, ved Byen; sandsynligvis har den siddet snyltende paa en Fisk. Et Exemplar fandtes af den meget lignende, men dog ved bestemte Kjendemærker — de tornformigt nedadrettede Epimerer og det crenulerede Halevedhæng — adskilte *Æ. crenulata* Lütken (Vidensk. Meddelelser fra den naturhist. Forening i Kjøbenh. for 1858).

Acherusia (Ægа)rotundicauda, Liljeborg, Ltk. Denne traffes ikke sjelden i Rødbjergsbakken paa stort Dyb, og 1 Expl. toges i Svælget af en Sebatses. Med Hensyn til det levende Dyrs Farve, hvorom jeg Intet finder anført*), er at bemærke, at den til Forskjel fra de øvrige Arter, er mere eller mindre stærkt rød over Ryggen.

*) Dog har jeg ikke kunnet raadspørge Lilljeborgs Beskrivelse, da en længere Række af kgl. sv. Vetensk. Ak. Handl. fra dette Tidsrum mangler i Bibliotheket.

Et meget stort (60 mm. l. og 24 mm. bredt) Ex. af en Æga, som toges, ligeledes ved Rødbjerg paa betydeligt Dyb, henfører jeg til *Æ monophthalma* Johnston, skjønt det ikke fuldstændigt svarer til de korte Charakteristiker af denne Art, som jeg har kunnet raadspørge, nemlig i det ovennævnte Skrift af Lütken samt af Esmark (Carcinologiske Bidrag til den skandinaviske Fauna i Chria. Vidsk. Selsk. Forh. 1865.) Hvad der især udmærker dette Exemplar, er den overordentlig stærke Punctur i Form af dybe Gruber, som findes saavel paa Benene og Kropsegmenterne nedad mod Epimererne, som paa disse sidste og især paa Haleskjoldet, der tilligemed Sidevedhængene er overordentlig stærkt haarrandet og tornet.

Æg, ventrosa M. Sars l. c. fandtes i flere Exemplarer, i Bakkerne paa Sydsiden af Fjorden (Ingdalen) mellem Oculinerne, 2 a 300 F. D., de vare her snehvide og havde en Længde af 17 mm. Derimod havde et mindre Ex., som jeg ogsaa henfører til denne Art formedelst de lange Følere, den brede Krop og de smalt pæreformede Øine, en mere gulagtig Farve. Dette toges paa ringere Dyb. Arten synes forhen kun at være fundet i den arctiske Region og sjelden.

Mollusker.

Paa omtr. 200 F. D. toges en Terebratulina, hos hvilken Apophyserne ikke danne nogen sluttet Ring som hos den almindelige T. caputserpentis, men ere dannede ganske som hos den i G. O. Sars's Bidr. til Kundsk. om Norges arctiske Fauna I, Tab. 1, Fig. 4 afbildede *T. septemtrionalis Couthoy.*

Waldheimia septata Phil. fandtes paa Sydsiden af Fjorden i endnu større Mængde end forrige Sommer paa Nordsiden; undertiden optoges paa en Gang 20 à 30 Stykker, hvoraf de største ere større end den i Sars's Værk afbildede og i flere Former, hvoraf nogle ere lig dem, som omtales af Friele i hans Bidr. til Vestlandets Molluskfauna. Den mørkebrune Farve paa de ældre er maaske et Overtræk af fremmed Natur; ved at henligge i Vand antoge alle den samme lysgule Farve som hos de unge. — Den maa saaledes nu siges at være almindelig; men den

forekommer hovedsagelig kun paa den allernederste Del af Bjergbakkerne, hvor Bunden begynder at gaa over i det Mudder, som udgjør Bunden i den midtre Del af Fjorden; længere fra Land traf jeg den aldrig.

Foruden de Pectenarter, som ere nævnte i Bidr. til Kundsk. om Throndhj.fjordens Fauna, toges i sidste Sommer ogsaa *Pecten Hoskynsi* Forb. & *P. abyssorum* Lovén.

P. Testæ fandtes dennegang ret hyppigt paa 30—40 F. D.

Modiolaria nigra Gray forekom ikke sjelden levende paa Tangbunden ved Rødbjerg, paa kun 3 à 4 F. D.

Malletia obtusa M. Sars. Ikke sjelden paa det store Dyb ved Slakken, 150—250 F. D. Dyndbund.

Af den vistnok sjeldne *Cardium aculeatun* Lin. opbevares i Samlingen store Exemplarer, (82 mm.), som ere tagne i Throndhjemsfjorden (af Marklin.) Jeg har aldrig truffet denne Art.

Abra longicallis, Scacchi, som ved de af Sars l. c. angivne Kjendemærker (stærkt fremtrædende lyse Radier o. s. v.), er let kjendelig fra de øvrige Arter af denne Slægt, forekom ikke sjelden paa det store Dyb ved Slaken i Selskab med næstforegaaende.

Pholas candida Lin, som hos os kun er fundet som postglacial, har jeg flere Gange taget paa den lange Fjære østenfor Nidelvens Udløb, i Skaller, der have Udseende af ikke at være fossile.

Teredo norvegica Spengl. Jeg kjender intet Sted, hvor denne Art forekommer i saa stor Mængde som i Landgangsbroen ved Ørkedalsøren, hvorfra en Mængde svære Exemplarer ere indsendte.

Lophyrus exaratus, G. O. Sars, har vist sig at være en ret hyppigt forekommende Art i Dybvandsregionen; jeg traf den ogsaa i sidste Sommer oftere paa Sydsiden af Fjorden, paa Lima excav. og Oculiner.

Capulus hungaricus Lin., som i Sars's ovennævnte Værk nævnes som overalt meget sjelden, traffes ofte ved Rødbjerg ligesom ogsaa paa flere andre Steder til det Indre af Fjorden.

En endnu ubestemt Form af Lamellaridernes Familie maa her omtales. Den kommer nærmest Slægten Lamellaria derved, at ingen Skal er udvendig synlig, samt derved, at Kappen har

en kort Fold foran, ingen paa Siden; derimod var Foden hos det levende Dyr udstrakt bagenfor Kappen som hos Slægten Onchidiopsis. Kappen er ligesom hos Lamellaria latens paa Undersiden tæt stribet af Radier, Foden stærkt vortet paa Undersiden; Farven graahvid med svag, sort Marmorering. Hvad der imidlertid især udmærker dette Exemplar, er den overordentlige Størrelse; det har endnu i stærkt contraheret Tilstand en Længde af 75 mm. og en Bredde af omkr. 50 mm. ligesom Højden, hvorved den bliver stærkt convex. Det toges ved Slakken, paa Bjergbund, i Selskab med Lima excav., 150 F. D.

Marsenina prodita Lovén, hidtil kun truffet i Finmarken, toges i 1 Ex. ved Galgenesset, omkr. 150 F. D.

Et Exemplar af den sjeldne *Torellia vestita* Jeffrey, toges levende i Stoknesbakken, paa Spongier, i Selskab med 1 Ex. af den ligeledes sjeldne *Læocochlis granosa* Wood. Conchylien af den sidstnævnte traffes derimod flere Gange imellem nedfaldne Oculinlevninger under Bakkerne.

Stilifer Turtoni Broderip, fandtes paa Rødbjergsgrunden mellem Rødalger.

Typhlomangelia nivalis Lov. paa stort Dyb udenfor Rødbjerg.

Spirotropis carinata Phil. fandtes i et Par levende Exemplarer i Rødbjergbugten, 260 F. D.

Det største Exemplar, jeg har seet af *Neptunea despecta*, opbevares i den ældre Samling her, fra Throndhjemsfjorden. Det har en Længde af 170 mm., og den største Bredde er 90 mm.

Hyppigt traffes paa en enkelt Localitet ved Stadsbygden (20—50 F. D.) en *Buccinum*, der ganske ligner den af Sars l. c. afbildede og beskrevne Form under Navn af *Bucc. Donovani* Gray? og endnu større end den (125 mm.).

Actæon (Tornatella) *tornatilis* temmelig hyppig paa Rødbjerggrunden.

Acera bullata Müll. hyppig i Prestebugten paa Tangbund i Selskab med Nudibranchier (*Triopa claviger* Müll. (1 Ex.), *Polycera cornuta* Abildgaard, *Æolis papillosa*, hvilken sidste ogsaa fandtes paa omkr. 100 F. D. i Oculinbakkerne).

Doto crassicornis M. Sars. Et Exemplar ved Galgenesset, paa omtr. 120 F. D.

Solenopus Dalyelli Kor. & Dan. fandtes mellem Oculiner i Rødbjergsbakken, 150 F. D. (1 Ex. 25 mm. l.).

Echinodermer.

Til de forhen af denne Klasse fundne 74 Arter kan jeg efter sidste Aars Undersøgelse føie 3.

Rhizocrinus lofotensis, M. Sars, toges i nogle Exemplarer paa et endnu ikke fuldt udviklet Stadium, med korte Arme, paa 200 F. D., i Selskab med og tildels indviklede i Rødderne af de eiendommelige Dybvandssvampe Hyalonema longissimum og Cladorhiza abyssicola M. Sars (G. O. Sars, On some remarkable forms of animal life).

Ophiacantha anomola og *O. spectabilis* maa nu siges at være almindelige i Dybvandsregionen; jeg traf dem i sidste Sommer ogsaa hyppigt paa den sydlige Side.

Archaster arcticus, som jeg hidtil kun havde truffet inde i Værrafjorden, men der i Mængde, toges i 1 Ex. ved Ingdalen, 80 F. D. paa Sandbund i Selskab med Luidia Sarsii D. & K.

Brisinga endecacnemos fandtes i sidste Sommer paa andre Localiteter, saasom ved Slakken, hvor Dybdemaalinger og Skrabninger viste, at her maa være næsten lodrette Bjergvægge med Afsatser og Kløfter. Den er derfor vanskelig at erholde. Alligevel toges her et ganske helt Exemplar, som havde omfavnet en stor Svamp, der tilfældigvis laa øverst i Skrabesækken. Ogsaa paa Sydsiden af Fjorden, ved Stokkenesset, toges et Par yngre Individer paa 250 F. D., paa noget lignende Localitet.

Ogsaa af *Brisinga coronata* fandtes under Slakken, paa Lerbund mellem Oeulinlevninger, 200 F. D., et meget stort Exemplar med fodslange Arme, men ganske sønderlemmet.

Stichopus natans M. Sars, Fn. litoral. 1877, er ikke sjelden paa de større Dybder. Med Hensyn til Farven anføres i Fn. lit., at denne Art er rød over hele Legemet, medens Holothuria tremula har Ryggen rød og Bugen hvid. Denne sidste har jeg meget ofte, navnlig paa blød Dyndbund, fundet stærkt blodrød over

hele Legemet; lignende Variation synes ogsaa at finde Sted hos den første.

Thyone raphanus D. & K., (Sars, Overs. 71), som vel ikke er sjelden, men som ikke forhen er nævnt i min Fortegnelse over de i Fjorden fundne Echinodermer, toges ved Stadsbygden, omkr. 70 F. D.

Echinocucumis typica, hvoraf jeg forhen kun havde fundet 1 Ex. (ved Indhered), var ret hyppig i smaa Explrr. ved Slakken, 120—130 F. D., sandblandet Ler.

Anthozoer.

Cyathina Smithii? Stokes (Gosse, Actinilogia britanica). Adskillige Exemplarer toges saavel ved Galgenesset som ved Stokkenesset, siddende til Skaller af Mytilus modiolus, 30—50 F. D. Polyperne syntes i dem alle at være døde. Mange Individer sade saa tæt til hverandre, at den hele Samling havde Udseende af en Koloni.

Kophobolemnon Leuckhardtii, hvoraf jeg forhen kun havde fundet et Ex. paa 310 F. D., forekommer i stor Mængde paa lange Strækninger fra Rødbjergsbakken til indenfor Slakken, 150—300 F. D., mudret Bund, og mere end fodslange Exemplarer optoges.

Blandt en Del indsamlede Exemplarer af Virgularia mirabilis (Müll), har jeg nylig fundet 1 Par Stykker af *Dübenia abyssicola* (Kor. & Dan. Fn. lit. 1877) — foruden den forhen fundne Dübenia elegans.

En Alcyonium, som af og til forekom paa de større Dybder, paa Oculiner, er mig ubekjendt og muligens ny. I sin nuværende Tilstand, paa Spiritus, har den Lighed med A. fruticosum (M. Sars, Fn. lit. III.), hvilken ikke er sjelden paa ringere Dyb. Dog er den ikke forgrenet, men danner Overtræk over Oculiner og dertil fastsiddende Gjenstande, saa at de større Exemplarer faa et noget forgrenet Udseende. Ogsaa Spiclerne ligne samme hos A. fruticosum; de ere tilstede i stor Mængde og give derved Polypariet en ru Overflade, navnlig ved Grunden af Fangarmene, hvor de rage frit frem og ere saa store, at deres Form er mærkbar

ved ringe Forstørrelse. Jeg forsømte at undersøge den tilstrækkeligt i levende Live, saa at jeg først senere, om den skulde vise sig at være ubeskreven og jeg skulde erholde flere Exemplarer, hvilket er sandsynligt, kan nærmere beskrive den; men den viste sig i denne Tilstand vidt forskjellig fra de øvrige mig bekjendte Arter. Coenenchymet var ganske gjennemsigtigt og næsten farveløst, saa at de mørkeblaa Polyper med de rødagtige Fangarme meget tydeligt saaes igjennem.

Den af mig p. anf. St. under Navn af Parargorgia arborea var. purpurea? omtalte Art har jeg fundet flere Exemplarer af og nærmere undersøgt. Den har vist sig at være vidt forskjellig fra Slægten Parargorgia; den kan ikke engang henføres til Gorgoniderne, men til en anden Familie af Octactiniernes Gruppe, nemlig Alcyoniderne. Polypariet af de mindre (omkr. 20 mm. høie) Exemplarer er næsten kuglerundt, hos det største (omkr. 55 mm. høie) mere kølledannet. Polyperne, hvis Antal hos de mindre er 16—20, hos det største 30, ere forholdsvis overordentlig store og sidde i regelmæssige Afstande overalt i Coenenchymet med Undtagelse af den nedre, smalere, sterile Del, som allernederst har en membranagtig Udvidelse, hvorved den er fæstet til Oculiner; de ere rettede nede mod denne Basis som ellers hos Alcyoniderne, og det paa den Maade, at hver enkelt Polyp fortsætter sig i et vel afgrændset Hulrum, saa at man ved at overskjære Polypariet et Stykke ovenfor Basis kan tælle deres omtrentlige Antal. Heller ikke findes der nogen „Sclerobasalaxe". De enkelte Dyr ere i høieste Grad ud- og indtrækkelige. I levende Live vare de ofte fuldstændigt indtrukne, saa at kun de 8furede Stjerner viste sig i det glatte, kun svagt granulerede Coenenchym, som ved mikroskopisk Undersøgelse viste sig at indeholde forholdsvis faa og tykke, knudede Spicler. De fuldstændigt udstrakte Polyper derimod havde en Længde af mere end Polypariets halve Diameter. Fangarmene ere ogsaa af ualmindelig Størrelse, hver enkelt af de største omkr. 7 mm.; de bære talrige (indt. 24 Par) smaa Finner og ere paa Rygsiden forsynede med en Kjøl, der fortsætter sig nedad Polypens Sider i 8 Ribber, der synes at folde sig zigsakformigt ved Indkrængningen.

Hele Polypariet tilligemed Polyperne er udvendigt af en stærk blodrød Farve; Coenenchymet indvendigt lysrødt, Mesenterialfolderne (Skillevæggene) lysgule og Mesenterialfilamenterne stærkt æggegule. Naar jeg forhen angaaende dens Forekomst har anført, at den ogsaa forekommer paa ringe Dyb, er dette maaske urigtigt som blot noteret efter Erindringen. I ethvert Fald traf jeg den sidste Sommer kun paa stort Dyb (150—250 F.), altid paa Oculiner.

Hydroider.

Aglaophenia bicuspis & *A. integra* ere begge fundne af Sars paa 80—100 F. D. Den første er forekommet mig at være langt mere en Dybvandsform end den sidste. Jeg traf den i sidste Sommer i Mængde paa Sydsiden, men kun paa stort Dyb, 150—250 F. D. især fæstet til Oculiner; den anden derimod har jeg kun truffet fra 150 og op til 30 F. D., fæstet til Svampe, Skjæl og Stene. Nogle Exemplarer af den sidstnævnte afvige temmelig meget fra de andre og fra Sars's Beskrivelse og Afbildning (hvor der kun er enskjønnede Generationskapsler siddende umiddelbart paa Hovedstammen eller de større Grene) derved, at der er 2 Slags Generationskapsler, som i stor Mængde sidde udelukkende paa særegne fra Hovedstammen udgaaende temmelig lange Stilke med nogle rudimentære Polypbægere, hvorved der altsaa dannes en Art Corbula.

Hydralmannia falcata, Lin. fandtes hyppig ved Rødbjerg, især ugrenet, paa ringe Dyb og da ikke let kjendelig, men ogsaa ofte i store Exemplarer med den eiendommeligt snoede Stamme og Grene, paa større Dyb.

Perigonimus abyssi G. O. Sars (Bidr. til Kundsk. om Norges Hydroider) fandtes ved Slakken paa 200 F. D. De netformigt anastomoserende Stoloner, som havde en blaagtig Farve, vare udbredte paa Overfladen af en haard Svamp.

Myriothela phrygia (O. Fabr.) toges ved Galgenesset, 200 F. D. i et Exemplar ganske saadant som Afbildningen i Fn. litoralis af denne Art (M. arctica). Den af mig forhen omtalte Myriothela, som toges paa Lima excavata, og som jeg ikke senere

har gjenfundet, er forskjellig baade fra den sidstnævnte og fra M. phrygia Hincks, Hist. brit. Hydr.

Campanularia flexuosa, Hincks, som i Sars's Fortegnelse over Norges Hydroider kun angives for Lofoten, forekom i stor Mængde paa Tang ved Rødbjerg, tæt besat med Generationskapsler, i Selskab med den smukke, rosenrøde Clava squamata (Müll.).

Podocoryne carnea, M. Sars, som vel er almindelig, men som jeg før ikke havde observeret, fandtes i tætte Masser paa Litoriner, beboede af Paguri.

Podocoryne Tubulariæ, M. Sars, ikke sjelden paa større Dyb.

Annelider.

Af Polynoinernes Familie fandt jeg forrige Sommer alene ved Rødbjerg 14 Arter og i Aaret 1879 endnu 2, hvilke anføres her tilligemed et Par Bemærkninger om de andre.

Eunoa nodosa (M. Sars), som jeg forhen ikke havde truffet, toges i et Par store Exemplarer saavel ved Rødbjerg som paa Sydsiden af Fjorden, 30 F. D., Stenbund. Knuderne paa Elytrerne ere baade meget talrigere og større end paa Malmgrens Afbildning.

Eunoa Ørstedi varierer meget i Farve efter den Bund, hvorpaa den findes. Jeg har fundet den med ganske gule Elytrer paa Spongier, graa paa Stenbund og i Sommer fandtes den ret hyppig med rødbrunt spraglede Elytrer paa Laminarier ved Rødbjerg, kun 10 a 12 F. D.; altid kjendelig ved de lange, ofte 3delte Knuder.

Harmothoë imbricata forekommer med lignende constante Farvevarieteter; paa Tangbunden ved Rødbjerg, hvor den fandtes hyppigt (2—16 F. D.), vare alle Exemplarer prydede med et bredt, mørkebrunt, takket Baand, dannet af Rygskjellenes indre Del, men med en lysegul ydre Rand. De paa dybere Vand, paa Skjælbund forekommende, havde altid Rygskjællene paa bestemt Maade marmoreret af gult og graat.

Evarne impar er den mest litorale af alle Polynoiner og traffes undertiden krybende paa Tangen i Fjæren, temmelig langt

over laveste Ebbe, saaledes som ogsaa Malmgren anfører (efter Claparède) at være Tilfælde ved Englands Kyster.

Lænilla alba Malmgr. fandtes i Rødbjergsbakken paa Spongier (70 F. D.) i et defect Exemplar, som dog var let kjendeligt ved den eiendommelige Form af Hovedlappen samt Elytrerne, der noget ligne samme hos Leucia nivea, men have langt færre Knuder.

Angaaende den af mig paa anf. St. under Navn af *Lænilla violacea* beskrevne Art bør bemærkes, at Prof. Sars, da han saa den hos mig, erklærede, at den var ham bekjendt, men at den ikke var beskrevet. Dernæst maa omtales, at jeg i sidste Sommer fik op et Exemplar, som var større end noget af de forhen fundne, og som længe holdt sig helt, dybt skjult i en Oculina. Jeg kunde saaledes med Sikkerhed tælle Elytrernes Antal, som her befandtes at være 16 Par, medens jeg i Beskrivelsen har opgivet Antallet at være 15 efter de i mange Brudstykker erholdte Exemplarer.

Den af mig p. 26. l. c. kortelig beskrevne, ubenævnte og muligens nye Art, gjenfandtes paa samme Localitet i et Par mindre Individer, som i Alt svarer til det først fundne.

Panthalis Ørstedi? Kinberg. Et Ex. med manglende Fordel, som toges under Slakken, 180 F. D. paa Lerbund, tilhører sandsynligvis denne Art. Det stemmer nemlig i de fleste Henseender med Kinbergs Afbildning og Beskrivelse (Fregatten Eugenias Reise), navnlig ved Elytrernes Form, de penseldannede Børster og de eiendommelige „setæ aristatæ"; derimod findes mellem disse ogsaa overordentlig lange og snoede Børster lig samme hos Antinoë Sarsii og den af Malmgren l. c. afbildede, spidsbergske Melænis Loveni, men endnu mere forlængede end her. Exemplaret var, saaledes som det ogsaa omtales af G. O. Sars (i Bidr. til Kundsk. om Christianiafjordens Fauna) opfyldt med Ovarier, hvis røde Farve skinnede gjennem Huden.

Leanira tetragona, som jeg foregaaende Sommer kun fandt i 1 Ex., traffes nu ret hyppigt paa Lerbunden under Slakken.

De øvrige Annelider, som ere indsamlede og bestemte, ere ikke mange, og tilhøre meget forskjellige Grupper; jeg udsætter derfor med at nævne dem, indtil et større Antal Arter er indsamlet og bestemt.

Af **Gephyræer** traffes bl. a. *Sipunculus norvegicus* Kor. & Dan. paa 300 F. D. i et Par Explrr., begge større end det i Fauna litoralis 1877 afbildede. Ligeledes toges 1 Ex., som rimeligvis bliver at henføre til *Phascolosoma Lovénii* Kor. & Dan., med hvilken det i sit Ydre stemmer overens; men alle Tentakler og Snabelen var indtrukken, saa at den ikke med Sikkerhed kan bestemmes; Huden er stærkt incrusteret med Sand. *Phascolosoma Strombi* var. *capitata* (Sipunculus capitatus Rathke, Beitr.) toges ved Rissen, 30 F. D.

Endelig skal af **Polyzoernes** artrige Klasse omtales *Rhabdopleura mirabilis* (M. Sars), som toges paa 150 F. D. ved Slakken; efter G. O. Sars's, on some remark. forms of anim. life, I, er den kun funden i Lofoten.

Kinetoskias Smithii, Kor. & Dan. var paa samme Localitet som foregaaende ret hyppig paa en længere Strækning fra 70—200 F. D. sandblandet Ler. Den erholdtes dog altid enkeltvis og gjerne i Selskab med den her i Mængde forekommende Kophobolemnon Leuckhardtii. Alle Exemplarer havde mange Æg i Cooecierne. Til Stilken sad foruden Campanularier, Unger af Antedon Sarsii i sit første Stadium (4 mm. l.), fæstede mellem Skallerne af smaa Rhizopoder.

Rettelse:

Side 111 Lin. 5 staar „Tilstedeværelse“ — læs „Fraværelse“.

Nogle Forøgelser til den zoologiske Samling,

af Vertebraternes Række,

ved V. Storm.

Samlingen af *Pattedyr* er i det sidste Aars Tid forøget med flere Exemplarer, saasom en Ulv *(Canis Lupus)*, skudt ved Røros i Vinteren 1878—79, den blaa Varietet af Fjeldræven *(C. lagopus)*, en Bjørn *(Ursus arctos)*, yngre Hun med ufuldstændig Ring om Halsen; den blev skudt i Skogn, tilligemed sine Unger, hvoraf 2 opbevares i Samlingen; af disse er den ene Ringbjørn (Han), den anden ikke (Hun).

I Mai 1879 blev en *Erinaceus europæus* taget levende i en Udmark omtr. ¼ Mil fra Byen og langt fra menneskelig Bolig. Det er sandsynligt, at dette har været et forvildet Individ; jeg kjender imidlertid ikke Exempel paa, at Pindsvinet har været holdt i tam Tilstand her. Efter Collett (Bemærkn. til Norges Pattedyrfauna) findes den forvildet ved flere af Landets sydlige Byer og efter Lilljeborg og Nilsson er den temmelig almindelig i Sverige omtr. til 61°.

Skelettet af den for et Par Aar siden erholdte *Orca gladiator* er nu opstillet. Da, som bekjendt, Hvaldyrene, ogsaa med Hensyn til Benbygningen, vise individuelle Forskjelligheder, skal Nedenstaaende anføres angaaende dette Exemplars Dimensioner m. m.

Med Undtagelse af den sidste Halehvirvel og nogle af de bagerste nedre Buer er Skelettet fuldstændigt. Det har, Intervertebralsubstansen medregnet,

en Totallængde af	5,04	Meter
Craniets Længde er	0,92	—
Dets Bredde (over ossa zygomatica)	0,53	—
Underkjæbens Længde	0,72	—

Længden af det længste Ribben	0,93 Meter
Do. af Skulderbladet (scapula)	0,315 —
Bredden af samme	0,40 —
Længden af Overarmbenet (humerus)	0,21 —
Do. af radius	0,21 —

Der er 12 Brysthvirvler, 10 Lændehvirvler; der har været 22 Halehvirvler. De 5 første Halshvirvler ere sammenvoxne ved proc. spinosi; paa 3die og 4de er ringformede Sideprocesser. Hæmapophysialbuerne sees at have været 14. Fremdeles er (cfr. Lilljeborgs, Sver. og Norges Ryggradsdjur) Skulderbladets forreste, øvre Hjørne ligesom afskaaret, acromion og proc. coracoideus temmelig store og brede (82 mm. l. 78 mm. br. og 70 mm. l., 52 mm. br. resp.). Individet, som er en Hun, skulde saaledes, trods sin temmelig ringe Størrelse, være gammelt; dog er Brystbenets 4 Stykker adskilte.

En *ornithologisk* Begivenhed af ualmindelig Interesse har i Vinteren 1879—80 fundet Sted, idet den mindre Svane *(Cygnus Bewickii Yarr)*, hvoraf kun et Par Individer forhen vides fundne i Skandinavien, har vist sig overalt i det Throndhjemske. Blandt den store Mængde, som jeg har hørt omtale fra forskjellige Trakter, har jeg havt Anledning til at se 9 fældede Exemplarer.

Den første bemærkedes nogle Dage før Jul. Det var et ganske ungt Individ, skudt ved Hitren, og skjænkedes til Samlingen af Hr. Skibscapt. Arnet. I Begyndelsen af Januar saaes 2 Ex., som skulde være skudt ved Christiansund i en Flok paa 15 Stykr. (sandsynligvis bestaaende af denne Art.) I Slutningen af Januar indbragtes til Byen, ligeledes fra Hitren, 2 Stkr., hvoraf det ene skjænkedes Samlingen af Hr. Cand. Stabell; samtidig hermed saa jeg et Explr. som var skudt i Indhered og nu er udstoppet i privat Eje. 1 Explr., som afgaves til Selsk. Samling, var fundet i Stjørdalen i en Skov, sandsynligvis dødt af Sult, da det var i meget afmagret Tilstand. 1 Ex. var skudt 2 Mile oppe i Nidelven, i Klæbo, hvor det i Selskab med et Par andre Svaner havde Tilhold under en Fos. Et 8de var skudt paa Aursundsøen ved Røros (omtr. 2000′ o. H.). Forøvrigt omtaltes de fra Snaasenvandet, fra Værdalen, Rissen, Gulosen og

sydligst ved Romsdalen, men fra disse Trakter har jeg ikke havt Anledning til at se Exemplarer. Fra henimod Midten af Februar bemærkedes ingen, førend atter i de sidste Dage af Marts et Ex. skudt ved Inderøen, blev mig tilsendt. Dette afgaves til Universitetets Samling. — Det synes saaledes som om hovedsagelig Throndhjems Stift har været besøgt ved denne Udvandring eller maaske rettere en Standsning i Trækket, bevirket ved de stærke sydvestlige Storme eller den langt strengere Vinter i sydligere Lande. Da denne Arts Sommerhjem skal være Siberien og den om Vinteren gjerne opholder sig ved Englands og Irlands Kyster, kan det vel formodes, at den oftere trækker over Skandinavien.

Alle de 8 sidstnævnte Individer vare udvoxne, dels Hanner dels Hunner; de udmaalte svare nøiagtigt i alle Dimensioner til dem, som ere angivne af Leon. Steineger i Bidr. til Vestlandets ornithol. Fauna (N. Mag. f. Naturv. 25 B. 3 H. 1880). — Den førstnævnte Ungfugl kan vel endnu ikke med fuldkommen Sikkerhed henføres til denne Art. Den her kjødrøde Farve paa Nebbet viste sig nogle Dage efter Døden udbredt til midt mellem Næseborene og Neglen, men herved er at bemærke, at en saadan Forandring kan finde Sted, selv hos de ældre; hos det ovennævnte Ex., der var fundet i død Tilstand, var den gule Farve løbet ud i Næseborhuden, og Hagehuden var gul; hos andre begyndte det sorte paa denne at forsvinde, saaledes at den underliggende gule Farve kom tilsyne, og dette var ogsaa Tilfælde med den omtalte Unge; hos nylig skudte Ex. er Hagehuden sort, saaledes som det angives at være Tilfælde med denne Art (Kjærbølling, Skandinaviens Fugle, etc.).

Ungen, som er i fuld Fjærklædning, har Hoved og Hals blaagraa med smale, hvidlige Fjærkanter, hele Overkroppen askegraa med iblandet skiddent gult paa Fjærenes Yderkanter og med sortagtige Fjærskafter; Bugen graahvid; en hvid, dunet Ring om Øiet; Tøjlerne og Nebroden med stive Fjærdun; Iris lys, graagtig; Fødderne graaagtige, lysere end hos de ældre, fra hvilke den ogsaa adskiller sig ved ringere Dimensioner; navnlig er Halsen forholdsvis meget kort: Totallængde 1,04 Meter, Halsens Længde 370 mm., Afstanden fra Nebspidsen til Mundvinkelen

80 mm., fra Nebspids til Fremkant af Næsebor 37 mm., til Øiets Fremkant 108 mm.; Nebbets Bredde ved Næseborene 25 mm., Ydertaaens Længde, med Negl 107 mm., Tarsen 90 mm.

Podiceps rubricollis (Lath.) synes at være den hyppigst forekommende af denne Slægt; næsten aarligt, især i de senere Aar, sees et el. andet Ex. skudt i Begyndelsen af Vintren; de have alle været yngre Individer. 1, som blev skudt paa Jonsvandet i Begyndelsen af December 1879 og opbevares i Samlingen, kommer meget nær det af Stejneger l. c. af $^{20}|_{11}$ beskrevne Ex.; et andet (i October) mangler de sammenstødende Streger paa Panden.

Af *Lestris pomarina*, som kun sjelden eller tilfældigt viser sig her, især som ældre, erholdtes et smukt Par, taget i Rissen i November 1879; Hunnen er ganske udfarvet, men Hannen, hvis midtre Halefjær ere fuldstændigt udvoxne, har endnu mange af Ungfugledragtens Fjær.

En ung *Larus leucopterus*, en af vore sjeldnere Maagearter, blev skudt paa Fjorden i Januar 1879 og opbevares i Saml.

Forøvrigt er i det sidste Aar erholdt en ældre *Falco Gyrfalco* (Selbo), en *Tetrao Urogalloides* (Klæbo) o. fl.

Med Hensyn til *Fiskene* har jeg kun 3 Arter at omtale, men en af disse er af særegen Interesse.

Crenilabrus (Labrus) *melops* Lin. er vel overhovedet almindelig ved vore Kyster, men dens Forekomst saa langt nord var forhen ikke med Sikkerhed bekjendt (cfr. Collett, Norges Fiske). Et Par Exemplarer fra Throndhjemsfjorden har jeg erholdt til Samlingen, og jeg saa den ogsaa sidste Sommer ved Rødbjerg, hvor den var fanget tilligemed en Mængde af den almindelige Acantholabrus rupestris.

Af *Argyropelecus* (Sternoptyx) *Olfersii*, Cuv., der ikke er stationær ved vore Kyster, men af og til driver til Land ved Strømninger fra sydligere Strøg, blev et Ex. fundet ved Bjugnfjorden i November 1879. Exemplaret, som var vel vedligeholdt, var af sædvanlig Størrelse (70 mm). Det afgaves til Samlingen af Hr. Handelsm. Hegstad.

I December 1879 fik jeg af Hr. Proprietær Nissen tilsendt en Scopelus, som var fanget blandt Clupea harengus i Ørkedals-

fjorden. I Januar fik jeg atter et Ex., som var taget samme-steds og paa samme Maade, tilligemed Underretning om, at flere vare fundne samtidigt, men ikke opbevarede. Det tilhørte ikke nogen af de hidtil ved vore Kyster fundne Arter og var mig ubekjendt. Jeg oversendte det derfor til Universitetsstipendiat Collett, fra hvem det er tilbagesendt under Navn af *Scopelus resplendens* Rich. 1845 og med Meddelelse om, at han har nærmere omtalt det i Chria. Vidsk. Selsk. Forhandl. 1880, hvortil saaledes kan henvises.

Rettelse:

S. 128 Lin. 12 f. n. staar 2, læs 1.

Direktionens Aarsberetning for 1879.

Til

Kongen!

Direktionen for det Kongelige norske Videnskabers Selskab aflægger herved sin underdanigste Beretning om Selskabets Virksomhed i 1879.

Den 21de Januar, Deres Majestæts høie Fødselsdag, høitideligholdtes Selskabets aarlige Fest ved en Tale af Præses om Videnskabens Betydning for det praktiske Liv.

Selskabets Byggeforetagende er nu afsluttet. Den nye Bygning med Inventarium er ved Brandtaxt af 25de Oktober 1878 ansat til en Værdi af Kr. 73,780.00. Af Grunde, som bleve udviklede i sidste Aarsberetning, har Omkostningerne ved Byggearbeidet med et ikke ubetydeligt Beløb overskredet de til Selskabets Raadighed oprindelig staaende Byggemidler. Den nye Bygnings Opførelse har ifølge Regnskaberne ialt foranlediget en

Udgift af	Kr. 63,720.55.	
Til Anskaffelse af Inventarium er desuden anvendt	- 3,707.44	
		Kr. 67,427.89

De til Byggearbeidet anslaaede Midler have været:

1.	Bidrag af Statskassen . . .	Kr. 18,000.00	
2.	do. af Trondhjems Sparebank	- 18,000.00	
3.	Laan af Kongsbergs Sølvværks Driftsfond	- 18,000.00	
4.	Et opsparet Byggefond med indvundne Renter og Afsætning til Byggefondet paa de to sidste Aars Budgetter	- 5,094.32	
			- 59 094.32

For at bestride denne Merudgift af Kr. 8,333.57, som Selskabet foreløbig havde maattet skaffe Udvei til ved et midlertidigt Laan, androg man, saaledes som anført i forrige Aarsberetning, om et Bidrag af Statskassen en Gang for alle stort Kr. 8000, men Andragendet blev kun delvis indvilget, idet Storthinget under 17de Juni 1879 bevilgede Selskabet et Bidrag af Kr. 4,000. Under 31te December 1879 henvendte man sig til Trondhjems Sparebank med Andragende om et Bidrag, svarende til det, Staten havde ydet. Sparebankens Direktion har desværre ikke fundet at kunne anbefale Bankens Forstanderskab at indvilge dette Andragende; men inden Forstanderskabet er fremsat Forslag om dets Bevilgning. Dette Forslag har endnu ikke fundet sin Afgjørelse. Naar det er skeet, vil det blive Gjenstand for nærmere Overveielse, hvorledes Resten af Overskridelsen skal blive dækket. Trondhjems Kommunebestyrelse har efter Ansøgning vist Selskabet den Imødekommenhed indtil videre at fritage det for at svare Eiendomsskat af dets Bygninger. Denne Skat udgjorde for 1879 Kr. 582.93.

I Generalforsamling den 27de Februar besluttedes til Reiser i naturhistorisk Øiemed anvendt:

Deres Majestæts Bidrag til Selskabet	Kr. 400.00,
samt desuden af Selskabets Kasse	- 100.00,
ialt	Kr. 500.00.

Dette Stipendium er tilstaaet Hr. Konservator Storm og af ham anvendt til Fortsættelse af hans Undersøgelser af Dybvandsfaunaen i Trondhjemsfjorden. Om Resultatet af disse henvises til den i Aarsskriftet indtagne Indberetning fra den zoologiske Samlings Bestyrer.

I samme Generalforsamling bevilgedes til arkæologiske Undersøgelser Kr. 240, hvoraf ca. Kr. 200 ere anvendte dels af Hr. Adjunkt Lossius, der har gjort en Reise gjennem Stadsbygdens Præstegjæld, dels af Oldsagsamlingens Bestyrer, medundertegnede Adjunkt Rygh til en Reise gjennem Rennebu og Meldalen m. m. En mindre Sum er ogsaa anvendt til Efterforskninger efter Oldsager i Aafjorden.

Selskabet har i 1879 udgivet Aarsskrift for 1878 indeholdende:

1. Reiseberetning fra K. Lossius.
2. Bidrag til Kundskab om Trondhjemsfjordens Fauna af V. Storm.
3. Meddelelser fra Oldsagsamlingen 1878 af K. Rygh.
4. Faste Fornlevninger og Oldsagfund i nordre Trondhjems Amt af K. Rygh.
5. Direktionens Aarsberetning for 1878.

Ialt noget over 11 Ark.

Bibliotheket har, ligesom i 1878, været aabent til Udlaan 5 Dage i Ugen til samme Tider som Læseværelset. Udlaansdagenes Antal har været 203, i hvilke der er skeet 880 Udlaan, indbefattende ca. 1400 Bind og Hefter. Laantagernes Antal har været 142. Til Læseselskabet Athenæum har ligesom tidligere været udlaant endel Tidsskrifter af theologisk, naturvidenskabeligt og literært Indhold. Bibliotheket er i Aarets Løb forøget med 280 Værker, deri indbefattet Tidsskrifter og Fortsættelser. De enkelte Bind og Hefter udgjøre ca. 620. Tilvæksten har efter Fag været omtrent følgende: Theologi 21 Værker 28 Bind, Lovkyndighed 6—8, Medicin 14—30, Filosofi 3—3, Pædagogik 7—59, Mathematik 24—61, Naturhistorie 44—80, Fysik og Chemi, 11—17, Økonomi 10—13, Sprogvidenskab 10—25, historiske Videnskaber 53—174, Literærhistorie 18—22, lærde Selskabers Skrifter 44—79, Skrifter af blandet Indhold 15—18.

Af disse Skrifter er ca. 100 indkomne ved Kjøb, Resten som Gave. Af Giverne maa specielt nævnes Boghandler Fr. Wøldike i Kjøbenhavn, som for at vise sin Glæde over den Kjærlighed, hvormed man i Norge har erindret det danske Universitet ved dets Jubelfest, gjennem Kirkedepartementet har tilstillet Selskabets Bibliothek et Eksemplar af alle sine Forlagsskrifter, udgjørende ikke mindre end 198 Bind af forskjelligartet Indhold. Forøvrigt er en Fortegnelse over Giverne optaget i Aarets trykte Katalog, hvor ogsaa Wøldikes Gave særskilt er opført. Manuskriptsamlingen har ikke i Aarets Løb modtaget nogen væsentlig Forøgelse.

Selskabets Oldsagsamling har i det forløbne Aar havt en Tilvækst af 236 No. (Katalogno. 2110—2346) Om denne Forøgelse bemærker Samlingens Bestyrer, at den baade er meget større end almindelig og ogsaa i sig selv maa ansees for betydelig ved en Samling, der forsaavidt virker med indskrænkede Midler, som der i dette Distrikt kun i meget liden Maalestok kan foretages planmæssige Undersøgelser, hvoraf Samlingen kan nyde Udbyttet, medens Kristiania og Bergens Samlinger netop faa en væsentlig og i Regelen den værdifuldeste Del af sin Tilvækst ved saadanne. Efter Tidsalderen fordeler Forøgelsen sig saaledes: Fra Stenalderen 16 No., fra Broncealderen 20 No. i 4 Fund, fra ældre Jernalder 17 No. i 4 Fund, fra yngre Jernalder 105 No. i 44 Fund, fra den kristelige Middelalder 44 No., fra Tiden efter Reformationen eller uvis Tid 34 No. Den mærkeligste Del af Aarets Udbytte er de indkomne Broncealdersfund. Betydningen af det Bidrag, disse Fund have givet til Kundskab om denne, navnlig for det nordenfjeldske Norge saa dunkle Periode, kan, som Samlingsbestyreren anfører, belyses derved, at, medens denne Samling i den lange Tid, hvori den har bestaaet, indtil Udgangen af 1878 kun har formaaet at samle 16 No. fra denne Periode, og der i alle Landets Samlinger kun findes 21 No. fra det Nordenfjeldske, har det forløbne Aar bragt en Tilvækst i dette Materiale af 20 No., hvis Værd derhos forøges ved de Omstændigheder, hvorunder de ere fundne. Det største Fund er det store Markfund fra Stavaa i Opdal, bestaaende af Celter, Hovedringe, Halsringe, Armringe og andre Smykker. De øvrige 3 ere Gravfund fremkomne ved Gravninger, som Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring ved Samlingens Bestyrer har ladet foretage paa Todnæs i Sparbuen, hvorfra Samlingen tidligere havde et enkelt Gravfund, indtil iaar det eneste kjendte fra Broncealderen i det nordenfjeldske Norge. Der er, efter Samlingsbestyrerens Meddelelse, ikke saa faa Gravrøser tilbage paa denne Gaard og i dens nærmeste Omegn, som med megen Rimelighed kunne formodes at skrive sig fra samme Tid. Det havde selvfølgelig været i høi Grad ønskeligt, om alle disse Røser vare blevne un-

dersøgte paa en Gang. Men under de Forholde, hvorunder Samlingen maa virke, vil der endnu hengaa idetmindste et Par Aar, forinden man kan komme til Ende med dette Gravfelt og faa fuld Oversigt over, hvad der kan læres af disse mærkelige Levninger af et Broncealders-Folk helt oppe ved Beitstadfjorden. Af Fundene fra ældre Jernalder er kun ét af betydeligere Størrelse. Det er fra Valstad i Værdalen og er navnlig udmærket ved et vel bevaret og sjeldent Glasbæger. Massen af det indkomne skriver sig som sædvanligt fra yngre Jernalder. Deriblandt er ikke faa samlede Fund, og flere af dem er af mere end almindelig Interesse. Tilvæksten af den middelalderske Afdeling er fornemmelig bleven saa stor ved Udbyttet af nogle Udgravninger, som Foreningen for norske Fortidsmindesmærkers Bevaring har ladet foretage i Tautra Klosters Tomt. Af de øvrige kan fremhæves et Fund fra Mære Kirke, hvoriblandt findes en vel bevaret Runeindskrift fra det 13de Aarhundrede. En udførlig Redegjørelse for den hele Tilvækst, forsaavidt den er ældre end Reformationen, vil (som sædvanligt) blive offentliggjort i Aarsberetningen fra Foreningen for Fortidsmindesmærkers Bevaring.

Den zoologiske Samling er forøget med 11 Eksemplarer af udstoppede Pattedyr, 20 Fugle og et Par Fiske. Derhos er opstillet nogle Skeletter, hvoriblandt af den i Hr. Konservator Storms Afhandling i Aarsskriftet for 1878 omhandlede Staurhenning (orca gladiator). En Del af de udenlandske Fiske og Reptilier, hvoraf Samlingen er i Besiddelse, ere blevne bestemte af Hr. Professor Esmark, ved hvem ogsaa Eksemplarer af den sidstnævnte Dyreklasse ere tilstillede Samlingen fra Universitetet. Lavere Sødyr har Bestyreren, ligesom forrige Sommer, indsamlet paa sine Ekskursioner i Fjorden. Da det var nødvendigt at fuldstændiggjøre Undersøgelserne paa de samme Lokaliteter som forhen, nemlig Trakten langs Stadsbygden og Ritsen, er Antallet af de nye, Samlingen tilkomne Arter og Specimina mindre end forrige Aar. Til Samlingens Vedligeholdelse er forøvrigt adskillige Arbeider udførte, idet ældre Eksemplarer ere ompræparerede eller forbedrede. Til Efterkommelse af Statu-

MARINE BIOLOGICAL LABORATORY

ternes Bestemmelse om en Revision ved Fagmænd af Samlingernes Tilstand hvert 3die eller 5te Aar, er den zoologiske Samling i Sommer bleven undersøgt af Hr. Professor G. O. Sars, der har udtalt sig særdeles gunstigt om den Tilstand, hvori han forefandt den. En Afskrift af Hr. Sars' Erklæring vedlægges som Bilag.

Begge de foran nævnte Samlinger have været aabne for Publikum 2 Gange ugentlig og stadig havt et talrigt Besøg.

Hvad Selskabets Mineralsamling angaar, saa er dens Ordning i det nye Lokale paabegyndt i 1879, ligesom dens Katalogisering vil begynde i indeværende Aar. Tiden har endnu ikke tilladt en nøiagtig Gjennemgaaelse af den hele Samling af Mineraler og Bergarter; dog ere de mest karakteristiske og instruktive Specimina af Mineraler allerede ordnede og udstillede i Montrene. Samlingen er i 1879 forøget med flere værdifulde Specimina fra 13 forskjellige Givere. En Fortegnelse over Giverne er offentliggjort i Byens Aviser. Indkjøbt er nogle Mergelboller med fossile Gadiodeæ fra Saltdalen. Samlingen har siden Vaaren 1879 været aaben for Publikum paa de samme Tider som Oldsagsamlingen og den zoologiske Samling.

Selskabets Mynt- og Medaillesamling er i Aarets Løb forøget med 217 Mynter, (blandt hvilke 3 af Guld, 121 af Sølv) 14 Medailler, (hvoraf 12 af Sølv), 5 Messingjettons og 12 Pengesedler. Fra Kongsbergs Mynt er modtaget 3 Sølvmynter. Indkjøbt er 4 Sølvmedailler, 2 Guldmedailler og 11 Sølvmynter. Resten er indkommet som Gave fra 40 forskjellige Personer. Fortegnelse over de modtagne Gaver er indrykket i Byens Aviser. Katalogarbeidet er fortsat efter samme Plan som tidligere og i det væsentlige fuldført. I de opstillede Montrer er foruden endel Aftryk af Gemmer fra ældre og nyere Tid fremlagt omtrent 460 Medailler, 670—80 Guld- og Sølvmynter, samt 350—60 Kobbermynter. Samlingen blev i Sommerens Løb overflyttet til det for den bestemte rummeligere Lokale og har siden September Maaned været tilgjængelig for Publikum hver Onsdag Kl. 12—1.

Ifølge Selskabets Statuter afholdtes den 23de September

Generalforsamling til Valg paa tvende Medlemmer af Direktionen. De udtrædende, medundertegnede Bonnevie og Rygh, gjenvalgtes. I samme Generalforsamling valgtes til Revisorer D'Hrr. Adjunkt K. Lossius og Justitssekretær Ertzaas.

Selskabets Formue ved Udgangen af 1879 udgjorde:

Hammers Legat i Panteobligationer	Kr.	72,338.00
Paulsens do. i do.	-	17,809.00
do. do. i Statsobligationer	-	7,420.80
Aas' & Hustrues do. i Panteobligationer . . .	-	12,000.00
Hammers Legats Rentefond i Sparebanken . .	-	1,207.67
Paulsens do. do. i do. . .	-	307.91
	Kr.	111,083.38

Aarets Indtægter og Udgifter var i det væsentlige følgende:

Indtægt:

Hs. Maj. Kongens Bidrag	Kr.	400.00
Statskassens Bidrag	-	4,000.00
Trondhjems Sparebanks Bidrag	-	1,888.00
Kontingent af 149 Medlemmer	-	596.00
Renter af Selskabets Obligationer	-	5,402.24
Forpagtningsafgift af Selskabets Tomt	-	119.20
Udbytte af den Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse	-	1,294.13
Diverse Indtægter	-	20.34
Samlingernes Beholdninger fra 1878	-	510.34
	Kr.	14,230.25

Udgift:

Lønninger	Kr.	4,080 00
Bibliotheket	-	1,870.75
Den zoologiske Samling	-	1,020.24
Oldsagsamlingen	-	242 49
Oldsagsamlingens Bibliothek	-	82.00
Mineralsamlingen	-	132.08
Myntsamlingen	-	70 70
Stipendier	-	709.00
Udgivelse af Skrifter	-	624.18

Renter tillagte Kapitalerne	-	1,403.00
Afdrag og Renter	-	1,446.56
Skatter og Grundafgifter	-	1,267.93
Lys, Brænde og Renholdelse	-	583.69
Afsætning til Byggefondet	-	400.00
Tilfældige Udgifter	-	571.91
Refusion af Kontingent	-	4.00
		Kr. 14,508.53

Idet Selskabet ved sin undertegnede Direktion aflægger denne Beretning, beder det sig i Underdanighed bevaret i Deres Majestæts Bevaagenhed.

Trondhjem i Direktionen for det Kongelige norske Videnskabers Selskab. April 1880.

Essendrop, Præses. **K. L. Bugge,** Vicepræses. **I. A. Bonnevie.**

K. Rygh. **H. H. Petersen.**

I. Richter.

Den ovenfor omtalte Indberetning fra Hr. Professor Sars om den zoologiske Samlings Tilstand i 1879 er saalydende:

Til

Directionen for det Kongl. Norske Videnskabers Selskab.

Efter den ærede Directions Anmodning har jeg paa Gjennemreise den 18de Juli besigtiget Selskabets zoologiske Samling og skal herved tillade mig i Korthed at indberette følgende om sammes nærværende Tilstand:

Samlingen er allerede i forrige Aarhundrede grundlagt af den lærde Biskop Gunnerus og er saaledes den ældste i Landet. I den nyere Tid er den bleven betydelig forøget og frembyder allerede et meget respectabelt Antal af vel conserverede Specimina af alle Dyreklasser. I det nye og rummelige Lokale, hvori den nu er opstillet, tager den sig meget fordelagtigt ud. Ordningen er i det hele foretaget med Smag og Kyndighed, og hvad der desværre er sjeldent at træffe i Museerne: Rummet er i Forhold til Samlingen saa stort, at alt kommer til sin Ret, og at endnu en betydelig Forøgelse uden Skade vil kunne ske. En særdeles vigtig Tilvækst har Samlingen i de senere Aar faaet ved Hr. Conservator Storms med stort Held anstillede Undersøgelser af Trondhjemsfjordens store Dybder. Invertebratsamlingen er herved bleven betydelig completteret og det med mange Former, der i Museerne høre til de største Sjeldenheder eller slet ikke ere repræsenterede.

Jeg skal i det følgende i Korthed gjennemgaa de forskjellige Dyrafdelinger og herved gjøre mine Bemærkninger, forsaavidt jeg anser dette nødvendigt.

A. Vertebrater.

Pattedyrsamlingen er vel endnu ikke meget betydelig, men indeholder dog flere Ting af Interesse, saaledes smukke Exemplarer af *Hjort* fra Hitteren, talrige Exemplarer af *Gauper i* forskjellig Alder og Farvenuancer etc. Af stor Interesse og til sand Pryd for Museet er et pragtfuldt Exemplar af *Staurvagnen* (Orca gladiator), fanget i Fjorden for et Par Aar siden. Exemplaret, der er meget omhyggeligt og smukt præpareret, er en fuldvoxen Hun og stemmer nær overens med den bekjendte af Schlegel leverede Afbildning.

Fuglesamlingen er, navnlig hvad de indenlandske *Svømmefugle* angaar, rigt repræsenteret. De fleste Exemplarer af disse sidste ere i den nyere Tid anskaffede og ialmindelighed meget heldigt udstoppede. Derimod er *Landfuglene* fordetmeste fra ældre Tid. En liden Ægsamling, ligeledes fordetmeste af Svømmefugle, forefindes, og desuden er der ved Siden af enkelte af de udstop-

pede Fugle føiet et af Æggene, en meget instructiv og anbefalelsesværdig Methode.

Reptilsamlingen indeholder forskjellige udenlandske *Firben* og *Slanger*, dels paa Spiritus og dels udstoppede. Af Rariteter kan nævnes en temmelig stor, skjønt mindre heldigt udstoppet *Kjæmpeslange* (Boa constrictor).

Fiskesamlingen er temmelig righoldig. Foruden Spiritusexemplarer findes ogsaa flere heldigt udstoppede Specimina af de større Former, saaledes 2 *Haakjærringer*, 2 *Glandsfiske*, 1 *Makrelstørje* etc. Navnlig fortjener de i de senere Aar anskaffede og efter den nyeste Methode præparerede Exemplarer af de i Fjorden almindelige Fiskearter: *Torsk*, *Hyse*, *Lange*, *Kveite* etc. al Ros paa Grund af sit nitide Udstyr.

En liden *zootomisk Samling*, indeholdende Skeletter af de vigtigste Hvirveldyrtyper, findes opstillet i et eget Skab. Den er væsentlig bestemt til at tjene som Undervisningsmateriale og er til dette Øiemed ganske instructiv.

B. Invertebrater:

Af *Mollusker* haves en temmelig betydelig og smukt conserveret udenlandsk *Konkyliesamling*, ligeledes en indenlandsk do. som dog endnu ikke er meget fuldstændig. Foruden tørrede Sager findes ogsaa Spiritusexemplarer af vore almindelige *Blæksprutter* (Cephalopoder) samt flere sjeldne *Gastropodeformer*, indsamlede af Hr. Conservator Storm fra de store Dybder i Trondhjemsfjorden.

Af *Insecter* forefindes fra ældre Tid af en Samling, væsentlig af *Lepidoptera*, som har holdt sig mærkværdig godt.

Ligeledes fra gammel Tid er en Samling af tørrede *Crustaceer* (hovedsagelig udenlandske Brachyura).

Af *Annelider* haves adskillige Former, saagodtsom alle indsamlede af Hr. Conservator Storm. Især er *Polynoinernes* Gruppe rigt repræsenteret.

Echinodermsamlingen er, hvad de indenlandske Former betræffer, særdeles righoldig, og neppe nogen af de bekjendte Arter

savnes her. Ogsaa denne vigtige Forøgelse af Invertebratsamlingen skyldes Hr. Consevator Storms utrættelige Forskninger.

Af *Zoophyter* findes pragtfulde Specimina af vore Dybsøcoraller: *Lophelia, Amphelia, Allopora, Stylaster*, samt af de store Søtræer: *Paragorgia, Muricea, Primnoa, Briarcum;* fremdeles forskjellige *Pennatulider*, smukke og sjeldne *Hydroider*, væsentlig indsamlede af Hr. Conservator Storm fra de store Dybder i Trondhjemsfjorden, *Polyzoer* og *Svampe.* Af stor Interesse er en Del omhyggeligt etiquetterede indenlandske Coraller, Polyzoer, Hydroider og Spongier, der skrive sig ligefra *Gunnerus's* Tid, og som derfor have det vigtige Værd af authentiske Typespecimina.

Christiania d. 25de Juli 1879.

Ærbødigst

G. O. Sars.

MBL WHOI Library - Serials
5 WHSE 04077